

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ & ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Σίνα 4, 454 44 ΙΩΑΝΝΙΝΑ, Τηλ.: 26510 -74000 ΦΑΞ: 26510 -79286

ΕΤΟΣ ΚΕ' (25)
ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 310
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ
2004

ΝΑ ΚΡΑΤΗΣΟΥΜΕ ΟΡΘΙΑ ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΜΑΣ

Ο αχός από την κατάρρευση του Μεγάλου Γεφυριού (της Γκάνας) στο Καβαλάρι, έγινε ουρλιαχτό και κραυγή οργής και αγανάκτησης, που ξεπέρασε τα σύνορα του Ζαγοριού και της Ηπείρου.

Κάτι είναι κι' αυτό. Μπας και ξεβουλώσουν(;) επιτέλους κάποιων αρμοδίων τ' αφτιά και να γλιτώσουν κι άλλα πολιτιστικά μας και ιστορικά μνημεία που κινδυνεύουν (εκκλησίες, εξωκλήσια, μοναστήρια).

Από τα, σχεδόν, 700 πετρογέφυρα στο χώρο της Πίνδου ήδη έχουν καταρρεύσει τα 263, λέει ο ρέκτης Σπύρος Μαντάς (αναγνώστης του περιοδικού μας) που με πολλή, επίμονη και επίπονη δουλειά και μεράκι μας έδωσε τους δύο αξιόλογους τόμους: «Το γεφύρι και ο Ηπειρώτης» και «Τα Ηπειρωτικά γεφύρια» (1987-1988).

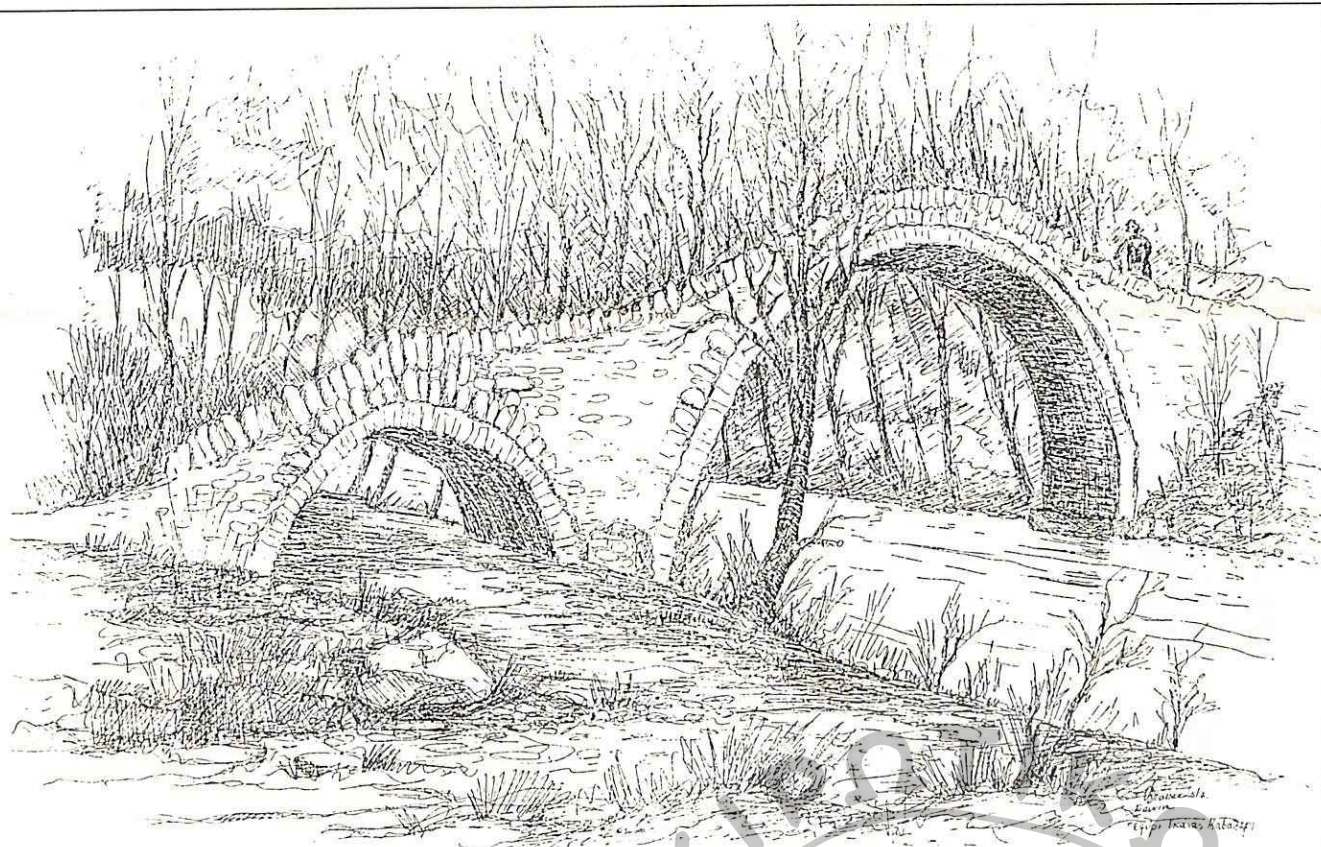
Κι από τα υπόλοιπα, πολλά κινδυνεύουν με κατάρρευση αν συνεχιστεί η αδιαφορία όλων όσων έχουν την αρμοδιότητα, όπως είπαμε (Πολιτεία, Αυτοδοίκηση κ.λ.π.).

Και δεν είναι μόνο η αδιαφορία: είναι και κάποιες «αναπτυξιακές» σκοπιμότητες: Χρειάστηκε να ξεσηκωθούν κάποιοι ευαίσθητοι για να αποτρέψουν (αν απετράπη τελικά) την εξαφάνιση μιας από τις ιστορικές γέφυρες, όπως εκείνη της Πλάκας (αυτόν τον Παρθενώνα των Τζουμέρκων, όπως είπαν), για χάρη ενός υδροηλεκτρικού φράγματος στον Άραχθο. Για όνομα του Θεού!!

Όμως, τα πετρογεφύρια μας, αποτελούν ανεκτίμητα κι αναντικατάστατα σύμβολα του πολιτισμού μας. Κουβαλούν πάνω στις περίτεχνες πέτρινες καμάρες τους ιστορίες αιώνων, θρύλους, τραγούδια, ποιήματα, μοιρολόγια.

Είναι στοιχεία πολιτιστικά που διδάσκουν και μορφώνουν. Είναι το παρελθόν μας. Κι όταν αυτά γκρεμίζονται είναι σαν να κόβεται η επικοινωνία μας μ' αυτό το παρελθόν.

Γι' αυτό είναι παρήγορη η αντίδραση και η συγκίνηση που προκάλεσε η κατάρρευση του γεφυριού στο Καβαλάρι (αναλυτικό ρεπορτάζ στις μέσα σελίδες).

Το Μεγάλο Γεφύρι στο Καβαλάρι (Γκάνας) με το πένακι της συμπατριώτισσας Νίτσας Συνίκη - Παπακώστα («Πέτρινα Γεφύρια»)

Ευχόμαστε και ελπίζουμε να μην πρόκειται ακόμα μια φορά για την τιμή των όπλων και μόνο η αντίδραση αυτή.

Γιατί, τότε, περιλυποί και γεμάτοι τύψεις θα φελιζουμε εκείνο το γνωστό Δημοτικό για τις «κακωσύναις» μας; «Σαν τρώμε και σαν πίνουμε, και σαν χαροκοπούμε κ' ένα καλό δεν κάνουμε 'ς τη δόλια την ψυχή μας! Ο κόσμος φκιάνουν εκκλησιαίς, φκιάνουν και μοναστήρια, κι' εγώ καλό δεν έκαμα χωρί' από κακωσύναις.....».

Και να μπορούμε να φωνάζουμε εκείνο το περήφανο και πεισματικά ωραίο: «Τα δαχτυλίδια αν έπεσαν, τα δάχτυλά μας μένουν». (Αν μένουν ακόμη...).

B.T.

Μέρες που είναι και καθώς μας πνίγουν οι θύμισες της παιδικής μας ζωής, στην ιδιαίτερη πατρίδα μας το Πάπιγκο, θυμήθηκα ένα παραμύθι που μας διηγόταν η Μάκω μας στο Ματζάτο το ζαγορίσιο, όπου και συμμαζεζούμαστε το χειμώνα, που η μασιήνα μας εξασφάλιζε ζεστασιά. Ήξερε τόσα πολλά.

Εκεί κοντά στη μασιήνα άρχιζε το παραμύθι η Μάκω:

«Μια φορά κι ένα καιρό ένας κυνηγός έφυγε από το σπίτι του για το πατροπαράδοτο κυνήγι. Προχώρησε πολύ βαθιά στο δάσος προσπερνώντας λαγκάδια και χαράδρες, προσέχοντας μήπως ξετριπώσει κανένα θήραμα στο γιατάκι του. Ετσι χωρίς να καταλάβει, καθώς ήταν χειμώνας και μικρές οι μέρες, νύχτωσε και χάθηκε. Δεν μπορούσε πια να βρει το δρόμο της επιστροφής. Απελπίστηκε. Τί να κάνει, πού να πάει; Προχωρώντας στο σκοτάδι, διάκρινε μακριά ανάμεσα από τα δένδρα του δάσους ένα φωτάκι. Πλησίασε και είδε ένα μεγάλο, ψηλό μαντρότοιχοκαί μια μεγάλη πόρτα με κάμαρα πετρόχτιστη. Είδε ακόμη μια μικρή πορτίτσα.

Σημ. Ο τακτικός συνεργάτης κ. Σταύρος Συκιώτης, απουσιάζει. Το «Ζ» μας

Οι Ζαγορίσιοι στις 17 Ιανουαρίου στο ξενοδοχείο Du lac όπως κάθε χρόνο έτσι και φέτος έκοψαν την πρωτοχρονιάτικη πίτα τους. Στην κατάμεστη αίθουσα η ζυγιά του Γρηγόρη Κασάλη σκόρπισε το κέφι σε Ζαγορίσιους και φίλους.

Όμως, όπως και να 'ναι, η θαυμάσια βραδιά μου γέννησε μερικές σκέψεις. Και πρώτα-πρώτα, πως πρέπει με την παρουσία μας να πυκνώσουμε το σύλλογό μας, που μας εκπροσωπεί επάξια μέσα κι έξω απ' την Ελλάδα. Καθένας με τον τρόπο του πρέπει να στηρίζουμε τη μεγάλη προσπάθειά του να διασώσει αλλά και να προβάλλει την πολιτιστική μας ταυτότητα με τις φορεσιές, τους χορούς, τις αναβιώσεις εθίμων, την καταγραφή σε σας των

τραγουδιών και της μουσικής μας, και να τον διευκολύνουμε θέτοντας στη διάθεσή του τα κειμήλιά μας αλλά και τις ιδέες μας.

Επίσης, είναι ανεπίτρεπτο τα παιδιά μας και τα εγγόνια μας να μέτεχουν σε άλλα χορευτικά.

Δεν το κρύβω, πως ήταν για μένα «ράπισμα» η παρουσία του «γυμνού» μικρού χορευτικού. Φαντάζομαι, και οι άλλοι Ζαγορίσιοι αλλά κυρίως οι δήμαρχοι μας να βρέθηκαν σε δύσκολη θέση. Ας αναλάβουμε

Ένα παραμύθι της Μάκωσ μου

Ο ΚΥΝΗΓΟΣ

Πλησίασε και χτύπησε: ται, ται, και φώναζε: ανοίξτε μου καλοί μου Χριστιανοί. Χάθηκα και δεν μπορώ να γυρίσω σπίτι μου. Άνοιξε μια μικρή θυρίδα και πρόβαλλε ένα κεφάλι καλόγηρου να κοιτάζει ερευνητικά ποιος χτυπούσε. Αφού πείστηκε ότι ήταν μόνο ένας ταιλαιπωρημένος και μουσκεμένος άνθρωπος, άνοιξε την πόρτα και ο κυνηγός μπήκε μέσα. Ήταν ένα μεγάλο Μοναστήρι. Πλησίασε στη «γωνιά» που έκαιαν πουρνάρια και σιουμιά και ζεστάθηκε γιατί είχε παγώσει.

Όταν ήρθε η ώρα στρώθηκε το τραπέζι, η τράπεζα, όπως τη λένε στο Μοναστήρι και κάθησαν οι Μοναχοί να φάνε.

Έβαλαν και τον κυνηγό σε μια τιμητική θέση σαν φιλοξενούμενος που ήταν. Μόλις σεβρίστηκε το φαγητό ξετριπώσαν από τους τοίχους γύρω πολλά ποντίκια κι άρχισαν να καταβροχθίζουν τα φαγητά. Ο κυνηγός έμεινε κατάπληκτος. Ρώτησε τον γέροντα Ηγούμενο, πώς είναι δυνατό να γίνεται αυτό το πράγμα.

Τί να κάνουμε, ζωντανά του θεού είναι κι αυτά, είπε ο Ηγούμενος. Ο

κυνηγός το σκέφτηκε. Θα σας φέρω από το χωριό εγώ ένα «ήθος» (έτσι το έλεγε η Μάκω), που θα σας απαλλάξει μια και καλή από αυτή την επιδρομή.

Την άλλη μέρα, του δείξαν το δρόμο κι ο κυνηγός γύρισε στο χωριό του. Διάλεξε ένα καλό γάτο και

Του ΚΩΣΤΑ Δ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

τον πήγε στο Μοναστήρι. Μόλις στρώσανε το τραπέζι και βάλανε τα φαγητά, πετάχτηκαν τα ποντίκια κι άρχισαν το φαγοπότι. Τότε ο γάτος, όπως θυμάμαι έλεγε επί λέξει η Μάκω «το ένα έπιανε το άλλο έκοβε». Μάζεψαν οι Μοναχοί τα ποντίκια, τα έβαλαν σε μια πετρόχτιστη θολωτή αποθηκούλα κι ο γάτος άρχισε να τα ροκανίζει.

Ευχάριστηκαν τον κυνηγό, τον φρότωσαν με δύο και χαρούμενος πήρε το δρόμο του γυρισμού.

Τότε θυμήθηκαν οι καλόγηροι, τί θα τρώει ο γάτος, όταν τελειώσει τα ποντίκια; Βγήκαν κάνα δυο, είδαν τον κυνηγό, που είχε απομακρυνθεί αρκε-

τά, έβαλαν τα χέρια τους στο στόμα, σαν χωνί και φώναζαν: Άμα τελειώσει το «ήθος» τα ποντίκια, τι θα τρώει; Ήταν όμως μακριά ο κυνηγός και δεν μπορούσε να ακούσει. Από τα πολλά κάτι πήρε το αυτί του και τους απάντησε να του δίνουν να τρώει τα αποφάγια. Όμως αυτοί δεν τον ακούγανε, ήταν μακριά κι ο κυνηγός κάνοντας το χωρατό του απάντησε: Θα τρώει ένα καλόγηρο τη μέρα.

Έντρομοι οι καλόγηροι μπήκαν μέσα και το είπαν στους άλλους. Λαχτάρησαν όλοι τους. Έβλεπαν το γάτο με φόβο. Κι αυτός σαν τους είδε έτσι αγριεμένους φοβήθηκε και σκαρφάλωσε στο μπουχαρί για να σωθεί. Ένας καλόγηρος έβαλε το κεφάλι του από μέσα και είδε το γάτο ψηλά - ψηλά να «νίβεται».

Φοβήθηκε πολύ, όπως και οι άλλοι, όταν τους είπε ότι τον φοβόριζε. Αποφάσισαν να τον εξοντώσουν. Έβαλαν πολλά ξύλα στο τζάκι, άναψε το μπουχαρί κι η φωτιά απλώθηκε σε όλους τους χώρους και το μοναστήρι καταστράφηκε. Και τελείωνε το πανηγύρι η Μάκω: κι έζησε ο κυνηγός καλά κι εμείς ακόμα καλύτερα».

Γενάρης 2004
Υ.Γ. Το παραμύθι βέβαια ίσως ενδιαφέρει και τους μεγάλους, αλλά κυρίως αφορά τα παιδιά των συνδρομητών και φίλων μας.

ΚΑΛΕΣΜΑ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ

καθένας το μεράδι της ευθύνης κι ως φροντισίουμε να ντύσουμε τα παιδάκια μας.

Η ένωση των Ζαγορίσιων, η ΙΛΕΖ τα κληροδοτήματα με πρώτο το Ριζάριοι οι διάφοροι σύλλογοι μας αλλά και «αιώνιοι Ζαγορίσιοι» δεν πρέπει να ανεχόμαστε άλλο αυτό το θέαμα. Κι επειδή η δαπάνη δεν είναι μεγάλη, κι η μεγάλη εκδήλωση του συνδέσμου στο Πνευματικό Κέντρο των Ιωαννίνων στις 27 Μαρτίου δεν είναι μακριά πρέπει γρήγορα να το φροντίσουμε.

Το χορευτικό του συνδέσμου, μας «μορφιάζει», καθώς φέρνει το Ζαγόρι μέσα κι έξω απ' την Ελλάδα

Κι ως είναι η ωραία αυτή συνείδηση της προσφοράς ένα κερδί στη μνήμη του Κυραφέντη και της Κυραμάνας, του πατέρα και της μάνας μας κι όλων όσων κοιμούνται στον τόπο μας στο Ζαγόρι.

Όταν θέλουμε εμείς οι Ζαγορίσιοι όλα τα καταφέρνουμε.

Ας γίνει η πρότασή μου αυτή κάλεσμα κι ως ευχηθούμε να είναι η τε-

λευταία φορά που τα μικρά μας χορεύουν Ζαγορίσιους χορούς με «πολιτικά».

Όπως είναι γνωστό στη Λαμπριάδικο Οικοκυρική Σχολή Άνω Πεδινών ράβονται Ζαγορίσιες φορεσιές πιστά αντίγραφα των γυναικών και κεντιούται όμορφες κλαρωτές ποδιές.

Οι προσφορές σας από την πιο μικρή ας σταλούν για διευκόλυνση στο «Ζαγόρι μας».

Ελένη Οικονομίδου-Δούβλη

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΖΑΓΟΡΙΣΙΩΝ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1917
Χρηστοβασιλή 8 Τ.Κ. 45333 Ιωάννινα
ΤΗΛ. 26510-32974, 21443, ΦΑΞ: 26510-31143
www.cuzagori.gr, e-mail: info@cuzagori.gr

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ
ΜΕΓΑΛΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΣΤΙΣ 27 ΜΑΡΤΙΟΥ

Ο Πολιτιστικός Σύνδεσμος Ζαγορίσιων προγραμματίζει εκδήλωση που θα πραγματοποιηθεί στο Πνευματικό κέντρο του Δήμου Ιωαννινών, το Σάββατο 27 Μαρτίου 2004 και ώρα 8:00 μ.μ.

Μια εκδήλωση αφιερωμένη σε έθιμα του Γάμου με δρώμενα, κίνηση, χορό, τραγούδι, μουσική, πολυτροποποιητή και με ευρεία σύνθεση συντελεστών. Χορευτές και χορεύτριες του Σύνδεσμου θα χορεύουν και θα τραγουδήσουν οικοπούς και τραγούδια από την Ήπειρο και το Ζαγόρι, ο Γιάννης Παπακώστας κι ο Παναγιώτης Λάλεξας θα ερμηνεύσουν τραγούδια που περιλαμβάνονται στα έθιμα του Γάμου, ενώ ο σπουδαίος Γρηγόρης Καυράλης - μεταξύ μας πλειάδας εξαιρετικών μουσικών - θα μας ταξιδέψει με το κλαρίνο του στους ήχους της ζαγορίσιας και ηπειρωτικής παράδοσης.

Τη διδασκαλία των τραγουδιών έχει αναλάβει ο γνωστός ερμηνευτής παραδοσιακής μουσικής Παναγιώτης Λάλεξας, τη θεατρική επιμέλεια της παράστασης - για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά - ο Κωνσταντίνος Θεμελής, ενώ υπεύθυνος του προγράμματος είναι ο δάσκαλος παραδοσιακών χορών του Σύνδεσμου, Κώστας Καμπέρης.

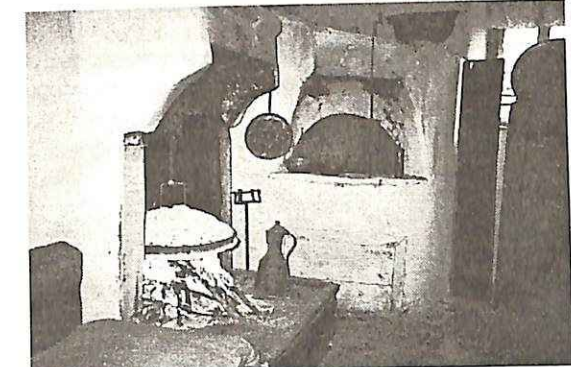
Το Δ.Σ. του Σύνδεσμου καλεί όλους τους ζαγορίσιους και γιαννιώτες να παρακολουθήσουν την εκδήλωση.

Το Δ.Σ.

Δηλαδή, το Ζαγόρι πέθανε;

του Θουκυδίδη Π. Παπαγεωργίου

Το Φλεβάρη του 2000 ήρθε στο Καπέσοβο ένα σχολείο εκδρομή από την Αθήνα στα πλαίσια της «περιβαλλοντικής εκπαίδευσης». Ήρθαν συστημένοι σε μένα να τους μιλήσω λέει, για το Ζαγόρι, το Καπέσοβο και να δουν την Χάρτα του Ρήγα Φερραίου που φυλάσσεται στην Πασαχάειο Σχολή. Είχα τα κλειδιά, πήγαμε στο Σχολείο. Πριν ξεκλειδώσω στα παιδιά και τους συνοδούς όπως ήταν όλα συγκεντρωμένα, αφού μια τέτοια ευκαιρία μέσα στη Σχολή δεν θα ξαναδινόταν. Τα παιδιά ακούανε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον όταν τους το κινήσεις... Τους μίλησα για τον τόπο, το φυσικό περιβάλλον, την ξενιτιά, την αρχιτεκτονική, τα προνόμια επί τουρκοκρατίας, τη χάρτα, τους αδελφούς Πασαχάη, την κοινωνική ζωή, την αγροτική οικονομία και τέλος τις προοπτικές

του. Όταν τελείωσα, ένα παλληκαράκι που όλη την ώρα που μιλούσα με είχε καρφωμένο. Α Λυκείου πρέπει να ήταν, μου λέει: «Δηλαδή, κύριε Θουκυδίδη, το Ζαγόρι πέθανε; Τα έχασα. Άρχισα να τα μασάω: δηλαδή και δηλαδή, κάποιες αλλαγές, οι καιροί, ο τουρισμός, χαμένα και μπαμπαλά...»

Τα κουτσοβόλεψα, πήγαμε μέσα τα ξενάγησα στο Μουσείο, όλα καλά. Αλλά αυτή η παρατήρηση του πιτσιρικά που με πείραξε. Τι σκέφτομαι συνεχώς από τότε και προσπαθώ να δώσω στον εαυτό μου την απάντηση.

Τα τελευταία 35 χρόνια έγιναν στο Ζαγόρι πολύ μεγάλες αλλαγές, κοσμογονίες... Οι ταχύτατοι όμως ρυθμοί της σύγχρονης ζωής δεν μας δίνουν περιθώρια να τις συνηθετοποιήσουμε. Άσε που τέτοιες ανησυχίες και προβληματισμοί μας καθιστούν «γραφικούς», «σιουργμένους»... Αυτές τις αλλαγές εγώ προσωπικά τις νιώθω ως εξής: Έχω το ένα πόδι στο σήμερα και το άλλο στο χτες, ανήκω την ίδια στιγμή σε δύο διαφορετικούς κόσμους που προσπαθώ με νου και με καρδιά, αλλά και με έργα να τους συγκεράσω αρμονικά...

Γεννήθηκα στο Καπέσοβο το 1950. Με ξενένησε η μαμή του χωριού, η Λένη η Κατσιώ, τον Ιούνιο και η μάνα μου με έταξε στον Αν Γιάννη, το Ρογκοβό, γι' αυτό γιορτάζω στις 24 Ιουνίου, κι ας πένε οι κακές κι γλώσσες ότι εμείς οι Ζαγορίσιοι βγάζουμε αρχαία ονόματα από τσιγκουνιά, για να μη γιορτάζουμε.

Τα παιδικά μου χρόνια είναι απόλυτα συνηθισμένα με το χωριό. Έζησα ευτυχισμένα παιδικά χρόνια... Τι παιχνίδια ήταν εκείνο... Εμείς γεννηθήκαμε και μεγαλώσαμε ελεύθερα, τα παιζοκουβαδάκια και το μικρό μου πόνυ είναι αφύσικα, άσε τα ηλεκτρονικά...

Διάβαζα με τη χερολάμπα δίπλα στο τζάκι και έμαθα γράμματα με πλάκα και κοντύλι και πέννα με μελάνι. Φούριζε η γιγαντιά μου η Ανθούλα ψωμί και μοσχοβόλαγε όλο το χωριό. Κοίτασιό καλύτερο στον κόσμο δεν πρόκειται να υπάρξει

από κόρα που κόβαμε από το καυτό ακόμα καρβέλι και τυρί που βγάξαμε την ίδια ώρα από το καρδάρι στο κελάρι. Έψηνε η χαριτίνα στο μαγειριό καφέ μονάτο στον ψήστη και δεν έσπαγες στο σοκάκι να περάσεις από τη μυρουδιά. Βοσκήσαμε κατσίκια, ταιριάσαμε κουδούνια στα γίδια (ο αδελφός μου ο Γιώργος είχε μεγάλη μανία με αυτά), αρμέξαμε, ντουμπολήσαμε το γάλα... Πιο ξεδιψαστικό και εύγευστο αναμυκτικό από κείνο το ζυνόγαλο δε θα υπάρξει στον κόσμο... Κουβαθήσαμε ξύλα, χόρτα, κησάδι, με τα γαϊδούρια, βοηθήσαμε στο αλώνισμα στο πλίνισμα, τάξαμε την πιο όμορφη στον αέρα για να φυσήξει κι αυτός φύσαγε, και μεις τον γελούσαμε, το τάξιμο δεν το δίνουμε... Κόψαμε τραχανά στα χερόμυθα στις αυλόπορτες, φέραμε γύρω την «παπαρούνα» το παιδί το καλυμμένο από πάνω με χρι κάτω με φύλλα. «Παπαρούνα πιρβατεί, για να βρέξει μια βροχή κλη Κλέψαμε κεράσια, σουρβα, καρύδια, μήλα, ρεβύθια κλωρά και φάγαμε... το ζύλο της χρονιάς».

Χτυπούσε η καμπάνα και κάποιος ντελιάριζε: «ανούγ' η Στέρνα τ' Ικθισιασάς, τ' Κυριάσαδ, τ' Σκουλιού, και άρχιζε το πανηγύρι με τις φτεσέλες, το σιούκλιο κλη για το πόσιμο νερό της ημέρας... Όλη τη χρονιά ζούσαμε με την πιο γλυκιά προσμονή: το πανηγύρι τ' Αηλιάς, στις 20 Ιουλίου. Δικαιοποιημένα: Θα φορούσαμε το καινούργιο παντελόνι, τα καινούργια παπούτσια. Θα κονομούσαμε κανένα τάληρο από τους μαρμαπάδες που έρχονταν (= ο θεός ο Κώστας ο Λαζαρίδης ήταν συνεπείστατος) και κατ' ευθείαν στη Μαρίτσα για ρεβανί ή καψά καρυδοτό που τον έκοβε με το σκεπάρι ή καμιά τζαμπούνα, και άρχιζε ο χαμός. Ήταν οι μοναδικές μέρες του χρόνου που ακούγαμε μουσική, εκτός αν τύχαινε κανένας γάμος. Ραδιόφωνο ήρθε στο χωριό γύρω στο 1965, στο σχολείο και άκουγε όλο το χωριό πρώι και απόγευμα μ' ένα μεγάφωνο που ακόμα υπάρχει στον πλάτανο του χωριού. Όταν το επισκεφτείτε, σκηκώσε τα μάτια σας... Άψευστος μάρτυρας άλλων καιρών...

Δεν θα αναφερθώ στη σχέση μου με το αμπέλι, το κυνήγι και το ψάρεμα στο Βίκο. Δεν προσπερνούνται τέτοια βιώματα με μια μόνο αναφορά. Θα ήταν βεβήλωση... Ελάτε να σας τα μοιρήσω από κοντά, όταν πάρω τη σύνταξη κάτω από τον πλάτανο.

Όλα αυτά τα θιαμαχτά κι άλλα τόσα μέχρι το 1970 κοντά, που ήρθε το ηλεκτρικό ρεύμα, ήρθε η τηλεόραση στο μαγαζί τού μπάμπά του Ευριπίδη του Βουλόδημου, ήρθε ο παράξενος ταξιδιώτης και δε συμμαζεύεται. Από τότε όλα ανατράπηκαν τόσο γρήγορα...

Με όλες αυτές τις αναφορές μου στα «παλιά» δεν είχα πρόθεση να τα εξιδανικεύσω, να παρουσάσω έναν όμορφο κόσμο ηθικό κλη. Πολλές από κείνες τις στιγμές συνοδεύονταν από σκληρό αγώνα και αγανάκη. Ήταν ο αγώνας για τον επισιτισμό, ο αγώνας για τη ζωή. Είχε όμως μια αυθεντικότητα, σηματοδοτούσαν έναν πολιτισμό, το Ζαγορίσιο πηλιτισμό που συνέχισε την πορεία του μέσα στους αιώνες με ευθύγραμμη πορεία, αδιάληπτα καθώς η μια γενιά διαδέχονταν την άλλη. Χωρίς τριγμούς, χωρίς χάσματα...

Τι όμως απ' όλα αυτά επιβιώνει στο σημερινό Ζαγόρι; Ποιοι είναι οι σημερινός Ζαγορίσιος πολιτισμός; Αν προσδιορίσουμε αυτό, θα δώσουμε απάντηση και στο ερώτημά μας: «Δηλαδή το Ζαγόρι πέθανε ή ζει και βασιλεύει (τρομάρα τού)»

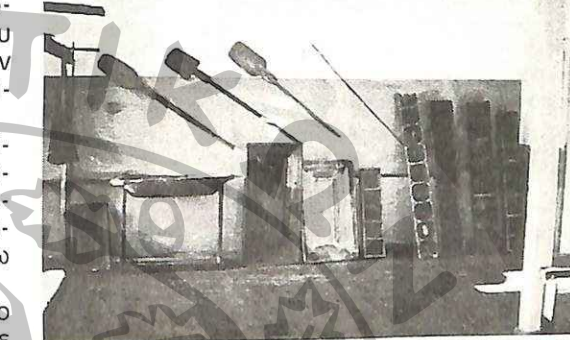
Αν επικαλεστούμε το αναλλήλωτο φυσικό περιβάλλον για να υποστηρίξουμε ότι το Ζαγόρι ζει, είναι ένα πολύ μεγάλο θέμα με πολλές πτυχές. Θίγω μερικές: παρεμβάσεις, διανοίξεις δρό-

μων, αγροτικών, δασικών, νταμάρια, κωματερές, σκουπίδια, σκουπίδια παντού μέχρι και στην κορυφή της Γκαμήλας θα βρεις πησαστικό, εγκατάλειψη καθλιεργιών, αμπέλια, χωράφια, πεζούλια, βρύσες, τουριστική εκμετάλλευση κλη. Μήπως το αναλλήλωτο πρέπει να το βάλω σε εισαγωγικά ή να το αντικαταστήσω με το «ευαίσθητο φυσικό περιβάλλον»;

Να αναφερθούμε στους οικισμούς, την περιλάλητη Ζαγορίσια Αρχιτεκτονική; Είναι κι αυτός ο τομέας της έννοιας Ζαγόρι μια πονεμένη ιστορία. Δεν αναφέρομαι στην τραγική μοίρα του Ανατολικού Ζαγορίου και των χωριών που κήκονταν το 1943 από τους Γερμανούς. Ο μόχθος και το μεράκι τόσων Ζαγορίσιων στα έρημα τα ξένα έγιναν στη στιγμή στάχτη και καπνός. Μεγάλος ο πόνος, αγιάτρευτη η συμφορά... Η Ούντρα και τα μαύρα μετεμφυλιακά χρόνια δεν ήταν προϋπόθεση για αποκατάσταση του χάους. Μιλάμε για μας τους τυχερούς που γλιτώσαν τα χωριά μας, για μας τους σύγχρονους του «προοδευτικούς» που βαλθήκαμε να ξεθεμελιώσουμε μέσα σε 30 χρόνια αυτό που για αιώνες έστεκε αγέρωχο και χάρισε σε μας τους «άξιους» επιγόνους τιμή και δόξα (= τρομάρα μας). Τούτο είναι κι αν δεν είναι καυτό θέμα άμεσης προτεραιότητας. Σε επόμενο άρθρο μου θα εκθέσω τις απόψεις μου αναλυτικά... Πάντως η σημερινή του κατάσταση και οι προοπτικές δεν διασφαλίζουν σε καμιά περίπτωση συνέχεια της Ζαγορίσιας Παράδοσης.

Τελικά το Ζαγόρι πέθανε ή εξακοιουθεί να πορεύεται με ένα τελείως διαφορετικό τρόπο;

Τελικά η «ΣΤΕΡΝΑ» η οικογενειακή μου προσάθεια στο Καπέσοβο που φιλοδοξεί να προσφέρει σε ντόπιους και ξένους προϊόντα που παράγονταν και παλιά στο Καπέσοβο (= ζμπέκια, ρακή ματαβγαλμένη, κρασί, γλυκά, τραχανά κλη) με την ίδια ακριβώς τεχνονογσία, στα ίδια κελάρια με τα ίδια αγγεία, αποτελέσει μορφή συνέχειας εκείνου του παλιού ή είναι μια τουριστική δραστηριότητα που ανήκει στους νέους καιρούς;

Δε θα δώσω τελικά απάντηση σ' αυτό το καυτό ερώτημα θα με ικανοποιούσε ιδιαίτερα αν στα επόμενα φύλλα της εφημερίδας μας το «Το Ζαγόρι μας» διάβαζε τοποθετήσεις αναγνωστών του πάνω στο ίδιο θέμα. Δείτε το σαν μια υγιή και στέρεη αφετηρία για οποιαδήποτε στάση μας ή δραστηριότητά μας.

Ξέρετε τι μ' ανησυχεί περισσότερο σ' αυτό το καινούριο ύφος; Ότι λείπει το ήθος. Αυτό που σε άλλους καιρούς αποθεψόσαν άρρηκτους, αδράτσης συνεκτικού δεσμούς ομάδων και κοινοτήτων, αυτά εξαφανίστηκαν. Δεν υπάρχουν αρχές και αξίες, δεν υπάρχει τοίπα... Το Ζαγόρι ακολούθησε το σύρμα της εποχής σε παγκόσμιο επίπεδο.

Μεγάλες οι αλλαγές, αγαπητοί μου συντοπίτες! Συθέμελο αναποδογύρισμα... Ακόμα και ο ταχυδρόμος που παλιά με τη στολή του, το σάκκο του και τη τζαμπούνα του έκανε τις καρδιές να σκιρτούν, έφερε γράμμα από τα ξένα «απ' του πιδι, κι γραμμα κι παράδες», τώρα κορνάρει με το τζιπ για να μοιράσει τους λογαριασμούς του ΟΤΕ της ΔΕΗ και τα σουρτα φέρτα μας με τις εφορίες και τις πολεοδομίες...

ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΑ

Τα χωριά του κήληους και της μαγείας

Ταξιδεύοντας ένα πρωινό του Αυγούστου –με προορισμό τα Ζαγοροχώρια– κάτω από το διάφανο φως του ήλιου που έμοιαζε περισσότερο με άνοιξη παρά με καλοκαίρι ενώθα μια κάποια μαγική γαλήνη να κυριαρχεί στην αχόρταγη απ' αυτή την περιέργεια ψυχή μου. Μια γαλήνη που την έστελναν τα χρυσαφένια χρώματα του ήλιου, που μόλις ξεπρόβαλε πίσω από εκείνα τα φανταστικά βουνά και που μου έδιναν την αίσθηση πως ζούσα σε μια άλλη εποχή.

Πλησιάζοντας στο τέρμα της διαδρομής στα Ζαγορικά χωμάτα, με επόμενο σταθμό το χωριό Νεγάδες, ένα απαλό χάδι στ' αφτιά μου, που πρόσφερε η γλυκιά μελωδία από το θρόισμα των γύρω δέντρων, όταν σιγά-σιγά άρχισε να ξεπροβάλλει μπρος μου ένα μαγευτικό χωριό σκαρφαλωμένο στη ράχη του βουνού Κοζιάκου σε υψόμετρο 1040 μ. Ένα θαυμάσιο χωριό, χωριό πλούσιο κι αυτό όπως και τ' άλλα Ζαγοροχώρια από θρούλους. Χωριό της μαγείας και του φυσικού κάλλους, πνιγμένο μέσα στο πράσινο αφού το περικλείουν πυκνά δάση από οξυές, έλατα, πεύκα και βελανιδιές και που στο αντίκρισμά του αισθάνεσαι ότι βρίσκεσαι κάπου στην Ελβετία.

Στο ταξίδι μου αυτό δεν ήμουν μόνος, είχα τη συντροφιά των δυο παιδιών μου, που όταν πληροφορήθηκαν για τα εκδρομικά μου τούτα σχέδια, με παρακάλεσαν να τα πάρω μαζί μου για να γνωρίσουν κι αυτά τα αξιοθαύμαστα τούτα Ηπειρωτικά χωριά.

Στα μπήκαμε στο χωριό και πριν κατεβούμε από το αυτοκίνητο, δυο παιδιά έτρεξαν περίεργα να δουν ποι-οι είμαστε ενώ από το διπλανό καφε-νείο δυο καλοσυνάτοι γέροι σηκώθη-καν πρόθυμοι να μας καλημερίσουν πρώτα και να μας προσφέρουν καφέ, γλυκό ή στιδήποτε άλλο θέλαμε. Εί-μασταν άγνωστοι γι' αυτούς και σαν επισκέπτες φιλοξενοούμενοι. Δεν προλάβαμε καλά καλά να καθίσουμε να πάρουμε το αναψυκτικό μας που μας κέρασαν τούτοι οι Νεγαδιώτες γέροντες συμπληρώθηκε η παρέα μας μ' ένα καινούργιο πρόσωπο, ένα σεβαστό κύριο που από τις συστάσεις μάθαμε ότι ονομαζόταν Αλέκος Σαχίνης. Είχε τούτος εκλεγεί για πολλά χρόνια πρόεδρος της Κοινότητας.

Βλέποντας λοιπόν ο κ. Σαχίνης το ενδιαφέρον που είχαμε να μάθουμε για το κάθε τι σχετικά με το πανέμορφο τούτο χωριό των Νεγάδων, προσφέρθηκε με μεγάλη προθυμία να μας δώσει κάθε εξυπηρέτηση και να μας πληροφορήσει σχετικά με την ιστορία του τόπου. Αφού τους ευχα-ριστήσαμε θερμά όλους, σκλαβωμέ-νοι από τη θερμή αυτή υποδοχή που τύχαμε, συνοδευόμενοι από τον κ. Σαχίνη καταλύσαμε στην κατοικία του.

Στο κονάκι του μας περίμενε μια άλλη έκπληξη που θα μας μείνει αξέ-χαστη όσα χρόνια κι αν περάσουν, από την πατροπαράδοτη Ηπειρωτική φιλοξενία που μας πρόσφεραν στο σπιτικό του.

Το σπίτι τούτο είχε όλα τα στοι-χεία της Ηπειρωτικής λαϊκής τέχνης, στην επίπλωσή του, στα διάφορα αντικείμενα που διακοσμίζαν ένα γνή-σιο, παλιό παραδοσιακό, ηπειρωτικό σπίτι. Ήταν γεμάτο από παλιά αντικεί-μενα που δυστυχώς έχουν χαθεί απ' τη ζωή και τα σπίτια μας.

Στις δυο μέρες που μείναμε στο

παραδεισένιο τούτο χωριό, είδαμε και μάθαμε πολλά που θα μείνουν χα-ραγμένα για πάντα στη μνήμη μας!

Η ιστορική μνήμη του Ζαγοριού μας πληροφορεί ο οικοδεσπότης μας, αρχίζει κάπου το 1430, τότε που κυ-ριεύτηκε από τους τούρκους ολόκληρη η Ήπειρος.

Οι κάτοικοι δεκαεπτασάρων χω-ριών του βορειοανατολικού Ζαγοριού όταν μπήκαν οι τούρκοι στην περιοχή τους νίκησαν, αλλά υποτάχτηκαν στο τέλος θεληματικά στους κατακτητές, κερδίζοντας έτσι ειδικά προνόμια και αυτοδιοίκηση.

Ετσι χάρι στα προνόμια τούτα ο τούρκος δεν μπορούσε να πατήσει το πόδι του στο Ζαγόρι. Άρχισε τότε να καλλιεργείται η παιδεία και παντού σπάρθηκε ο τόπος από Ελληνικά Σχο-λεια.

Στην αρχή και μετά αργότερα 1780 και στους κοντινούς χρόνους, ως παραπέρα τον 19ο αιώνα, στο Πά-πικο, Τσεπέλοβο, Νεγάδες, Σκαμνέ-λι κ.α.

Στο Κουκούλι, στα πρώτα χρόνια δημιουργήθηκε η ανώτερη κεντρική Σχολή εκτός των διαφόρων άλλων Παρθεναγωγείων και Σχολείων Υφα-νουργίας. Στο διάστημα της τουρκο-κρατίας το Κουκούλι ήταν αυτό που κρατούσε τα σκήπτρα από πλευράς παιδείας... Το πνεύμα όμως των Ζαγο-ρισίων καθώς η όμορφη γη τους γεμά-τη από δάση, λαγγαδιές και βουνά δεν μπορούσε να τους θρέψει, πετού-σε μακριά και από τον 17ο αιώνα άρ-χισαν οι κάτοικοι αυτών των χωριών να σκορπίζονται σε χώρες όπως στη Ρουμανία, Ρωσία, Βεσσαβία, Κων-σταντινούπολη, κ.α. για να γίνει εκεί-νος ο μεταναστευτικός δρόμος η δυ-νατή πνοή πολιτιστικής ευημερίας στα χωριά.

Εκκλησίες, καμπαναριά, πολυό-ροφα αρχοντικά και σπίτια φτιαγμένα με γούστο, γραφικά, πέτρινους δρό-μους, πλακοστρωμένες πλατείες, βρύσες και διάφορα άλλα έργα που ξεφύτρωναν σαν τα λουλούδια στον αγρό.

Από αυτά τα χωριά ξεπήδησαν τό-σες υπέροχες και εξαιρετες μορφές που έγραψαν ξεχωριστά κεφάλαια στην ιστορία όχι μόνο του τόπου που γεννήθηκαν αλλά και όλης της Ελλά-δας, με χρυσά γράμματα και που η μνήμη τους θα συμβαδίζει πάντα με την ιστορία. Ονόματα όπως των Φιλι-κών Αλ. Νούτσου, Κωνσ/νου Ράδου, Μάνθου Οικονόμου. Εθνικών Ευεργε-τών: Αφρί Ριζάρη, Πασχ. Πατάζο-γλου, κ.α. Ξακουστοί επίσης και οι Ζα-γορισιοί Δάσκαλοι του Γένους όπως οι: Νεόφυτος Δούκας, Μεθ. Ανθρακί-της, Γεώργιος Γεννάδιος, Α. Σακελλά-ριος κ.α.

Το ΖΑΓΟΡΙ είναι επίσης η πατρίδα τόσων και τόσων λογίων. Ξεχωρίζου-με μερικούς μόνο απ' αυτούς όπως τους: Σεμιτέλο, Παρανικά, Χασιωτή, Λαμπριδίη, Σάρρο, Κλωνάρη, Αθάνα, κ.α.

Ετσι στο φιλόξενο σπίτι του κ. Σα-χίνη πέρασε η πρώτη μας νύχτα γεμά-τη γοητευτικές εντυπώσεις από τις σεβαστές διηγήσεις του καλού τού-

του Ζαγοριού οικοδεσπότη, ο οποί-ος τέλος μας καληνύχτισε υποσχόμε-νός μας πως την επόμενη μέρα το πρωί θα μας ξεναγούσε στα διάφορα μνημεία του χωριού κυρίως όμως θα μας πήγαινε να δούμε και να θαυμά-σουμε τον Τρισυπόστατο Ναό του Αγ. Γεωργίου.

Πέρασαμε μια ανήσυχη νύχτα αφού μας κατείχε έντονα η δίψα του να γνωρίσουμε τα τόσο αξιόλογα μνημεία.

Επιτέλους ξημέρωσε! Μια θαυμά-σια μέρα μας επιφύλασσε ένα σωρό εκπλήξεις!

Παίρνοντας το δρόμο που οδη-γούσε στον Αγ. Γεώργιο. Ο καλός μας εκείνος φίλος άρχισε να μας λέει ότι: την εποχή εκείνη της ακμής της οίκο-νομικής του Ζαγοριού, το χωριό Νε-γάδες ζούσε σε μεγάλη άνθιση και κα-τοικούταν από 300 περίπου οικογέν-ειες. Είχε επτά ιερείς που ήταν μοι-ρασμένοι σε δυο ενορίες. Οι 4 στην ενορία του Αγ. Γεωργίου και οι άλλοι 3 στην ενορία της Παναγίας.

Σήμερα, όπως συμβαίνει στα πε-ρισσότερα ηπειρωτικά χωριά, το χω-ριό μας το μαστίζει το ρεύμα της αστυφιλίας. Σ' αυτό ζούνε περί τις 25-30 οικογένειες σήμερα.

Τις Νεγάδες τα τελευταία χρόνια τις επισκέπτονται όπως και τα υπόλοι-πα Ζαγοροχώρια πολλοί ξένοι τουρί-στες καθώς επίσης και αρκετοί Έλλη-νες εκδρομείς, που πραγματικά μέ-νουν έκθαμποι μπροστά στο φυσικό τους κάλλος και την παραδοσιακή ομορφιά τους. Πριν καλά-καλά απο-σώσει τα λόγια του αυτά κι ενώ εμείς περπατούσαμε, είδαμε να προβάλλει μπρος μας ο μεγαλοπρεπέστατος να-ός που στην κεντρική του είσοδο δια-βάζουμε την επιγραφή: «Εκτίσθη ο Θεός ούτος Ναός του Αγ. Γεωργίου δι' εξόδων του Χ' Μάνθου Γκίνου εν έτει 1792 Μ:2». Στην ανατολική πλευρά του θαυμάσαμε το μεγαλο-πρεπέστατο εξάγωνο κωδονοστάσιο ύψους 17 μ. με το απλό ρολόι που ση-μερα ξεπερνάει τα 200 χρόνια.

Η εκκλησία έχει όλη ρυθμό βασι-λικής και διαστάσεις 30,50x17,50 μ. Η έξω εμφάνιση είναι λιτή ενώ η εσωτε-ρική από άποψης χωρητικότητας όσο και διακόσμου, καθιστούν αυτή την εκκλησία ένα λαμπρό έργο τέχνης.

Το τέμπλο και οι ξυλογραφίες της είναι από τα χαρακτηριστικότερα δείγματα της Ηπειρωτικής τέχνης κα-τά τους χρόνους της δουλείας. Οι τοι-χογραφίες παρουσιάζουν τη νεοβυ-ζαντινή τεχνοτροπία ηπειρωτικής καλλιτεχνικής απόκρισης, ζωγραφι-σμένες από Καπεσοβίτες ζωγράφους.

Πραγματικά η εκκλησία αυτή των Νεγάδων είναι από πλευράς καλλιτε-χνικού πλούτου αναμφισβήτητη από τους περισσότερους σπουδαίους όχι μόνο του Ηπειρωτικού χώρου αλλά και ολόκληρης της Ελλάδας και όχι μόνο.

Αφού θαυμάσαμε όλες τις αγιο-γرافίες όπως την Παλαιά και την Και-νή Διαθήκη, τους Αγίους και Μάρτυ-ρες, την Δευτέρα Παρουσία και άλλες ακόμα θαυμαστές, ζητήσαμε τότε από τον εξαιρετο οδηγό μας να μας αφηγηθεί την παράδοση για το πως

κτίσθηκε η καταπληκτική τούτη εκ-κλησία.

Αφού θαυμάσαμε όλες τις αγιο-γραφίες όπως την Παλαιά και Καινή Διαθήκη, τους Αγίους και Μάρτυρες, την Δευτέρα Παρουσία και άλλες ακόμα θαυμαστές, ζητήσαμε τότε από τον εξαιρετο οδηγό μας να μας αφηγηθεί την παράδοση για το πως κτίσθηκε η καταπληκτική τούτη εκ-κλησία.

Την εκκλησία –άρχισε τότε να-μας αφηγείται ο κ. Σαχίνης, την έκτισε ο Χ' Μάνθου Γκίνου, μεγάλος άρχο-νας της Βεσσαβίας που νοσταλγή-σε να επιστρέψει στη γενέτειρα πα-τρίδα του και γέρος πια ξεκίνησε με-ταφώνοντας ολόκληρο θησαυρό στο χωριό του Νεγάδες. Πολλά τα φορτία του χρυσού που είχε φορτώσει στα μουλάρια του. Επάνω - επάνω βούλα-ε καρφιά, ενώ τα πέταλα των μουλα-ριών τα έβαλε ανάποδα για να μη τον παρακολουθήσουν οι κλέφτες και οι ληστές. Μόλις έφτασε στους Νεγά-δες, έκρυψε τα φορτία του χρυσού στη «Μπίμπισσα» κρυμμένα του Μπα-σαστάθη, αφού ο Μπασαστάθης ήταν Δικαστής της περιοχής επί Αλή πασά.

Δεν πέρασαν όμως λίγες μέρες οπότε καταφτάνουν μια μέρα οι τούρ-κοι και συλλαμβάνουν τον Γκίνου και τον πηγαίνουν στην Βεσσαβία να δι-καστεί ως κλέφτης. Ληστές επάτησαν την Κρατική Τράπεζά της, έκλεψαν το χρυσό και ενοχοποίησαν τον Γκίνου.

Προτού όμως του βάλουν τις χει-ροπέδες ο Γκίνου τους λέγει να τον αφήσουν να κάνει το σταυρό του και να προσευχηθεί στον Αγ. Γεώργιο κο-ντά σ' ένα μικρό εκκλησάκι. Λέγει: Άγιε Γεώργιε, δείξε το θαύμα σου να πιαστούν οι πραγματικοί κλέφτες γι-ατί άδικα με κατηγορούν, το χρυσό είναι δικό μου. Εχω εγώ, χιλιάδες εργάτες στα τσιφλίκια μου και δεν κράτησα δραχμή από κανένα ποτέ, αλλά και ποτέ κανείς δεν βαρυσκόμησε εν-αντίον μου. Υπόσχομαι να γεράσω και να κάμω μια εκκλησιά που να ναι τού-τη η πρώτη και η καλύτερη κι αν δε μου φτάσει το χρυσό που έχω να που-λήσω και τα τσιφλίκια μου.

Μόλις πήγαν τον Χ' Μάνθου στα Γιάννινα, τότε επενέβη η Πρεσβεία η οποία διέταξε να τον αφήσουν ελεύ-θερο γιατί προηγουμένως είχαν πιά-σει τους κλέφτες οι οποίοι είχαν μαζί τους το κλεμμένο χρυσό.

Τότε ο Γκίνου γύρισε στους Νεγά-δες κι αμέσως έβαλε μαστόρους και έχτισαν τον περίφημο τούτο ναό. Δυ-στυχώς όμως δεν μπόρεσε να δει και να θαυμάσει το αριστούργημά του που έκτισε γιατί είχε χάσει το φως του.

Εδώ τελειώνει η αφήγηση της πα-ράδοσης για την εκκλησία του Αγ. Γε-ωργίου που θαυμάσαμε κυριολεκτικά! Ένα άλλο γεγονός σημαντικό για την ιστορία του χωριού είναι κι αυτό της μεγάλης ληστείας των Νεγάδων που έγινε στις 29 Ιουνίου το 1827.

Το περιστατικό έγινε τραγουδι, που τραγουδιόταν και τραγουδιέται ακόμα στους Νεγάδες. Οι ληστές αιχ-μαλώτισαν την Μπαλλάνια και άλλες γυναίκες Νεγαδιώτισες που αργότε-ρα απελευθερώθηκαν με λύτρα και με τη μεσολάβηση των συγγενών τους.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΖΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

ΠΑΥΛΟΣ ΤΣΙΜΑΣ

Ένας γενναίος αξιωματικός του '40

Για τη συμπλήρωση της νεό-τερης ιστορίας του Ζαγοριού, αναφορικά με τη συμβολή των Ζαγορισίων στον πόλεμο του '40, ας είναι και το σημερινό μου σχόλιο, που αναφέρεται στη δράση και τον ηρωισμό ενός ακόμα άξιου τέκνου του Ζαγοριού, του ταγματάρχη του ελληνικού στρατού Παύλου Τσί-μα από το Μονοδένδρι, ο οποί-ος κατά την περίοδο των πολε-μικών επιχειρήσεων του '40 ήταν διοικητής του 1ου τάγμα-τος του 24ου (I/24) συντάγματος πεζικού του τομέα Θεσπρωτίας.

Υπήρξε ένας γενναίος αξιω-ματικός και από την πρώτη μέρα των πολεμικών επιχειρήσεων

στην όψη, με τη στολή εκστρα-τείας και τη μακριά του κλαίνη, κρατώντας συνήθως στα χέρια του μια γκλιτσα, την οποία δε δί-σταζε να την κινήσει απειλητικά προς τους λιπόψυχους, εν ώρα μάχης, στρατιώτες με πολύ σκληρές παρατηρήσεις υπενθυ-μίζοντάς τους συγκρόνως το ύψιστο προς την πατρίδα καθή-κον κάθε στρατευμένου. «Δεν σας θέλω κιοπίδες» φώναζε, «αλλά λεβέντες έλληνες φαντά-ρους» και η ματιά του διαπερα-στική διέτρεχε όλους τους στρα-τιώτες του τάγματος. Σε όλες τις πολεμικές επιχειρήσεις πρώτος αφηφώντας τις ομοβροντίες των παλικών πυροβόλων, που

ματος Παύλο Τσίμα ανατέθηκε η άχαρη αποστολή της υποστή-ριξης των τμημάτων του ελληνι-κού στρατού για σύμπτυξή τους και αναχώρηση από το μέτωπο

του Σάββα Θεοδώρου

με προορισμό την επιστροφή τους στο ελληνικό εδαφος, όπως πρόβλεπε για την περί-οδο του εμφυλίου πολέ-μου τραυματίστηκαν και ο ένας ο Άγγελος βαρύτερα, με αποτέ-λεσμα, ένεκα του τραυματίστος του

το έτος 1957 να χάσει τη ζωή του στην καλύτερη ηλικία των 33 ετών. Ο πατέρας του –τι τρα-γική μοίρα– πέθανε 11 χρόνια αργότερα το έτος 1968. Ο έτε-ρος αδελφός Κώστας Τσίμας απόστρατος ταξίαρχος σήμερα, ζει με την οικογένειά του στην Αθήνα. Έχει και αυτός για αξιω-ματικό, πλοίαρχος του Πολεμι-κού Ναυτικού ορθοδοντικής δι-δάκτωρ του Π/μίου της Γενεύης.

Μια οικογένεια στρατιωτι-κών, που τίμησαν την πατρίδα με τον όρκο τους γι' αυτήν και τα υψηλά ιδανικά, που τάχτηκαν να υπηρετήσουν με ζήλο και αυ-ταπαρννηση.

Εγγονός του Παύλου Τσίμα –γιος του Άγγελου– είναι ο γνω-στός σε όλους καταξιωμένος δημοσιογράφος και ιδανικός τηλεοπτικός αντιστάρ, που φέ-ρει το όνομα του παππού του, ο Παύλος Τσίμας δικηγόρος.

Το Μονοδένδρι, η ιδιαίτερή τους πατρίδα υπερηφανεύεται για τα άξια τέκνα του.

Πηγές: «Ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος 1940-1941» (Η παλι-κή εισβολή 28/10 μέχρι 13/11/1940)

Έκδοση του Γεν. Επιτελείου Στρατού, Δ/ση Ιστορίας Στρα-τού Αθήνα 1960.

«Ήπειρος προμαχούσα», Χαρ. Κατσιμπύρο.

«Υπέρ βωμών και εσπιών» (πολεμικό ημερολόγιο), Νίκου Παπαβασιλείου (Αθήνα 2003)

«Μαρτυρίες μαχητών του 40» (Ευαγ. Ντούρος από Πάργα, Εφ. ανθ/γός, 1/24 σύνταγμα, Αθην. Δούκας από Ελευθέρι Θεσπρωτίας στρατιώτης, Βασ. Βασιλείου από Καρτέρι Θε-σπρωτίας δεκανέας, επίσης Αμ-φότεροι της δύναμης του Ι Τάγ-ματος του 24 συντάγματος πεζι-κού όλοι σήμερα μακαρίτες).

Ο Ταγματάρχης Παύλος Τσίμας επικεφαλής στρατιωτικού σμήματος σε κάποια επίσημη τελετή, πριν τον πόλεμο του 1940

αλλά και μετά, καθ' όλη τη διάρ-κεια του πολέμου, με σοφρωσύ-νη και αποφασιστικότητα, σω-στά μελετημένους σχεδιασμούς και συντονισμένη δράση επε-τύχναμε πάντα άριστα αποτελέ-σματα στο πεδίο της μάχης.

Όσοι υπηρέτησαν κάτω από τις διαταγές του –και γνώρισα πολλούς εξ' αυτών, όταν ήμουν δάσκαλος στη Θεσπρωτία– ήταν περήφανοι για το διοικητή τους Παύλο Τσίμα (όπως τον έλεγαν) και μιλούσαν γι' αυτόν με πολλή αγάπη και σεβασμό. Τον θυ-μούσαν ευθυενή και σοβαρό

όπως έλεγε ειρωνικά «αυτοί ση-μαδεύουν τα πουνάρια», οδη-γούσε με σιγουριά το τμήμα του προς τον αντικειμενικό στόχο πάντα με επιτυχία.

Τέτοιος υπήρξε ο γενναίος ταγματάρχης Παύλος Τσίμας, όπως όλοι οι γενναίοι πολεμι-στές του '40, που οδήγησαν την πατρίδα μας στο θρίαμβο και στη δόξα.

Και όταν ο στρατός μας ύστε-ρα από τη γερμανική επίθεση την άνοιξη του '41 υποχρεώθη-κε σε αναγκαστική οπισθοχώ-ρηση, στο διοικητή του I/24 τάγ-

Βασ. Αν. Χαρίσης

Υπόδειγμα Ορθόδοξης Ναοδομίας - κατά τον Άγιο Γρηγόριο Νύσσης

Εκδ.: Αρχείο Παραλειπομένων Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Ιστορίας, Αθήνα 2003, σελ. 245

Υπόδειγμα υποδείγματος το νέο πόντημα του αρχιτέκτονα Βασίλη Χαρίση ο οποίος για μια ακόμα φορά αφήνει τη σφραγίδα της ξεχωριστής του αντίληψης πάνω σε θέματα ναοδομίας.

Αφορμή στάθηκε μια αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος επιστολή του Αγίου Γρηγορίου Νύσσης προς τον επίσκοπο Ικονίου Αμφιλόχιο. Το περιεχόμενο της δραστηριοποίησε την οξυδέρχια του συγγραφέα που μπόρεσε και κατανόησε τη σημαντικότητα των τεχνικών πληροφοριών και των άλλων στοιχείων που με ακρίβεια περιέγραφαν την αρχιτεκτονική μορφή του ναού που θα κατασκευάζονταν στα βόρεια της Ανατολικής Βυζαντινής Επαρχίας κατά τα τέλη του 4ου αιώνα.

Μία σύντομη σχετικά επιστολή αξιοποιήθηκε με το μέγιστο δυνατό τρόπο, αφού πρώτα μεταφράστηκε από το σχολιαστή του αγίου, τον Αρχιμανδρίτη Παγκράτιο Μπρούσαλη. Έτσι προέκυψε ένα μεστό κείμενο περιγραφής αλλά και ερμηνευτικής προσέγγισης πλαισιωμένο από ακριβή σχέδια, ιχνογραφήματα και σχεδιαγράμματα. Αυτό είναι οι βασικές θεματικές ενότητες: στην πρώτη δίνονται στοιχεία της κατασκευής και της λειτουργίας του ναού και στη δεύτερη αναλύεται η αισθητική θεώρησή του με βάση τις παραμέτρους εκείνες που διαμορφώνουν τις συγκινησιακές συνθήκες βίωσης του χωριού αυτού.

Ειδικότερα στο Α' μέρος καταγράφονται λεπτομερώς τα στοιχεία που αναφέρονται στο σχέδιο του ναού, τις διαστάσεις και τις άλλες τεχνικές πληροφορίες για τα υλικά, τους τρόπους κατασκευής, τον προϋπολογισμό, το χρονικό προγραμματισμό, τη συμφωνία ανάθεσης έργου, τη στατική επάρκεια του ναού και τα τυπολογικά στοιχεία του. Από το συγγραφέα επιστημαίνεται (σελ. 50) ότι στον προτεινόμενο τύπο ναού «το κτίσμα πρέπει να είναι σύμφωνα με τα αρχιτεκτονικά παραδοσιακά ήθη, ο τεχνίτης να συμμετέχει ενεργά με την τέχνη του και, τέλος, πως η σχέση μεταξύ εργοδότη και αναδόχων του έργου που ασφαλίσει ποιοτικά το αποτέλεσμα, μόνο μέσα από την καλή τους προαίρεση εξασφαλίζεται». Και ακόμα «συμπεραίνει ο ίδιος με κανένα τρόπο δεν μπορεί να υποστηριχτεί πως, με τον εργασιολογικό σχεδιασμό του σχεδιαστήρου και τον τεχνίτη ως «εργαλείο», το έργο γίνεται καλύτερο από ό,τι γίνεται μέσα από το πλάσιμο με αίσθημα και ζάτω από τις συνθή-

κες του μητρικού του χώρου που είναι τα συνήθεια της εποχής και ο ορισμένος τόπος. Είναι βέβαιο πως μόνο τότε μεθοδολογικά το έργο μπορεί να αποφύγει την αρχιτεκτονική ουτοπία και να γίνει χωροχρονικά άξιο μέρος θεραπεύσας του σκοπού και των βιομηχανικών αιτημάτων που υπαγορεύουν την κατασκευή του».

Αναλυτικότερα στο Α' μέρος και στην ενότητα II σχετικά με τα αρχιτεκτονικά σχέδια του ναού δίνεται πρώτα η κάτοψη του της οποίας το σχήμα είναι ο σταυρός που σχηματίζεται από τέσσερις αυτοτελείς χώρους με τρόπο που αυτοί να συνδέονται μεταξύ τους. Στη συνέχεια αναφέρεται πως μέσα στο σταυρό ενυπάρχει ένα κοινωνικό οκτάγωνο σχήμα. Τη λεπτομερή ανάλυση των σχημάτων των διαστάσεων επικυρώνουν τα σχέδια του συγγραφέα. Τέλος, σχετικά με την κάτοψη του ναού σημειώνεται πως «σύμφωνα πάντως με τον άγιο Γρηγόριο Νύσσης - ο ναός διέθετε «περιστώων» γύρω του ναού. Ο συγγραφέας μελετώντας τα άλλα συγγενή στοιχεία που περιγράφονται προσπαθεί να προσεγγίσει την μορφή και τις διαστάσεις του περιστελλίου για το οποίο δίνει και σχέδιο με λεπτομέρειες διαμόρφωσής του. Κατά τον ίδιο τρόπο και μέσα από τα ελάχιστα στοιχεία της επιστολής, εργάζεται και σ' ότι αφορά τους υπολογισμούς των διαστάσεων και της μορφής των κατακόρυφων στοιχείων του κτίσματος, τα οποία αφορούν τις τομές του. Το κείμενο του και εδώ πλαισιώνεται από σχέδια με βασικά στοιχεία οροφών, τρουύλου, αψιδιών καθώς και των μορφών της κατόψεως του χώρου και του συσχετισμού του. Σε πιθανά συμπεράσματα καταλήγει επίσης και σ' ότι αφορά το υλικό της επικάλυψης του ναού με βάση τις απαιτήσεις του σχήματος και των κλίσεων που παρουσιάζουν τα μέγη που επικαλύπτονται.

Οικοδομικές λεπτομέρειες αναφέρονται στη συνέχεια που αφορούν τα κιονόκρανα, τα παράθυρα-θυρίδες του τρουύλου αλλά και μια σημαντική πληροφορία που αφορά τον τρόπο κατασκευής της εισόδου. Αυτή θα έπρεπε να φέρει οκαλιστό μαρμαρίνο περιθώριο και «διακεκριμένα προβαλλόμενο γείσωμα», ώστε να συναντά για τον επισκέπτη του ναού «υποδοχή τιμής και ευχαρίστησης».

Ακολουθούν προοπτικά σχέδια-ιχνογραφήματα του εξωτερικού χώρου του ναού και στη συνέχεια η ενότητα σχετικά με τα τε-

χνικά στοιχεία του. Στο σημείο αυτό γίνονται σαφείς αναφορές από τον άγιο Γρηγόριο Νύσσης για τα βασικά υλικά κατασκευής αλλά και για τους τρόπους κατασκευής των επιμέρους έργων. Οι αναφορές αυτές είναι σημαντικές γιατί αποτελούν βασική πηγή πληροφόρησης σχετικά με την οικοδομική τέχνη της πρώιμης βυζαντινής περιόδου του τέλους του 4ου αι. Η κατασκευή ολόκληρη, λοιπόν, ήταν κτιστή με πλίνθους ψη-

ΜΑΡΙΑ ΤΣΟΥΠΗ - ΡΕΜΟΥ

μένες και πέτρα, χωρίς καμιά χρήση ξυλείας στη στέγηση. Η δόμη βασιζόταν στα τοπικά υλικά και ο άγιος όριζε ένα τύπο τοιχοποιίας μικτό από τούβλα και όση πέτρα βρεθεί. Με έμφραση αναφέρεται στο έργο των λιθοξόνων («λαοξόνων») στη διαμόρφωση των θυρών και των κίωνων.

Για τον προϋπολογισμό του κόστους κατασκευής ο συγγραφέας συμπεραίνει ότι αυτός γινόταν με μέτρο τον τετραγωνικό πόδα. Υπολογίζοντας δε το εμβαδόν του κυρίως κτίσματος καταλήγει στο συνολικό κόστος κατασκευής, στον αριθμό των τεχνιτών και στο χρονικό διάστημα εργασίας. Στη συνέχεια αναφέρεται μέσα από κατατοπιστικά σχέδια στο χρονοδιάγραμμα των διαφόρων φάσεων κατασκευής του ναού. Σε σημαντικά συμπεράσματα καταλήγει ο συγγραφέας σ' ότι αφορά τον τύπο της συμφωνίας ανάθεσης του έργου, που αποτελεί, όπως σημειώνει ο ίδιος, «ένα πλήρες υπόδειγμα συμφωνίας ανάθεσης οικοδομικού έργου, αλλά και ένα υπόδειγμα πληρέστερο από σημερινό. Γιατί, πέρα από τα τυπικά στοιχεία τα οποία με σαφήνεια όρισε, επέβαλε μηχανισμούς αυτορρύθμισης και αυτο-ελέγχου των τεχνιτών, αποφεύγοντας κάθε μορφή ποινής και βασίτηκη κυρίως στο σεβασμό της τέχνης και στην προαίρεση των τεχνιτών, σύμφωνα με την ιστορική εμπειρία ότι κανένα έργο δεν μπορεί πραγματικά να γίνει, όταν δεν υπάρχει αγνότητα».

Στο κεφ. IV γίνεται λόγος για τη στατική επάρκεια του ναού και με βάση όσα προτείνονται από τον άγιο Γρηγόριο Νύσσης φαίνεται ότι πρόκειται για έναν ασφαλή τύπο. Σε σχετικό σχέδιο ο συγγραφέας δίνει λεπτομερή στοιχεία στατικής συμπεριφοράς του ναού. Στο κεφ. V ο Βασίλης Χαρίσης με βάση τα προτεινόμενα τυπολογικά στοιχεία και τους τύπους των ναών της εποχής καταλήγει σε βάσι-

μα συμπεράσματα που αφορούν α) έναν νέο τύπο ναού β) την πρωτοτυπία του η οποία συνίσταται στο ότι συν-εκφράζει τον σταυροειδή τύπο και τον περιέκντρο και γ) «επιβάλλει την εμφατική παρουσία ενός κέντρου αναφοράς όλων των μελών του κτίσματος, ώστε να δημιουργείται η αίσθηση του κέντρου μιας σφαιρικής, όπου τα «πάντα συνέρχονται εις εν».

Το Β' μέρος του βιβλίου έχει γενικό τίτλο: «Στοιχεία αισθητικής θεώρησης του ναού». Στο μέρος αυτό ο συγγραφέας προχωρεί σε βάθος και αναλύει με το γνωστό δικό του τρόπο την αισθητική λειτουργία του χώρου που δημιουργεί προϋποθέσεις συγκινησιακής βίωσής του. Τέτοιες προϋποθέσεις είναι ο χαρακτήρας των μορφών, που σηματοδοτούν το γενικό ύψος, η κλίμακα των μεγεθών, ως προς τον άνθρωπο, που επηρεάζουν το «μέγεθός του, οι άζωνες που συνιστούν τάσεις, ο φωτισμός ως φως-σκια, που «ζωντανεύει» ή «νεκρώνει» το χώρο, τα σύμβολα που έλκουν και συνιστούν εννοιολογικά μηνύματα. Και, προπαντός, η αισθητική συνθήκη που μορφώνεται από τον τρόπο συν-λειτουργίας των αισθητικών εκφάνσεων των μερών-μελών του χώρου, ως «όλον και συνολικό ύψος», όπως σημειώνει ο ίδιος ο συγγραφέας (σελ. 126, 127).

Στην ενότητα αυτή ο συγγραφέας καταδεικνύει την ικανότητά του στη σημειολογική και ανθρωπολογική προσέγγιση του δομημένου χώρου και ειδικότερα τον εκκλησιαστικού. Έτσι μέσα από την προσέγγισή του αυτή αποκαλύπτει τη μετάβαση στο ναό ως μια διαδικασία μητρικής βίωσης της συν-κινήσιακής μετάπτωσης από τον κοσμικό χώρο της αμαρτίας στον ιερό χώρο της λυτρωτικής ελευθερίας και ανάνηψης. Και στην ενότητα αυτή υπάρχουν σχέδια, συγκριτικά διαγράμματα των αισθητικών παραμέτρων και ιδεογράμματα, για τα προτεινόμενα από τον άγιο δομικά μέλη της όλης σύνθεσης.

Τελικά συνεκτιμώντας τα αρχιτεκτονικά - τεχνικά, τα αισθητικά και θεολογικά στοιχεία του ναού, η επιστολή του αγίου Γρηγορίου Νύσσης αποτελεί «απήχημα ύψους μεγαλοφροσύνης». Όμως και η γνωστοποίησή της μέσα από ένα αναλυτικό και ενδελεχή σχολιασμό της αποτελεί όντως υπόδειγμα υποδείγματος ορθόδοξης ναοδομίας.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Έρανος Βιτσινών και Μονοδενδριτών στην Αίγυπτο, στα 1928, για τη διάσωση των μαγειριών του Αι-Λια.

Ανάμεσα από τη Βίτσα και το Μονοδένδρι, στο λόφο πάνω από «τα αρχαία», τον αρχαιολογικό χώρο της Βίτσας, βρίσκεται χτισμένος ο Αι Λιας. Το μοναστήρι του Αι Λια, είναι ένα μοναδικό δείγμα, μοναστικής αρχιτεκτονικής, του 17^{ου} και του 18^{ου} αιώνα, και αποτελεί κομμάτι αναπόσπαστο της ζωής και των δύο χωριών. Χώρος ευσέβειας και περιουλογής, χτισμένος σε μια περίοπτη θέση, που αγναντεύει τη χαράδρα του Βίκου, καστρομοναστηριο σωστό, στηρίζει την πίστη των κατοίκων του Κεντρικού Ζαγορίου για τέσσερις αιώνες.

Δυστυχώς όμως σήμερα το μοναστήρι αντιμετωπίζει σοβαρότατα προβλήματα. Ο περίβολος, μεγάλο τμήμα των κελιών και των βοηθητικών χώρων του συγκροτήματος έχουν σωριασθεί σε ερείπια. Σε καλή κατάσταση είναι μόνο το τμήμα των κελιών που έμεινε ο αείμνητος παπα-Σωτήρης, καθώς και η τοιχοποιία του Ναού, λόγω του ακάματου επιτρόπου του μοναστηριού, Λάκη Βαταβάλη, που προσπαθεί με κάθε τρόπο να ευαισθητοποιήσει το ενδιαφέρον της τοπικής κοινωνίας για την διάσωση του μοναστηριού.

Παρακινούμενος από τις παραπάνω θλιβερές σκέψεις, θέλησα να δημοσιεύσω δύο έγγραφα - επιστολές, προς τον ξενιτεμένο στην Αλεξάνδρεια παππού μου, Βασίλειο Δαουδή, με την ελπίδα να γίνουν παράδειγμα για τους Βιτσινούς, τους Μονοδενδρίτες καθώς και όλους τους Ζαγορίσιους, να ενδιαφερθούν αποτελεσματικότερα, για τη διάσωση του μοναστηριού.

Η πρώτη επιστολή:

Βίτσα της 2ας 8^{ης} 1928
Οι επιτρόποι της Μονής Προφήτου Ηλίου Βίτσας.

Προς τους συγχωριανούς μας και συμπατριώτες τους εν Αλεξάνδρεια και Καίρω.

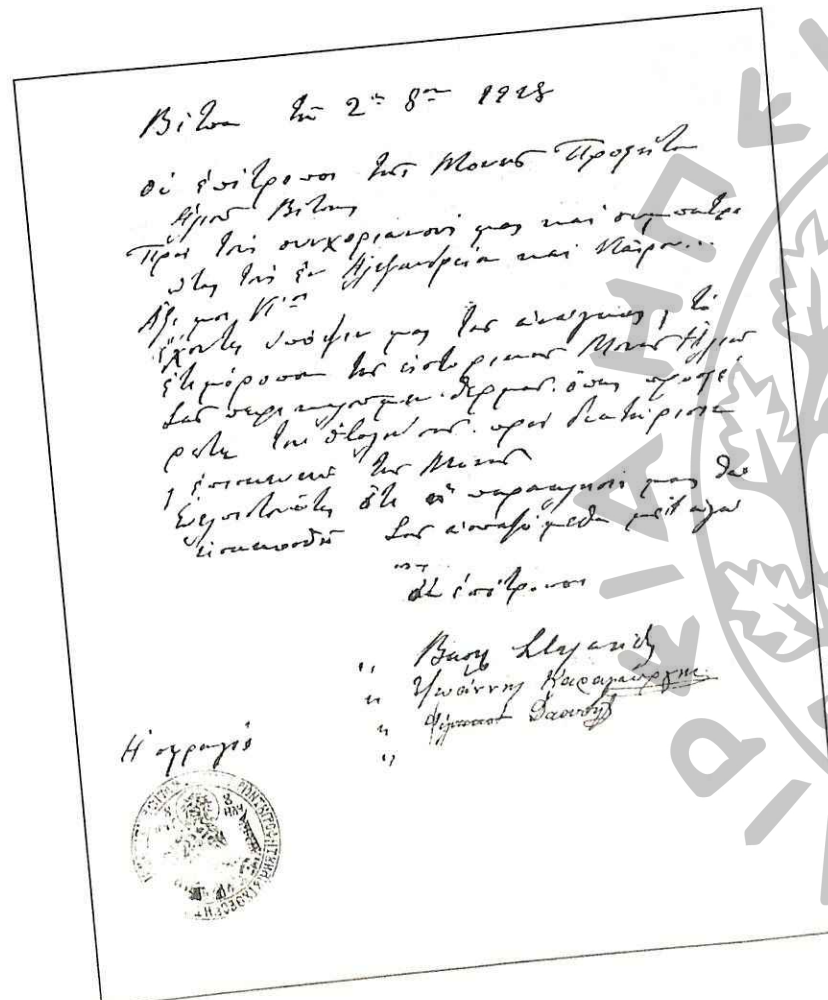
Αξιότιμοι Κ^α

Έχοντες υπόψη μας τας ανάγκας, τον ετιμόροπον της ιστορικής Μονής Ηλίου, σας παρακαλούμε θερμώς, όπως προσφέρετε τον οβολόν σας προς διατήρησιν και επισκευήν της Μονής.

Ευελπιστώντες ότι οι παρακλήσεις μας θα εισακουσθούν
Σας ασπάζόμεθα μετ' αγάπης

Η σφραγίς
ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ
ΤΟΥ ΘΕΣΒΗΤΟΥ
ΑΙC ΧΩΡΙΩC
ΒΕΖΙΤΣΑ

Οι επιτρόποι
Βασίλειος Στεφανίδης
Ιωάννης Καραγεωργής
Φίλιππος Δαουδής

Η δεύτερη επιστολή

Βίτσα 20 Οκτωβρίου 1928
Αγαπητέ συμπατριώτη μας κ. Βασίλειε Δαουδή.

Διά ταύτης σας γνωρίζομεν ότι ελάβομεν το το προίον εν Αλεξάνδρεια εράων εκ λιρών πέντε και του εν Καίρω τοιούτου εκ λιρών 4 και ενός ταλλήρου ήτοι εν όλω λιρών 9 και ενός ταλλήρου. Το ανωτέρω ποσόν ήλθεν εκ κατάλληλων στιγμής διότι χάρις εις τον έρανον εβλόμεν κτίστας και επεδιωρθώσαμεν μέγα μέρος παρά τα μαγειρία του μοναστηριού τα οποία θα κατερειπώντο τον επερχόμενον χειμώνα.

Θεωρούμεν όθεν μεγάλην μας υποχρέωσιν ως επιτρόποι του μοναστηριού και εκφράζοντες και εξ άλλου και την γνώμην όλων των συγχωριανών να σας σφιζόμεν έστω και από μακριά το χέρι διότι είχατε την πρωτοβουλίαν να υποβληθήτε σε τόσους κόπους υλικούς και μαζί με τον αγαπητόν Θεοφάνη Σκεκλαράδην τον οποίον ιδιαίτερος ευχαριστήσαμε εδώ να σας συγχαρώμεν και σας και την κν Ιππολύτην και τους εν Αλεξάνδρεια αγαπητούς συμπατριώτας Θεοδ. Ζωϊδην, Κώσταν Βαταβάλην, Γεώργιον Ζωϊδην, Γεώργιον Βαταβάλην, και Απόστολον Γοδίνον τους οποίους ιδιαίτερος ευχαρίστησε από μέρος μας καθώς και από όλους τους εδώ χωριανούς σ' ότι είχαν την καλήν θέλησιν να έλθουν βοηθοί εις τας ανάγκας του μοναστηριού το οπίον οφείλει την σωτηρίαν τον εις των οβολών των συμπατριωτών της Βίτσας.

Ευχόμενοι ίνα ο Προφήτης Ηλίας βοηθή και ενισχύει υμάς εις πάσαν πρόοδον και φωτίζει και αξιώσει ίνα και μεγαλειέτας ευεργεσίας παράσχετε εις την αγαπητήν πατρίδα σας.

Διατελούμεν μετ' εκτιμήσεως

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΝ
ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΗΛΙΟΥ
ΤΟΥ ΘΕΣΒΗΤΟΥ
ΑΙC ΧΩΡΙΩC
ΒΕΖΙΤΣΑ

Οι επιτρόποι του μοναστηριού
Προφήτου Ηλίου
Βασίλειος Στεφανίδης
Γεώργιος Σαρρός
Ιωάννης Καραγεωργής
Φίλιππος Δαουδής

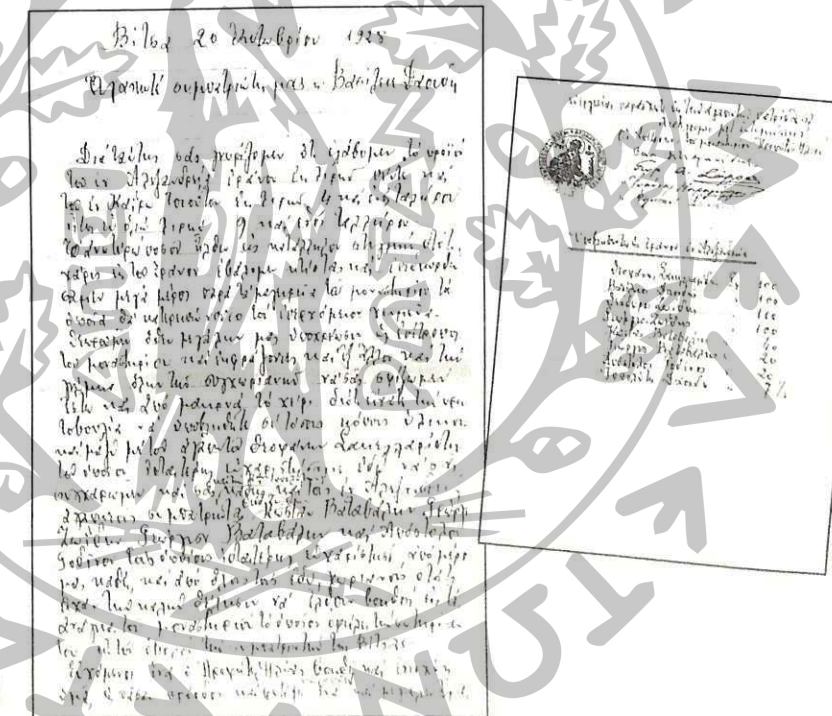
Υποβληθέντες εις έρανον εν Αλεξάνδρεια

Θεοφάνης Σακελαριδής	Γρ.	100
Βασίλειος Δαουδής	Γρ.	100
Θεόδωρος Ζωϊδης	Γρ.	100
Γεώργιος Ζωϊδης	Γρ.	100
Κώστας Βαταβάλης	Γρ.	40
Γεώργιος Βαταβάλης	Γρ.	20
Απόστολος Γοδίνος	Γρ.	20
Ιππολύτη Δαουδή	Γρ.	71/2

Οι δύο επιστολές είναι δείγματα «έργων ευποιίας» Ζαγορίσιων! Ο καθένας μας λοιπόν, ας κρίνει, για το καλό του μοναστηριού, πόσο ακολουθούμε το παράδειγμα των προγόνων μας;

Με τιμή

Θανάσης Παλιάτσος

Το Ριζάριο Ίδρυμα και η Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών εγκαινιάζουν την Κυριακή 22 Φεβρουαρίου και ώρα 12.00 μ. σε πρόσθετη αίθουσα του Λαογραφικού Μουσείου της Εταιρείας (Μιχαήλ Αγγέλου 42) ένα εντυπωσιακό συμπλήρωμα της γνωστής και μοναδικής έκθεσης «Ιωάννινα: Οδοιπορικό Μνήμης» με νέο σπάνιο και ανέκδοτο φωτογραφικό υλικό.

Πρόκειται για φωτογραφίες της περιόδου 1860-1930 οι οποίες ανήκουν στο Μουσείο Μπενάκη-Κέντρο Τεκμηρίωσης Νεοελληνικής Αρχιτεκτονικής (Αρχείο αρχιτέκτονα Αριστοτέλη Ζάχου), στην Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών (Αρχεία Δημ. Σαλαμάγκα, Ι. Τζόγια και Γ. Πανταζίδη), στο Αρχείο της Αγγλικής Τεχνικής Εταιρείας Χένρυ Μπουτ που δραστηριοποιήθηκε προπολεμικά στην Ήπειρο (Αρχείο Μ. Πασιάκου), του Εθνικού και Ιστορικού Μουσείου της Πρωτεύουσας και σε ιδιωτικές συλλογές (κληρονόμων κλαυδίου Σεών, Γάλλου προξένου στα

Από την ΕΗΜ και τη ΡΙΖΑΡΕΙΟ

ΝΕΟ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΟ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΤΗΣ ΜΟΝΑΔΙΚΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ «ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 1860-1960: Οδοιπορικό Μνήμης»

Εγκαινιάζεται στο Λαογραφικό Μουσείο στις 22 Φεβρουαρίου.

Γίναντιν την εποχή της Τουρκοκρατίας, παντρεμένου με την Γιαννιώτισσα Ανδρομάχη Ζωΐδη, κληρονόμων Μιχαήλ Λάππα, συλλέκτη Β. Συνανιώτη κ.α.) από τις οποίες άντλησε σχετικό υλικό ο Άγγελος Κίτσος του Ριζαρίου Ίδρυματος.

Οι φωτογραφίες ανέρχονται σε 50 περίπου, έχουν σκαναρισθεί και εκτυπωθεί καλλιτεχνικά σε μεγάλες και μικρότερες διαστάσεις.

Είναι βέβαιο ότι και η νέα συμπληρωματική έκθεση που στεγάζεται στις αρχοντικές αίθουσες του Λαογραφικού Μουσείου της ΕΗΜ θα προκαλέσει ζωηρό ενδιαφέρον στο ευρύ κοινό, θα ενθουσιάσει τους παλιούς Γιαννιώτες, θα σχο-

λιασθεί από τους ειδήμονες και θα αποτελέσει ακόμη μια πολύτιμη πηγή πληροφοριών για ερευνητές διάφορων ειδικοτήτων.

Οι ιδρυνοτες της ΕΗΜ, λόγω της μεγάλης επιτυχίας και του συνεχούς ενδιαφέροντος που επιδεικνύουν για την Έκθεση «Ιωάννινα: Οδοιπορικό Μνήμης» οι πολυπληθείς επισκέπτες της Πόλης μας, μελετούν την δυνατότητα να αποκτήσει μονιμότερο χαρακτήρα αυτό το εντυπωσιακό πανόραμα της ιστορίας των Ιωαννίνων από τα μέσα του προπερασμένου αιώνα μέχρι την δεκαετία του 1960.

Ανάλογες προσπάθειες καταβάλλονται από το Ριζάριο Ίδρυμα

και την Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών να εκδοθεί καλλιτεχνικό λεύκωμα με το υλικό της Έκθεσης και την προσθήκη και άλλων φωτογραφικών ντοκουμέντων που θα αποκτηθούν ενδιάμεσως, εάν ληφθεί υπόψη και η σχετική έρευνα που γίνεται σε Αρχεία της Κων/πόλης και της Άγκυρας.

Η σημασία του όλοου εγχειρήματος για την συντήρηση και προβολή της ιστορικής μνήμης της πόλης μας είναι προφανής και καλούνται όλοι οι Γιαννιώτες και οι φιλότεχνοι να ενθαρρύνουν την προσπάθεια, όχι μόνο πυκνώνοντας τις επισκέψεις τους στην έκθεση με συγγενείς και φίλους, αλλά και διαθέτοντας στην Γραμματεία της, επί επιστροφή, παλιές φωτογραφίες που ενδεχομένως να έχουν.

Επισημαίνεται, τέλος, ότι το Λαογραφικό Μουσείο της ΕΗΜ λειτουργεί καθημερινά 9.00-14.00, Δευτέρα και Τετάρτη και το απόγευμα 17.30-20.00, Σάββατο και Κυριακή 11.00-15.00.

Εγκαινιάζεται στις 20 Φεβρουαρίου στο Μονοδένδρι

«Σκιές Σιωπής» του Γιάννη Δήμου

Μία διεθνώς καταξιωμένη φωτογραφική έκθεση

Το Ριζάριο Εκθεσιακό Κέντρο Μονοδενδρίου, συνεχίζοντας την παράδοση οργάνωσης σπουδαίων και μεγάλων φωτογραφικών Εκθέσεων εγκαινιάζει την προσεχή Παρασκευή 20 Φεβρουαρίου και 7 το βράδυ την διεθνώς καταξιωμένη Έκθεση «Σκιές Σιωπής» του Γιάννη Δήμου.

Η Έκθεση περιλαμβάνει φωτογραφίες από την Ελλάδα, την Αλβανία και την Τουρκία με κύριο θεματικό άξονα την πίστη και τις τελετές που ξετυλίγονται γύρω από αυτήν - πανηγύρια, αναστενάρηδες, τάματα, εκκλησιαστικές γιορτές κ.λ.π. «Ανθρωποι που περιμένουν το θαύμα που δεν θα έρθει ποτέ ή που ήρθε και προσπέρασε αφήνοντάς τους ανέπαφους», όπως έγραψε πρόσφατα μία γνωστή κριτικός στην εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ» σχολιάζοντας τις «Σκιές της Σιωπής», των οποίων ένα αυτόνομο τμήμα περιλαμβάνει φωτογραφίες από πανηγύρια στην Ήπειρο.

Η Έκθεση έχει παρουσιαστεί στην Μπρατισλάβα, στο Ίνσμπρουκ, στην Φρανκφούρτη, στο Fotofest του Χιούστον και στη Δανία. Την Άνοιξη του 2003 η δουλειά παρουσιάστηκε στην Leica Gabbeny στη Sobns της Γερμανίας. Στην Ελλάδα η Έκθεση εγκαινιάστηκε τον Δεκέμβριο του 2003 στο Μουσείο Φωτογραφίας της Θεσσαλονίκης και μετά το Ριζάριο Εκθεσιακό Κέντρο Μονοδενδρίου θα παρουσιαστεί στην Μόσχα.

Παράλληλα, με την έκθεση κυκλοφορεί από την Aretio Photos που ίδρυσε ο Γιάννης Δήμου και ομότιμο βιβλίο του καλλιτέχνη με ταυτόχρονες εκδόσεις του στην Ιταλία, Γαλλία και Αγγλία. Το βιβλίο θα διατίθεται στο Ριζάριο Εκθεσιακό Κέντρο Μονοδενδρίου μαζί με δύο θαυμάσιες καλλιτεχνικές αφίσες από το υλικό της Έκθεσης.

«Οι Σκιές της Σιωπής» θα εκτίθενται στο Μονοδένδρι μέχρι τα μέσα Μαΐου για να πάρει τη θέση τους μία άλλη σημαντική Έκθεση.

Ο Γιάννης Δήμου, που γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη σπούδασε Ιστορία της Τέχνης στο Σικάγο με μεταπτυχιακό στη Ζωγραφική, είναι ενεργός υποστηρικτής της φωτογραφίας στην Ελλάδα. Το 1979 μαζί με άλλους τέσσερις φωτογράφους δημιούργησε το φωτογραφικό Κέν-

τρο Αθηνών. Το 1988 σύστησε το Apeiron Photos, το Magnum, το Sygma, το Vu, το Rhorho και άλλα σημαντικά φωτογραφικά πρακτορεία.

Το 1995 δημιούργησε εκ μέρους του Υπουργείου Πολιτισμού το Φωτογραφικό Κέντρο Σκοπέλου, στο οποίο διετέλεσε Καλλιτεχνικός Διευθυντής μέχρι το 1999. Έχει επιμεληθεί μερικές από τις πιο σημαντικές εκδόσεις του Ριζαρίου Εκθεσιακού Κέντρου Μονοδενδρίου.

Ο Γιάννης Δήμου αντιπροσωπεύεται σε κύριες συλλογές όπως της Bibliotheque Nationale, του Maison Europeenne de la Photographie και του Centre George Pompidou στο Παρίσι, του Art Institute of Culbenkian, του Tokyo Metropolitan Museum of Photography καθώς και σε ιδιωτικές συλλογές.

ΤΟ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΥ ΚΑΝΕΙ ΤΟ ΔΙΚΟ ΤΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟ

Η έκθεση των «εκθέσεων»

Ρεπορτάζ: ΕΛΕΝΑ ΣΤΑΜΟΥ

Από τις 22 Ιανουαρίου έως και τις 20 Φεβρουαρίου θα διαρκέσει η έκθεση που διοργανώνει το Ριζάριο Εκθεσιακό κέντρο Μονοδενδρίου με αφορμή την συμπλήρωση τεσσάρων χρόνων από τη λειτουργία του.

Πρόκειται για μια πρωτότυπη έκθεση των «εκθέσεων» του. Πιο συγκεκριμένα στην έκθεση θα εκτεθούν καλλιτεχνικές αφίσες, ιστορικές και ανέκδοτες φωτογραφίες, πίνακες και δημοσιεύματα. Τις 10 εκθέσεις που διοργανώθηκαν στο εκθεσιακό κέντρο του Μονοδενδρίου που επισκέφθηκαν συνολικά πάνω από 135.000 επισκέπτες. Ο αριθμός των επισκεπτών αποτελεί «ρεκόρ» για την ελληνική periferieia.

Οι εκθέσεις που διοργανώθηκαν πέρα από την αισθητική καλλιέργεια του κοινού, συνέβαλαν και στην διατήρηση της ιστορικής μνήμης αλλά και στην προβολή του έργου των καλλιτεχνών της Ηπείρου και όχι μόνο.

Η είσοδος στην έκθεση θα είναι ελεύθερη δίνοντας το περιθώριο στο κοινό να ξαναδεί μερικά από τα εκθέματα και να ξαναφέρει στην μνήμη του στιγμές αισθητικής απόλαυσης.

Οι περισσότερες εκθέσεις έγιναν με χορηγίες του Ίδρυματος «Νιάρχου», του Ομίλου Λάτση και του υπουργείου Οικονομίας. Την γενική επιμέλεια των εκθέσεων είχε ο ιστορικός της Τέχνης και φωτογράφος κ. Γιάννης Δήμου. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε και στις αφίσες των εκθέσεων πολλές εκ των οποίων έχουν αποκτήσει συλλεκτική αξία.

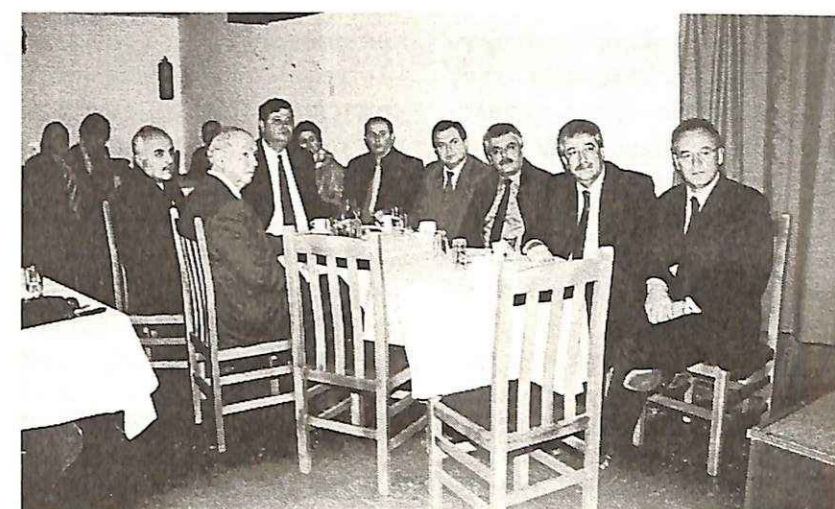
Την ίδια ανταπόκριση είχαν και τα εκπαιδευτικά προγράμματα για τους μαθητές των σχολείων της Ηπείρου που επισκεπτόταν τις εκθέσεις. Παράλληλα εκδόθηκαν και κυκλοφόρησαν τα λευκώματα «Εικόνες της Ελλάδος 1903-1030», «Ρωσία 100 χρόνια-Φωτογραφικές μαρτυρίες» και πρόσφατα το λεύκωμα «Ζαγορησίων βίος».

Τέλος σημαντική δράση αναπτύχθηκε και στον τομέα των σεμιναρίων και των συνεδρίων που διοργανώθηκαν σε συνεργασία με διάφορους φορείς. Μεταξύ αυτών και το συνέδριο για την προστασία των Εθνικών δρυμών αλλά και αυτό που είχε ως κύριο θέμα τις τοπικές κοινωνίες την σύγχρονη πολιτιστική έκφραση.

Φωτορεπορτάζ από το κόψιμο της πίτας στις 18 Γενάρη 2004

Ο Νομάρχης Ιωαννίνων κ. Καχομιάνης απευθύνει χαιρετισμό.

Ο Νομάρχης Ιωαννίνων, οι Δήμαρχοι Ζαγοριού, ο Πρόεδρος Εφ. Αξ/κών κ. Βαρζώκας και ο εκπρόσωπος του Δήμου Ιωαννίνων κ. Παρλαπάς

Η Πρόεδρος του Συλλόγου Παλαιών Γιαννιωτών κα Χατζηγιάνη.

Ένα ακόμη στιγμιότυπο από την εκδήλωση.

Η τυχερή της εκδήλωσης κα Γεωργία Μαγγίδη - Κομπούλη με τον Πρόεδρο της ΙΑΕΖ.

Η διοίκηση του Πολιτιστικού Συνδέσμου Ζαγορησίων.

Ο Πρόεδρος του Ίδρυματος Βορειοηπειρωτικών Ερευνών κ. Ε. Κοντούρης με τη σύζυγό του.

Η παρέα του συνεργάτη μας καθηγητή κ. Νίκου Υφαντή.

ΤΑ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΜΑΣ ΜΝΗΜΕΙΑ

Όπως αναφέρεται στο πρωτοσέλιδο, ο κ. Σπύρος ΜΑντάς είναι ο άνθρωπος που ασχολήθηκε με τα γεφύρια της Ηπείρου και την ιστορία τους.

Καθοριστική και πολύτιμη η συμβολή του Ζαγορολόγου δασκάλου αείμνηστου Κώστα Λαζαρίδη.

Αναδημοσιεύουμε ένα μι-

κρό απόσπασμα από τον τόμο «Το γεφύρι και ο Ηπειρώτης» που αναφέρεται στη συνεργασία του συγγραφέα με το δάσκαλο.

Επίσης, αναδημοσιεύουμε αποσπάσματα από το Γιαννιώτικο και Αθηναϊκό Τύπο για την καταστροφή του γεφυριού στο Καβαλάρι.

ΤΑ ΓΕΦΥΡΙΑ «ΤΟΥ» ΛΑΖΑΡΙΔΗ

Για πρώτη φορά κείνο το βράδυ, ο παππούς Λαζαρίδης, μας μίλησε για τα Ζαγορίσια γεφύρια, γι' αυτά που «αγγίζουν» το χωριό του, μα και για τα άλλα, τα πιο μακρινά, πάντα όμως μέσα στην περιοχή του Ζαγορίου. Οι πληροφορίες του πολύτιμες, και οι συμβουλές του, όπως θα αποδεικνύονταν στη συνέχεια, πολύ χρήσιμες για τη συλλογή των στοιχείων που επιχειρούσαμε τότε και που τελικά θα μας οδηγούσαν στα «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΓΕΦΥΡΙΑ». Τα αγάπησε πολύ όλα αυτά τα γεφύρια, και τα ονομαστά, και τα μικρότερα, τα λιγότερα σημαντικά, που στέκουν βουβά σε μια απόμερη ρεματιά ή ξεχασμένα μονοπάτι. Τα «γλέντησε», όπως χαρακτηριστικά μας είπε ο ίδιος, με μια τρυφεράδα στα μάτια λες και μιλούσε για κάτι ζωντανό και συγγενικό. Τα μελέτησε λεπτομερειακά κι όταν μάλιστα χρειάστηκε -τότε που έκανε για διάστημα επίτιμος επιμελητής αρχαιοτήτων- τα φρόντισε με στοργή περισσή. «...Είναι αλήθεια, ότι ανέκαθεν, από τα νειάτα μου ακόμα, ήταν για μένα μια μεγάλη χαρά και ευχαρίστηση να πάω εκδρομή στα ποτάμια και στα γιοφύρια τακτικότητα. Και επειδή το σχολείο μου λειτουργούσε κατά ιδιόρρυθμο τύπο, δηλαδή είχαμε χειμερινές διακοπές επειδή ήταν λίγα τα παιδιά ενώ το καλοκαίρι μαζεύονταν 30, 40, 50, γι' αυτό οι εκδρομές που γίνονταν μια-δυο φορές την εβδομάδα, πάντα γίνονταν στα γιοφύρια μας, στα ποτάμια, και στους μύλους. Ήταν για μένα μια μεγάλη χαρά να βρίσκομαι στα γιοφύρια, διότι οι δεινροστοχιές απ' τις ιτιές απ' τη μια μεριά και την άλλη, ο αφλοίσβος του καλοκαιρινού ρευστού, πως να το πούμε, να κελλαρίζει το νεράκι εκεί πέρα, άλλες ομορφιές, το πράσινο μέσα στους βράχους και τη χαράδρα του Βίκου, ήταν για μένα η μεγαλύτερη απόλαυση. Έχω και μια φωτογραφία με τα παιδιά σ' ένα γιοφύρι που πηγαίναμε και μάλιστα κάναμε και μετρήσεις στο άνοιγμα της καμάρας και στο ύψος, όσο μπορούσαμε. Κάναμε μια έρευνα περιβαλλοντολογική. Τα ζωγραφίζαμε. Το παιδικό σχέδιο είναι ένα μέσο μελέτης της ψυχής, του εσωτερικού κόσμου του παιδιού, πώς του παρουσιάζεται, πώς βλέπει τον κόσμο. Όλα αυτά και πριν από τον πόλεμο και μετά, 1951 και ύστερα. Στα 1967, 66 με 67, με όρισαν στην τιμητική θέση του έκτακτου επιμελητή αρχαιοτήτων. Τότε το θεώρησα υποχρέωσή μου -αυτό άλλωστε θα πει, όχι μόνο να έχω τον τίτλο- να τα επισκεφτομαι αυτά τα γιοφύρια τρεις-τέσσερις φορές το χρόνο, ιδιαίτερα το καλοκαίρι. Γι' αυτό, όσες φορές παρτηρούσα ότι κάποιος έπαθε κάτι, μια ζημιά κάπου, έφθγαν οι πέτρες, αμέσως έστελνα στην υπηρεσία να προβεί σε μια ενέργεια, να έλθει να το ελέγξουν. Και γι' αυτό έχω μια αλληλογραφία με την υπηρεσία αυτή, την Εφορία Αρχαιοτήτων, με την οποία μου ζητούσαν πληροφορίες και εγώ τους έστελνα. Επαιρνα και μμειροτεχνές, πήγαινα εκεί πέρα και τους έλεγα 'για να αποκατασταθεί αυτό το σκάσιμο τι θέλει; Θέλει 3 σακιά τσιμέντο, θέλει τόσο άμμο, θέλει κείνο, θέλει τ' άλλο. Πολλές φορές καλούσα να έλθει ειδικός από τα Γιάννενα να τα διαπιστώσει, γιατί εγώ δεν είμαι ειδικός. Έχω λοιπόν μια αλληλογραφία που, πωνας το πούμε, συμπληρώνει την ιστορία και τη ζωή των γεφυριών...»

Κατέρρευσε το Μεγάλο Γεφύρι στα Ζαγοροχώρια

Χαρακτηρισθεί διατηρητέο και είχαν γίνει κάποιες εργασίες συντήρησής του στο παρελθόν, αλλά από το 2000 ήταν ορατά τα σημάδια επικείμενης κατάρρευσης. Οι αρμόδιες υπηρεσίες είχαν ενημερωθεί, αλλά άργησαν να επέμβουν. Οι τελευταίες έντονες βροχοπτώσεις επιτάχυναν τη διάβρωση και το ιστορικό αυτό μνημείο στο Ζαγόρι μετατράπηκε σε λίγα λεπτά σε σωρό ερειπίων.

ΕΝΑ σημαντικό μνημείο που κατασκευάστηκε το 18ο αιώνα, το Μεγάλο Γεφύρι στο Ζαγορίσιο ποταμό στα Ζαγοροχώρια, κατέρρευσε προχθές το βράδυ και εκεί όπου έστεκε επί δύο αιώνες, τώρα υπάρχουν μόνο ερείπια. Το Μεγάλο Γεφύρι του Καβαλαρίου, μονότοξο, φτιαγμένο από πέτρα, είχε

«ΑΠΟΦΑΣΗ»

Όταν γκρεμίζεται ένα πετρόχτιστο γεφύρι...

Το Ανατολικό Ζαγόρι είναι μια από τις ομορφότερες και πιο παρθένες περιοχές της Ελλάδας, αλλά και μια από τις φτωχότερες. Αποτελείται από καμιά δεκαριά πετρόχτιστα χωριά, που, όμως, δεν έχουν την τουριστική ανάπτυξη που έχουν τα δυτικά Ζαγοροχώρια. Οι λίγοι κάτοικοί του προσπαθούν να τα βγάλουν πέρα κουτσά-στραβά με κάποιες αγροτικές και κτηνοτροφικές δουλειές μικρής, μάλλον, κλίμακας και με ό,τι έχει απομείνει από την παραδοσιακή υλοτομία της περιοχής.

Παρ' όλες τις δυσκολίες, στο δημοτικό σχολείο το καποδιστριακού αυτού δήμου εξακολουθούν να φοιτούν καμιά δεκαριά παιδιά που μαζί με τις οικογενειές τους (από πείσμα;) επιμένουν να μην αφήνουν τα χωριά τους να ρημάξουν. Το καλοκαίρι, βέβαια, τα πράγματα αλλάζουν, καθώς πολλοί νέοι επιστρέφουν, δίνοντας στα χωριά, έστω και για λίγο, κάτι από την παλιά τους αίγλη.

Το Ανατολικό Ζαγόρι, εκτός από τα νερά, τα δάση και τα χωριά του, έχει και μερικά από τα λίγα εναπομεινάντα πετρόχτιστα γεφύρια. Μνημεία υψηλής τεχνικής των Ηπειρωτών μαστόρων, αλλά και απaráμιλλης ομορφιάς, καθώς συνθέτουν αρμονικά τα φυσικά στοιχεία (την ποταμιαία πέτρα, τα δέντρα και τα νερά) με το ανθρώπινο έργο, στέκουν ακόμη και σήμερα αγέρωχα, για να θυμίζουν τις εποχές που καταργούσαν τα φυσικά όρια και έσμογαν τους ανθρώπους. Μνημεία της πολιτιστικής μας κληρονομιάς που δεν έχουμε δικαίωμα να αφήσουμε να χαθούν.

Οι βροχές της προηγούμενης εβδομάδας και το φούσκωμα του ποταμού οδήγησαν στην κατάρρευση ένα από αυτά. Το θέμα πέρασε στα φιλιά από τα ΜΜΕ, αλλά δεν θα 'πρεπε. Σύμφωνα με το ρεπορτάζ της ΕΤ3 οι τοπικές αρχές εδώ και ένα χρόνο είχαν επιστημονικά τον κίνδυνο και είχαν ζητήσει την παρέμβαση του υπουργείου Πολιτισμού. Οι αρμόδιοι επισκέφτηκαν την περιοχή έξι μήνες αργότερα (πάλι καλά!) και αποφάσισαν να αρχίσουν εργασίες υποστήριξης το επόμενο καλοκαίρι (δύο χειμνες μετά, δηλαδή). Εν των μεταξύ με έκπληξη ανακαλύψαμε ότι «τα γεφύρια δεν ξέρουν από διαδικασίες και χρονοδιαγράμματα», όπως εύστοχα δήλωσε ο δήμαρχος της περιοχής.

Το αποτέλεσμα, δυστυχώς, δεν αλλάζει πια. Ενα μνημείο της πολιτιστικής μας κληρονομιάς καταστράφηκε εξαιτίας της αδυναμίας (ή ανικανότητας) του υπουργείου Πολιτισμού να σταθεί στο ύψος του ρόλου του. Ίσως δεν συνειδητοποιούμε το μέγεθος της απώλειας, αρκεί όμως να σκεφτούμε πώς θα νιώθαμε αν αφήνονταν, έτσι απλά, να πέσουν π.χ. οι στύλοι του ναού του Ολυμπίου Διός στην Αθήνα ή η οροφή της Ροτόντας στη Θεσσαλονίκη.

Πρόκειται για βαριά ευθύνη για την οποία, αν δεν φταίει ειδικώς κάποιος υπηρεσιακός παράγοντας, φταίει (αναγκαστικά) ο πολιτικός προϊστάμενος του υπουργείου, κ. Β. Βενιζέλος. Θα αναλάβει άραγε την ευθύνη του;

Η αλήθεια είναι ότι δεν έχει δώσει τέτοια δείγματα γραφής μέχρις στιγμής. Ήδη έχει σκοπό να κάνει κάτι ο Γ. Παπανδρέου, που επαγγέλεται νέο μήθος στην πολιτική; Αμφίβολο (έχουμε και προεκλογική περίοδο). Κατα τ' άλλα η Πολιτιστική Ολυμπιάδα μας μάρανε.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΝΤΟΣ - «ΑΥΓΗ»

ΚΑΙ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΑΣ

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΤΟΥ «ΜΕΓΑΛΟΥ ΓΕΦΥΡΙΟΥ»

Τα ερείπια δείχνουν το ενδιαφέρον

Πανελλήνιες διαστάσεις, που συνοδεύονται από αιχμές και έντονες επικρίσεις εναντίον όλων των αρμοδίων υπηρεσιών, προσέλαβε η κατάρρευση του δίτοξου πέτρινου γεφυριού στο Καβαλάρι Ιωαννίνων, στις αρχές του Φεβρουαρίου.

Δημοσιεύματα και ρεπορτάζ αναδεικνύουν την ολιγωρία των αρμοδίων υπηρεσιών και στιγματίζουν την γενική αδιαφορία που επέδειξαν από τη στιγμή μάλιστα που γνώριζαν την κατάσταση του γεφυριού. Τηλεοπτικοί σταθμοί πανελληνίας εμβέλειας και εφημερίδες πανελληνίας κυκλοφορίας αφιέρωσαν χρόνο και χώρο αντίστοιχα, επισημειώνοντας την απώλεια της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής και το γεγονός ότι ένα πολιτιστικό μνημείο «σωριάστηκε»

στο έδαφος και μετατράπηκε σε μια στοίβα πέτρες.

Ταυτόχρονα, όπως έκανε πρόσφαρα και ο «Η.Α.», αναδεικνύουν και τις επιπτώσεις της ολικής καταστροφής του «Μεγάλου Γεφυριού» στην επικοινωνία των κατοίκων με τις γεωργικές τους εκτάσεις και τις κτηνοτροφικές τους μονάδες. Το γεγονός είχε θίξει προ ημερών ο δήμαρχος Ανατολικού Ζαγορίου, ο οποίος από τον περασμένο Οκτώβριο είχε ζητήσει την άμεση παρέμβαση των αρμοδίων υπηρεσιών, οι οποίες όμως ολιγόρησαν.

Θρήνος και κατάρεις

Οι δεσμεύσεις για τη χρηματοδότηση της μελέτης απεδείχθησαν ανεπαρκείς και οι προθέσεις αναποτελεσματικές. Η κα-

τωστέρηση των αρμόδιων υπηρεσιών ήταν αρκετή για να μην αντέξει το «Μεγάλο Γεφύρι» στο χρόνο και στις ποσότητες του νερού του Ζαγορίσιου ποταμού. «Αδιαφορία ή έλλειψη χρημάτων», διερωτάται η εφημερίδα «Τα Νέα» για να καταλήξει πως «όποια κι αν είναι η αιτία, το γεφύρι δεν γυρίζει πλέον πίσω».

Και υπενθυμίζει πως τα προβλήματα αστάθειας είχαν επισημανθεί πριν από ένα περίπου χρόνο.

Γενική αναφορά στα γεφύρια του Ζαγορίου κάνει η «Ελευθεροτυπία», σημειώνοντας πως «τα Ζαγοροχώρια από την περασμένη Τετάρτη θρηνούν, κάπου κάπου ακούγεται και καμιά κατάρα». Σε ό,τι αφορά το «Μεγάλο Γεφύρι», που βρίσκεται στα διοικητικά όρια του δήμου Ανατολικού Ζαγορίου, υπογραμμίζει ότι «κατέρρευσε» και προσθέτει πως η αιτιολογία των «έντονων καιρικών φαινομένων» δεν είναι πρωτόγνωρο φαινόμενο. Οι αιχμές εναντίον των αρμοδίων και απευθύνων, που ήδη γνώριζαν το πρόβλημα, είναι σαφείς και χωρίς περιστροφές: «Αλλά, πέρα... έβρεχε! Το περήφανο τόξο, ένας σωρός από πέτρες στο θλιμμένο ποτάμι το 'ορφάνο και στις όχθες να χάσκει ετοιμόρροπο ό,τι απόμεινε. Περιμένοντας

το επόμενο χτύπημα, που η σύγυρη «αρμόδια» αδιαφορία, η απελπισμένη με λόγια παρηγοριάς και υποσχέσεις -που το ποτάμι θα το πάρει- θα γεννήσουν. Ίδιως τώρα που η περίοδος τυγχάνει και προεκλογική. Άλλωστε, το μέγεθος του ενδιαφέροντος αποδεικνύεται από τα σημερινά ερείπια».

Στην «υψηλή τεχνική» των Ηπειρωτών μαστόρων που έφτιαξαν τα γεφύρια στην περιοχή του Ζαγορίου, κάνοντας λόγο για «απαράμιλλη ομορφιά» αναφέρεται και το χθεσινό δημοσίευμα της «Αυγής». Ίδιο σκεπτικό και ευθείες βολές κατά όσων μιλούν για την Πολιτιστική Ολυμπιάδα τη στιγμή που πολιτιστικά μνημεία καταρρέουν εξαιτίας της ολιγωρίας και αδράνειας των αρμόδιων υπηρεσιών να αντιμετωπίσουν τα γνωστά εδώ και μήνες προβλήματα αστάθειας.

«Ίσως δεν συνειδητοποιούμε το μέγεθος της απώλειας, αρκεί όμως να σκεφτούμε πως θα νιώθαμε αν αφήνονταν, έτσι απλά, να πέσουν π.χ. οι στύλοι του Ολυμπίου Διός στην Αθήνα ή η οροφή της Ροτόντας στη Θεσσαλονίκη», υπογραμμίζεται στο σχετικό δημοσίευμα.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΑΡΓΥΡΗΣ
«Ηπ. Αγών»

Είναι κρίμα

Προγράμματα για τους παραδοσιακούς οικισμούς, για αναπλάσεις, ξενώνες και άλλες δράσεις πέρασαν πολλά απ' τον νομό Ιωαννίνων, αλλά κάποια μνημεία δεν στάθηκαν... τυχερά, όπως το πέτρινο γεφύρι στον Ζαγορίτικο (Καβαλλάρι) που κατέρρευσε προχθές ενώ το ΥΠ.ΠΟ...έψαχνε χρήματα για να το σώσει. Αλήθεια έχει περισσότερη αξία ένα γκαλντερίμι που μπορεί να γίνει και αργότερα, ή να σωθεί ένα διατηρητέο μνημείο. Οι Ο.Τ.Α. δεν έχουν τα οικονομικά μέσα ούτε για τη μελέτη και απευθύνονται αρμοδίως, αλλά τέτοιες μέρες, εν μέσω προεκλογικής περιόδου ποιος νοιάζεται για ένα... παλιόγεφυρο έστω και μερικών αιώνων ζωής; Ας ελπίσουμε στο μέλλον να μην μένουν στα λόγια τα περί προστασίας της πολιτιστικής και αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

«ΗΠΕΙΡΟΣ»

Μια κόρη μικροτραγουδάει απάνου'ς το γεφύρι και το γεφύρι ερράγισε και το ποτάμ' εστάθη και το στοιχείο του ποταμού κ' αυτό'ς την άκρη εβγήκε - Άλλαξε, κόρη, τον ηχώ και πες άλλο τραγούδι - Το πώς ν' αλλάξω τον ηχώ κι άλλο να ειπώ τραγούδι, που εγώ 'χω πόνο 'ς την καρδιά που γιατρεμόν δεν έχει!

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΥΠΙΑ»

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ο Σύλλογος Νέων Αρίστης, συνεχίζοντας τις αξιολογες δραστηριότητες, συνέβαλε και συνέδραμε στην έκδοση ενός σημαντικού, για την ιστορία του χωριού του βιβλίου του συγγραφέα, στατιστικού-ερευνητή κ. **Χρήστου Γκούση**.

Δεχθήκαμε, λένε τα παιδιά του Συλλόγου, με μεγάλη χαρά να εκδώσουμε το βιβλίο αυτό, γιατί πιστεύουμε ότι αποτελεί ιστορικό ντοκουμέντο όχι μόνο για την Αρίστη και την περιοχή του Ζαγορίου, αλλά και για όλη την Βαλκανική χαρσόνησο.

Στο βιβλίο αυτό αποτυπώνεται μια συνολική εικόνα του πληθυσμού της Αρίστης στις αρχές του 20ου αιώνα, η οποία μας βοηθάει να κατανοήσουμε καλύτερα και να αξιολογήσουμε τη σημερινή εικόνα του χωριού.

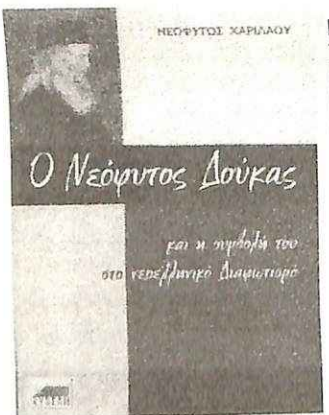
Το βιβλίο στηρίζεται κυρίως στο κατάστιχο απογραφής (1905), στο κατάστιχο κτηματολογίου και στα στοιχεία της **Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας** (επετηρίδες και ειδικά δημοσιεύματα) βοηθείται δε ο συγγραφέας στο έργο του με νεότερες μελέτες που αναφέρονται στους αποδήμους Αρτσιστινούς, όπως π.χ. με το πολύ γνωστό βιβλίο του Dusan Porovic O Cincarima (Για τους εξελληνισμένους Κουτσόβλαχους).

Συγχαρητήρια τόσο στο συγγραφέα όσο και στο «Σύλλογο Νέων Αρίστης».

«Το Ζαγόρι μας»

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΧΑΡΙΛΑΟΥ

Ο ΝΕΟΦΥΤΟΣ ΔΟΥΚΑΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΣΤΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟ

Ο συγγραφέας με την παρούσα μελέτη επιχειρεί να σκιαγραφήσει την προσωπικότητα και το έργο του Νεόφυτου Δούκα, ενός από τους βασικούς συντελεστές του Διαφωτισμού στη νεότερη Ελλάδα, και να μας παρουσιάσει κάποιες νέες πλευρές του κινήματος, άγνωστες στη νεοελληνική ιστορία και φιλολογία. Ο Νεόφυτος Δούκας υπήρξε ένας από τους σημαντικότερους λογίους και δασκάλους του 19ου αιώνα, που συνέβαλε με το έργο του στην εθνική αυτογνωσία των Ελλήνων και στην προετοιμασία τους για πολιτική αποκατάσταση. Παρά το μεγάλο διαφωτιστικό

του έργο και την ενδιαφέρουσα προσωπικότητά του, δεν μελετήθηκε ανάλογα ούτε και πήρε τη θέση που αρμόζει στα γράμματά μας. Η ζωή και το έργο του παρέμειναν μέχρι και τις μέρες μας άγνωστα στις λεπτομέρειες τους, κυρίως επειδή υπήρξε οπαδός συντηρητικών αντιλήψεων στο γλωσσικό ζήτημα.

Στην παρούσα μελέτη ακολουθείται το σχήμα της αναλυτικής βιογραφικής μεθόδου, όπου καταγράφονται χρονολογικά τα γεγονότα και οι δράσεις των προσώπων σε συνδυασμό με τα ιστορικά τους συμπεράσματα. Μ' αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται να δοθεί η ιστορική διάσταση των επιμέρους δραστηριοτήτων του Δούκα και να αναδειχθούν εκείνες οι πλευρές της προσωπικότητας και του έργου του Δούκα και καταγράφονται οι ιδεολογικές αφηγήσεις και η τελική αποκρυστάλλωση της σκέψης του σε σημαντικούς τομείς. Έτσι καταγράφονται οι παιδαγωγικές και πολιτικοκοινωνικές αντιλήψεις του, οι απόψεις του για το ρόλο της Εκκλησίας στην κοινωνία, οι γλωσσικές του ιδέες και η διαμάχη του με τον Αδαμάντιο Κοραή. Για πρώτη φορά γίνεται λεπτομερής καταγραφή και αναλυτική παρουσίαση όλου του ανέκδοτου και εκδεδомένου συγγραμτικού του έργου του Δούκα, αλλά και των πηγών που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με αυτό. Το βιβλίο είναι εμπλουτισμένο με πλούσιο φωτογραφικό υλικό από χαρακτηριστικές εικόνες τόπων όπου έζησε ο Δούκας, ανέκδοτες προσωπογραφίες και χειρόγραφα. Υπάρχουν επίσης χρηστικοί βιβλιογραφικοί πίνακες και ευρετήριο ονομάτων.

Σ. Σ. «Το Ζαγόρι μας» ευχαριστεί για την αποστολή του βιβλίου για τη βιβλιοθήκη μας.

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΤΟ ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

Πολλοί αναρωτιούνται -και ιδιαίτερα οι επισκέπτες- γιατί σ' ένα ορεινό χωριό η κεντρική εκκλησία έχει το όνομα ενός Αγίου που θεωρείται προστάτης των ναυτικών. Η εξήγηση βέβαια είναι πολύ απλή. Οι Τσεπελοβίτες όπως και όλοι οι Ζαγορίσιοι ταξίδευαν πολύ και αποφάσισαν να δώσουν σ' αυτό το ναό που κτιζόταν το όνομα ενός Αγίου που θα τους προστάτευε κατά τη διάρκεια των ταξιδιών τους.

Πρόκειται για επιβλητικό κτίσμα μεγάλων διαστάσεων με ισόδομη τοιχοποιία που αποτελεί ένα θαυμάσιο δείγμα ηπειρώτικης εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής του 18ου αιώνα. Ανήκει στον τύπο της τρίκλιτης βασιλικής με τρούλο. Την τυπολογία του ναού συμπληρώνουν ο μεταγενέστερος διόροφος γυναικωνίτης και η πεσοστήρικτη στοά (χαγιάτι) στην οποία υπάρχει και η θύρα εισόδου στο ναό. Πάνω ακριβώς από τον κυρίως ναό, εκκλησιαστικά λάβαρα, παλιά βιβλία και μια σιδερένια κασέλα, που από πολλούς θεωρείται η «κάσα των Γιαννιωτών». Ωστόσο αυτό το μέρος του ναού που είναι επίσης αξιόλογο δεν έχει αποκατασταθεί πλήρως και σ' αυτή την προσπάθειά μας θα θέλαμε τη συμπράξη και την ουσιαστική βοήθεια όσων φρονών έχουν τη δυνατότητα ώστε όλοι μαζί να φέρουμε στο φως και να αναδείξουμε κι άλλο ένα υπέροχο κομμάτι του ναού.

Ο τύπος αυτός της μεγάλης ξυλόστεγης ή θολωτής βασιλικής με τρούλο κυριαρχεί στην Ηπειρο όπως και σε όλη τη Βόρεια Ελλάδα από το 18ο ως τον 20ο αιώνα. Αυτό οφείλεται στην οικονομική ευχέρεια των κατοίκων, στα υλικά που η περιοχή τα διέθετε άφθονα και τέλος σε μια εκούσια στροφή στις ρίζες του Χριστιανισμού. Οι ναοί αυτού του τύπου που τους συναντάμε σε όλους σχεδόν τους οικισμούς στο Ζαγόρι εξωτερικά είναι λιτοί και στο εσωτερικό τους συγκεντρώνουν όλο τον πλούτο και την ποικιλία.

Την παλαιότερη αναφορά για την ύπαρξη του ναού (1708) συναντάμε στην εγχάρακτη επιγραφή της ξύλινης πόρτας που αποτελεί τη θύρα εισόδου στο γυναικωνίτη. Η εντοχία πλάκα του νότιου τοίχου μας πληροφορεί ότι το 1753 έγιναν εκτεταμένες ανακαινίσεις στο ναό. Δίπλα της βρίσκεται η υπέρθυρη εικόνα του Αγίου Νικολάου.

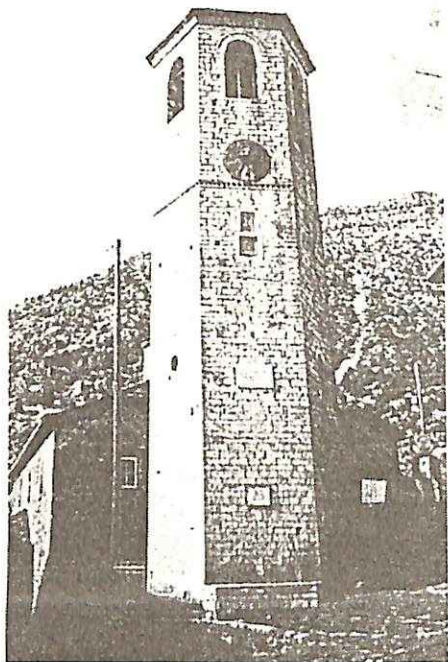
Το 1760 οι άρχοντες του Τσεπελόβου αναλαμβάνουν τη δαπάνη κατασκευής του ξυλόγλυπου επιχρυσωμένου τέμπλου και των εικόνων του ναού. Την εργασία αυτή αναθέτουν στην πιο γνωστή ομάδα ζωγράφων της εποχής, τον Αναστάσιο και τους γιους του Ιωάννη και Γεώργιο από το Καπέσσο. Το 1764 ολοκληρώνεται το έργο τους, όπως μας πληροφορεί η επιγραφή που σώζεται στο δεξιό τμήμα του τέμπλου. Από τις αρχικές εικόνες του τέμπλου σήμερα διασώζονται οι εικόνες του δωδεκάροτου και η εικόνα της Ενθρόνης Θεοτόκου Βρεφοκρατούσας, που βρίσκεται σήμερα στο δεξιό τμήμα του τέμπλου και φέρει την υπογραφή του Ιωάννη, γιου του Αναστασίου και χρονολογία 1760.

Δεκαεπτά χρόνια μετά την κατασκευή του τέμπλου, ο άρχοντας του Τσεπελόβου Βασιλείος Ράδος, ο οποίος συγκαταλέγεται και στους χορηγούς κατασκευής του, παίρνει την πρωτοβουλία ή έχοντας και την οικονομική συμπράξη των Τσεπελοβιτών ξεκινά η τοιχογράφηση των Τσεπελοβιτών εκκλησιών το 1786. Το έργο ανατίθεται σε μια άλλη γνωστή ομάδα ζωγράφων από το Καπέσσο, που την αποτελούν ο μοναχός Αθανάσιος, οι γιοι του Ιω-

άννης και Γεώργιος, ιερέας και ο Αναστάσιος, ο γιος του Ιωάννη.

Η πολύμορφη αρχιτεκτονική του ναού αξιοποιήθηκε με την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου εικονογραφικού προγράμματος. Μπορεί να διαπιστώσει κανείς ένα συγκεκριμένο καλλιτεχνικών και τεχνοτροπικών εικονογραφικών προτύπων, στοιχεία που αποδίδουν στο μνημείο μια καθολική σπουδαιότητα, που ξεπερνά τα στενά γεωγραφικά και χρονολογικά όρια.

Η μοναδικότητα του τοιχογραφημένου ζωγραφικού διάκοσμου του ναού, ο οποίος θεωρείται το λαμπρότερο κτίσμα Ορθο-

Το περίφημο καμπαναριό του Αγίου Νικολάου

δοξίας της περιοχής, οφείλεται στην καλή οικονομική κατάσταση των δωρητών. Αυτοί επιθυμούσαν μια «πλούσια δουλειά» ώστε να αντικατοπτρίζεται η οικονομική τους ευχέρεια και ευρωστία. Δεν πρέπει βεβαίως να παραλείψουμε το σημαντικότερο παράγοντα, δηλαδή τη μεγάλη εμπειρία των ζωγράφων στις ιδιομορφίες της ζωγραφικής του τοίχου, αλλά και τη βαθιά τους γνώση στην τεχνική της φορητής εικόνας.

Στα φωτιστότερα των αγίων και των μαρτύρων χρησιμοποίησαν φύλλα χρυσού καθώς επίσης και σε μεγάλες επιφάνειες, όπως στα ιμάτια του Χριστού και των αγγέλων. Αυτό που εντυπωσιάζει επίσης τον επισκέπτη είναι το ισορροπημένο χρωματικό σύνολο και υποβάλλει με τη μεγαλοπρέπεια του αφού υπάρχουν μελετημένα κατανομή του πράσινου και του κόκκινου που κυριαρχούν και του μπλε χρώματος των φόντων.

Οι κάθετοι τοίχοι του ναού χωρίζονται σε τρεις ζώνες. Στην κατώτερη ζώνη υπάρχουν ολόσωμες μορφές αγίων, στη μεσαία εναλλάσσονται προφήτες μέσα σε κυκλικά πλαίσια και σκηνές από το Χριστολογικό κύκλο, οι οποίες αναπτύσσονται και στην ανώτερη ζώνη.

Στον κεντρικό τρούλο δεσπόζει η μορφή του Παντοκράτορα, η οποία ακολουθεί πρότυπα φορητών εικόνων και στο ευρύτερο τύμπανο η εικόνα του Χριστού «Μέγα Αρχιερέας». Το τύμπανο συμπληρώνεται με τις απεικονίσεις των επτά Οικουμενικών Συνόδων που αποτελούν σπάνιο είδος

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

εικονογραφικής απόδοσης σε ναούς αυτής της εποχής.

Στο φουρνικό του κεντρικού κλίτους αναπτύσσεται μια έδεση ή απόδοση των «Αίων» και στο μοναδικό καμαροσκέπαστο τμήμα, στη δυτική πλευρά, μια σημαντική τεχνοτροπικά απόδοση της ένθρονης Θεοτόκου Βρεφοκρατούσας, προερχόμενη από εικονογραφικά πρότυπα φορητών εικόνων, πλαισιωμένης με τάγματα αγίων και αγγέλων, η οποία συμπληρώνεται με σκηνές από την Παλαιά Διαθήκη.

Το πρώτο φουρνικό του νότιου κλίτους είναι αφιερωμένο στον Άγιο Νικόλαο, στο όνομα του οποίου τιμάται ο ναός. Το κεντρικό της ίδιας πλευράς στον Άγιο Ιωάννη τον Πρόδρομο και το ανατολικό στο Χριστό ως «Εμμανουήλ». Στο βόρειο κλίτος του δυτικού φουρνικού παραστάται η Θεοτόκος «Επι σοι χάρει Κεχαριτωμένη...», στο κεντρικό η παράσταση της «Δευτέρας Παρουσίας» και στο ανατολικό ο Χριστός ως «Μεγάλης Βουλής Άγγελος».

Ωστόσο μέσα σ' όλα αυτά τα χρόνια που πέρασαν, τα στρώματα της αιθάλης των κεριών και των ξύλων της σόμπας έσβησαν σιγά-σιγά τη λαμπρότητα των χρωμάτων και ξεθώριαζαν τις μορφές στους τοίχους, τις έκαναν δυσδιάκριτες. Και η πορεία του Αγίου Νικολάου ακολούθησε τη μοίρα των περισσότερων μνημείων αυτής της εποχής. Οι επισκέπτες αλλά και οι ερευνητές το προσπερνούσαν σχεδόν αδιάφορα.

Το 1992 όμως η αγάπη και το πάθος της Σοφίας Δούμα Εμπειρικού για την ιδιαίτερη πατρίδα της, η διορατικότητά της και το ανεκπλήρωτο χρέος προς τον πατέρα της Γεώργιο Δούμα είχαν ως αποτέλεσμα τη γενναϊόδωρη χορηγία της, η οποία και είναι τιμή για όλους- βρήκε μιμητές τους Τσεπελοβίτες και όχι μόνο. Έτσι ξεκίνησαν οι εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης των τοιχογραφιών και του τέμπλου, οι οποίες με την ολοκλήρωσή τους παρέδωσαν το χαμένο θαύμα των εικόνων του Αγίου Νικολάου αναγεννημένο σε όλους μας: στους κατοίκους του Τσεπελόβου, στους επισκέπτες και στους μελετητές, οι οποίοι τώρα είναι βέβαιοι ότι θα ενσκήψουν με προσοχή κι ενδιαφέρον όχι μόνο στα μνημεία του 18ου αιώνα αλλά και σε όλα τα μνημεία που χρειάζονται την αγάπη μας και το ενδιαφέρον μας.

Συγχαρητήρια και στους συντηρητές έργων τέχνης, την κυρία Ασπασία και τον κύριο Χάρη Λεονή, οι οποίοι έδειξαν μεγάλο ζήλο και αγάπη, έκαναν υπέροχη δουλειά και ανέδειξαν με τη συμβολή τους ένα από τα σημαντικότερα κτίσματα αυτής της περιόδου, ένα πραγματικό θαύμα της Ορθοδοξίας.

Αξίζει να θυμηθούμε με αγάπη και σεβασμό τη Σοφία Δούμα Εμπειρικού, η οποία με τη γενναία προσφορά της θα προστέσει στον κατάλογο των Ηπειρώτων Ευεργετών, που ανέδειξαν τον πολιτισμό και την ιστορία όχι μόνο της ιδιαίτερης πατρίδας τους, αλλά και της χώρας μας. Μακάρι η ζωή και το έργο αυτών των ανθρώπων να βρει μιμητές όλους εμάς, οι οποίοι οφείλουμε να περιώσομε και να αναδείξουμε τα μνημεία του πολιτισμού μας «Δι αυτά πλεμίσσασμεν» όπως πολύ χαρακτηριστικά υποστήριζε και ο Μακρυγιάννης.

Φαίδρα Τσαθαλία
Ευγενία Τσαθαλία

Με αφορμή την έκθεση γλυπτικής

ΜΙΧ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ:

Παράδειγμα ενός φωτισμένου εκπαιδευτικού...

Του ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΖΩΤΟΥ

Το φουαγιέ Πνευματικού Κέντρου του Δήμου μας φιλοξένησε αυτές τις μέρες μια διαφορετική έκθεση. Το Τμήμα Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης του Πανεπιστημίου μας εξέθεσε τα έργα των φοιτητών του Εργαστηρίου του Μιχάλη Οικονομίδη.

Η νεοσύστατη Σχολή του Πανεπιστημίου μας για πρώτη φορά έδειξε το πρόσωπό της στην πόλη μας. Ο γνωστός στον τόπο μας γλύπτης και αγιογράφος Μιχ. Οικονομίδης έχει ένα ακόμα βασικό προσόν που τον ξεχωρίζει, το πάθος, το πάθος της Παιδαγωγίας, το πάθος του δασκάλου.

Εκπαιδευτικός ο ίδιος, πέρασε όλα τα στάδια της Εκπ/σης από δάσκαλος στους παραμεθόριους Χιονιάδες, καθηγητής της Δευτεροβάθμιας Εκπ/σης στην πόλη μας και την τελευταία θητεία σύμβουλος καλλιτεχνικών μαθημάτων 27 νομών της χώρας, ένας από τους δύο στην επικράτεια από την Κέρκυρα ως τη Θράκη.

Παράλληλα ήταν από τους πρώτους που προσπάθησαν να βάλουν σε δρόμο το νεοϊδρυθέν Τμήμα του Πανεπιστημίου μας τα τελευταία χρόνια.

Με το πάθος του δασκάλου, με την αφοσίωση στο παιδί και στην εκπαίδευση που τον διακρίνει, χαρακτηριστικό γνώρισμα μιας ολόκληρης ζωής υπήρξε με υπατάχηση και προσωπικές θυσίες το παιδί και το Ελληνικό Σχολείο. Το δείχνουν τα αισθήματα που τρέ-

φουν οι γενιές των μαθητών του και των συναδέλφων του.

Καρπός αυτής της αγάπης, της αφοσίωσης, της αφιέρωσης θα έλεγα είναι και η έκθεση.

Εκεί βλέπεις κανείς τι μπορούν να κάνουν παιδιά χωρίς ταλέντο, άσχετα με το σχέδιο αφού δεν διδάχτηκαν, ούτε διαγωνίστηκαν σ' αυτό για την εισαγωγή τους στη Σχολή, όταν υπάρχει το μεράκι του δασκάλου.

Κατασκευές με άχρηστα υλικά, μάσκες με πηλό και χαρτί, κούκλες και νευρόσπαστα, αγαλματίδια αλλά και διακοσμητικά αποτελούν μέρος της έκθεσης. Οι κεφαλές από γύψο εντυπωσιάζουν για την προσπάθεια και το αποτέλεσμα με ελάχιστα ώρες διδασκαλίας. Το αντίγραφο της πόρτας της εκκλησίας είναι μια ωραία ομαδική εργασία.

Αξίζουν όλα τα συγχαρητήρια στους φοιτητές που κοπίασαν πολύ για να φτάσουν σ' αυτό το αποτέλεσμα και βέβαια στον γλύπτη δάσκαλο, στον εκπαιδευτικό Μ. Οικονομίδη, που δίνει το παράδειγμα του τι μπορεί να προσφέρει κανείς όταν κάνει το επάγγελμα λειτούργημα.

Καθώς αποχωρεί πια από την ενεργό υπηρεσία, του αξίζει η τιμή και η καταξίωσή του στο χώρο της Εκπ/σης. Η προσφορά του θ' αποτελεί παράδειγμα φωτισμένου εκπαιδευτικού.

Στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου

Η ΕΚΘΕΣΗ ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΦΟΙΤΗΤΡΙΩΝ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ Μ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗ

Γράφει ο Νίκος Θ. Υφαντής

Στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου λειτουργεί Έκθεση Γλυπτικής του Τμήματος Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Φοιτητές και φοιτήτριες του τμήματος παρουσιάζουν τις πλαστικές τους δημιουργίες, ατομικές και συλλογικές εργασίες, οι οποίες για πρώτη φορά παρουσιάζονται σε δημόσιο εκθεσιακό χώρο.

Όλα τα εκθέματα κατασκευάστηκαν από ποικιλία υλικών και αποκαλύπτουν τους τρόπους, τους συνδυασμούς, τις παραλλαγές, μεθόδους και τεχνικές, με τις οποίες αναδεικνύεται η φαινογνωμία των έργων. Από τα έργα που εκτίθενται φαίνεται η φρεσκάδα, ο αυθορμητισμός και τα δημιουργικά οράματα των φοιτητών και φοιτητριών του εργαστηρίου και τα μηνύματα, φανερά και κρυφά, που στέλνουν προς κάθε κατεύθυνση.

Περιδιαβάζοντας το πλούσιο και πρωτότυπο εκθεσιακό υλικό, αποθαυμάζει κανείς την δημιουργικότητα και την έμπνευση των φοιτητών, καθώς και την ικανότητά τους να πλαστοουργούν από άχρηστα υλικά και με ποικίλους συνδυασμούς πραγματικά έργα τέχνης.

Τα εκθεσιακά έργα είναι ταξινομημένα στα εξής επτά μέρους τμήματα:

1. **Γλυπτική**, με άχρηστο περιττασιακό υλικό (κουτιά σίρτων, σπέρτα, πηλός, κουτιά διάφορα, πλαστικά κ.λ.π.), ειδικό αφιέρωμα στο Σούλι, αγγεία σε άψητο πηλό χρωματισμένα με τέμπερα, μάσκες με γύψογαζα, κεφαλές φυσικού μεγέθους με γύψο και σε μικρό μέγεθος με πηλό.
2. **Ανάγλυφα** προϊστορικών και κλασικών μορφών σε γύψο και χάλκο, σε πυρομετόν και εμπιστο ανάγλυφα σε γύψο.
3. **Χαρακτικά** προϊστορικών μορφών σε πέτρα.
4. **Ολόγλυφα** προϊστορικών και κυκλαδικών μορφών σε πέτρα, γύψο και σαπούνι και άλλα σε πυρομετόν.
5. **Αγαλματίδια** της θεότητας ΤΕΛΕΣΦΟΡΟΣ σε πηλό, προϊστορικές καθήμενες μητέρες (κουροτρόφοι) σε πηλό, νευρόσπαστα-κούκλες σε πηλό και σύρμα.
6. **Ανάγλυφο** εισόδου (πύλης) εκκλησίας σε πυρομετόν (θαυμάσια ομαδική εργασία).

Τα παρουσιαζόμενα έργα δίδαχτηκαν στους φοιτητές από τον κ. Μιχάλη Οικονομίδη, Γλύπτη-Εκπαιδευτικό Σύμβουλο Τέχνης. Ο Μιχάλης Οικονομίδης από τον

Ελαφότοπο (Τσερβάρι) Ζαγορίου απεφοίτησε από το Ιερόδιδασκαλείο Βελλάς και σπούδασε στη Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, Τμήμα Γλυπτικής και Βυζαντινής Αγογραφίας και μετά έκαμε μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο Σορβόννης, στο Παρίσι. Προσέφερε εκπαιδευτικές υπηρεσίες στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, στα Τμήματα ΤΕΙ της Σχολής Σχεδιαστών Γ. Σταύρου, στο Εικαστικό Εργαστήριο του Δήμου Ιωαννίνων, στα ΤΕΙ Αρχιτεκτονικής Περιβάλλοντος Άρτας, στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και στο Τμήμα Πλαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Διετέλεσε επίσης Εκπαιδευτικός Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Θράκης-Μακεδονίας-Ηπείρου-Θεσσαλίας και Ιονίων νήσων στα μαθήματα Καλλιτεχνικών, Σχεδίου και Ιστορίας Τέχνης.

Πλούσιο το εκπαιδευτικό έργο του Μιχάλη Οικονομίδη στην ειδικότητα που επέλεξε να διακονήσει. Μια πορεία σιωπηλή, αλλά άκρως αποδοτική και δημιουργική.

Τα εκθέματα συνοδεύονται από αναρτημένα έντυπα οδηγίων μεθοδολογίας και κατασκευών και από τα σχετικά εργαλεία.

Θεράμ, θερμοστάτα συγχαρητήρια στον κ. Μιχάλη Οικονομίδη, τον ακούραστο Τσερβαριώτη δημιουργό και στους φοιτητές και φοιτήτριες του Εργαστηρίου του, για την αισθητική ικανοποίηση που χάρισαν σε όσους επισκέφτηκαν τον εκθεσιακό χώρο του Πνευματικού Κέντρου του Δήμου.

Είμαστε βέβαιοι ότι όσοι θα επισκεφτούν την έκθεση (μακάρι πολλοί συμπολίτες μας να την επισκεφτούν) θα μείνουν απολύτως ικανοποιημένοι και από τον πλούτο των πλαστικών δημιουργιών και από το γεγονός ότι στην πόλη μας για πρώτη φορά εκτίθενται δημόσια τέτοια έργα.

ΜΕΝΕΛΑΟΥ ΣΤ. ΚΙΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΡΙΚΥΚΛΟ
Ποιητική Συλλογή
(Γιάννινα 2003)

του Γιώργου Βρέλλη

γραμμα σε μια εκδήλωση. Το πανηγύρι, Ο Αϊ-Δημήτρης, Το μοιρολόι, Όνειρο στο περιγιάλι, Ο Βίκος, Το Ζαγόρι. Παρορμητική μεταλαβιά ο γενεθλιότοπος. Νους και φαντασία κατοικοεδρεύουν εκεί. Εκεί στην ακμή και την πολυκοσμία, εκεί στην εγκατάλειψη και την ερήμωση μας δίνει έντονο το παρόν, απηχώντας παλμούς της υπαίθριας ζωής και των σφυγμών του βίου. Όλες οι εμπειρίες καταστολιζόμενες σαρκωποιούνται σε πολύτιμες στροφές γεμάτες ασίγαστη νοσταλγία και δονισμούς συγκίνησης.

Και βέβαια αυτά που γράφει και διασώζει κορύβουν μια καθολικότητα αποδοχής και για όλα τα Ηπειρωτικά χωριά, ζώντας την άνοιξη της προκοπής τους και το μοιρολόι το μαρσαμού και του έρμου τόπου. Έτσι μ' αυτό τον εκφραστικό τρόπο, τον εκδηλωτικό μας κάνει θιασώτες του Τσερβαριού, της παράδοσης και της ιστορίας του. Μας ομορφαίνει με την απλότητα και την αποκάλυψη των μουσικών του Ζαγοριού μας. Μας αγίζει μυστικά ανεμίζοντας δάφνες και ανθοίς στην ακμή του και καταθέτοντας ευλαβικά ασφodelους στην παρακμή του.

Η ποιητική συλλογή ολοκληρώνεται με το σύγχρονο κύκλο ήτοι: Εναλλαγή, Προβόδιασμα σ' ένα

σταθμό, Μαρασμός, Λιθογραφία, Ανάμνηση, Η λήθη, Της αδιαλλαξίας το τείχος, Η αναζήτηση, Η νέα εκείνη, Το στερνό αντίο, Κάθε Σεπτέμβριο, Οι επερχόμενοι, Ερημνευτικό, στο τέλος παραθέτει Γλωσσάρι. Εδώ ο συγγραφέας μας δίνει το αποτύπωμα, συνειδητά του εαυτού του και βυθομετρύει θύμησης, μνήμες, αναμνήσεις, βιώματα και επιζησίες. Στοχάζεται, δημιουργεί, ωραιοποιεί και εξιδανικεύει γενικά το περιβάλλον του, έμφυχο και άψυχο.

Ο Μ.Κ. δούλεψε την πλούσια συγκομιδή της ζωής του στο δικό του προσωπικό ύψος και κλίμα. Πλούσιος ο καρπός της ωριμότητάς του μετουσιωμένος και τυλιγμένος σ' ελεύθερο στίχο με μουσικότητα, τεχνική και τέχνη, στόχασση και αισθαντικότητα, που το περιεχόμενο του φανερώνει τη ψυχική ιδιοσυγκρασία και ιδιοσυστασία του, την πνευματικότητά του, το συναισθηματικό του κόσμο, την ανθρωπιά του καταυγασμένη έμμετρα.

Ο Μ.Κ. με τα γραψιμάτά του τα εμπνευσμένα, αυτός ο καταξιωμένος δουλετής του έμμετρου και πεζού λόγου, τελεί το δικό του θρίαμβο, με την ψυχογονητική του προσφορά, δώρο αισθητικό στο χωριό του. Αφιέρωμα και εγκώλιο, μια μικρή ραψωδία ακουστή πάγκοινα.

Όλα τα υφαίνου στο πόνημά του κατανοητά και καλλιτεχνικά, για να επιδρούν αναγεννητικά στους ντόπιους και τους ξενιτεμένους. Πειθαρχημένος ο λόγος του όχι φλύαρος και ξεστρατισμένος τον οδηγεί στα παρνασιακά μονοπάτια της πατριδολατρίας και του εθνισμού.

Απόδημοι και επιχώριοι, που δεν ξεχνούν τον τόπο γέννησης και καταγωγής, σαγηνεύονται με τη γραφή του, με την τρυφεράδα και τη στοργή του για τ' ανθρώπινα, με την ακλόνητη σιγή των μουσικών του Ζαγοριού μας δημιουργού.

Στα ημερολόγια των ετών 2000, 2001, 2002 το ένα καλύτερο από το άλλο αφιερωμένα αντίστοιχα σ' ένα θέμα στα παραμύθια, τα παραδοσιακά παιδικά παιχνίδια, τα δημοτικά τραγούδια όπως λέγονταν, γίνονταν και τραγουδιόνταν στο Καπέσοβο, αυθεντικά καταγραμμένα από το στόμα εκείνων που έζησαν στα παλιότερα χρόνια στο χωριό τους. Μια ζωντανή συνέχεια της λαϊκής μας παράδοσης με συνέπεια.

Και φτάνουμε στο έτος 2003 με το ημερολόγιο, που ξεχωρίζει ανάμεσα στα άλλα, με θέμα τους «Καπεσοβίτες ζωγράφους», οι οποίοι κατέλιθαν με την υπέροχη τέχνη τους, την αγιογραφία, έργο μοναδικό και μεγάλο, όχι μόνο στη γενέτειρά τους και το Ζαγόρι, αλλά και σε όλη την Ήπειρο. Ένα ελάχιστο δείγμα από το έργο τους, αποτυπώνεται στις σελίδες του ημερολογίου κατά τρόπο αριστοτεχνικό με τις ολοθώντανες έγχρωμες φωτογραφίες από την αγιογράφηση της εκκλησιάς του Αϊ-Νικόλα του Καπεσώβου και άλλων εκκλησιών της περιοχής. Περικειται για μια μνημειώδη έκδοση κειμήλιο ακριβό για κάθε ζαγορίσιο σπίτι.

Κλείνοντας το σημερινό μου σχόλιο για τις επιτυχίες των Καπεσοβιτών στην έκδοση των ημερολογίων τους, θ' αναφερθεί στο τελευταίο του έτους 2004 με τον τίτλο «Μια φορά κι' έναν καιρό» (Παραμύθια από το Καπέσοβο) αφιερωμένο στον αείμνηστο Καπεσοβίτη δάσκαλο Βύρωνα Βαζζώκα με τον οποίο με συνέδευε μια ιδιαίτερη σχέση, γνωστό για την προσφορά του στην πολιτιστική ζωή του τόπου μας. Από δική του συλλογή είναι τα παραμύθια όσα περιλαμβάνονται στο ημερολόγιο με την επιμέλεια του αγαπητού Αποστόλου Ντιναλέξη, την ψυχή του Εκπαιδευτικού Συλλόγου Καπεσώβου και την καλαισθητή εικονογράφηση της κ. Βικτωρίας Ζούνη.

Τα παραμύθια είναι το καλύτερο είδος της λαϊκής μας παράδοσης στα οποία αποτυπώνεται όλη η σοφία του λαού μας. Με τα παραμύθια γενεές ολόκληρες στα περασμένα χρόνια διδάχτηκαν με τρόπο σαγηνευτικό και ευχάριστο την καλοσύνη, την αγάπη, τη μητρική στοργή στο ζεστό εκείνο οικογενειακό περιβάλλον, όπου σφηνωλατούνταν οι ισχυροί δεσμοί της οικογένειας, βασική προϋπόθεση για μια ευρωστή και ευτυχιωμένη κοινωνία.

Οι πρωτοβουλίες του Πολιτιστικού Συλλόγου Καπεσώβου, τότε με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, προσπαθούν να φέρουν πίσω, μέσα από τα περίτεχνα ημερολόγια τους, εκείνες τις ανεπανάληπτες στιγμές μιας όμορφης ζωής, που εμείς οι παλιότεροι δεν θέλουμε να πιστέψουμε, πως χάθηκε για πάντα. Με νοσταλγία αναστολόμε τα όμορφα τα βράδια εκεί στα γραφικά χωριά μας, όπου νοντά στο τζάκι η γιαγιά, αποκοιμίζει γλυκά τα εγγονάκια της με τα μακροδούρα παραμύθια της. Μέσα από το τελευταίο ημερολόγιο των Καπεσοβιτών καθώς και από τα προηγουμένα ένα ελπιδοφόρο μήνυμα βγαίνει, πως με μια διαφορητική θεώρηση της σύγχρονης πραγματικότητας, πολλά μπορούμε να κάνουμε στο χώρο μας, στη μικρή κοινωνία του χωριού μας, στη γειτονιά μας δίνοντας στη ζωή μας, στην αχώρη τούτη ζωή, μια άλλη διάσταση πιο ευχάριστη και ωραία, όπως ως ένα μεγάλο βαθμό το πέτυχαν οι Καπεσοβίτες. Είναι ειλικρινά άξιοι συγγραφήτων γι' αυτές τους τις δραστηριότητες, «για ό,τι συνέβη στο Καπέσοβο» τα τελευταία χρόνια και που θα μολογείται από τις νεότερες γενιές σαν ένα αληθινό και ωραίο παραμύθι.

ΒΙΒΛΙΟΠΡΟΣΙΣΙΑΣΗ

Μετά την πρώτη ποιητική συλλογή «Νόστος» (1974), την ιστοριολαογραφική μελέτη «Ελαφότοπος (Τσερβάρι)», μνημειώδες και μοναδικό έργο, έργο ζωής, ο γνωστός καθηγητής και λογοτέχνης Μενέλαος Κικίκοπουλος κυκλοφόρησε και δεύτερη ποιητική συλλογή, με τον τίτλο «Τρίκυκλος». Σελίδες 56. Την αφιερώνει: «Στη γυναίκα μου και τα παιδιά μου». Έκδοση πολυτελής. Επιμέλεια εξωφύλλου -με τρεις εφασπτόμενους κύκλους, με συμβολική σημασία, υπονοώντας τις τρεις ενότητες ανάπτυξης- Μιχαήλ Ματθ. Οικονομίδα και Πάρι Ι. Μαβίδη. Ιχνογράφηση σχεδίων Μ. Οικονομίδα. Απόμαχος καθηγητής ο Μ. Κ. ανήσυχος και δραστηριοποιημένος καταθέτει και την τελευταία του ικμάδα, οιστη-λατιμένη από τις Μούσες και τον Απόλλωνα συνδύζοντας Ιστορία, Λαογραφία και ποίηση.

Απαρχή του ξεκινήματος και αφόρμηση από τα Ομηρικά έπη, με την πανόραμα θεϊκή τέχνη. Η αρχαιοπρέπεια στο τραγούδιμα του συνυφαίνεται με τη γενέτειρα, με μύθους και ιστορικό. Ο Μ. Κ. μένει ιεροφάντης μνημένος και τελετουργός σ' αυτή τη μεταγωγία, ερωτευμένος παθιασμένα με την ποίηση του Ομήρου σε συνετική μορφή. Συγκεκριμένα ο επιικός κύκλος περιλαμβάνει 10 σονέτα ήτοι: Μονομαχία Μενέλαου και Πάρι, Έκτορας και Ανδρομάχη, Πρίαμος -Αχιλλέας, Ο Δούρειος Ίππος, Οι Αυτοπάροι, Ο Κύκλωπας, Οι Σειρήνες, Η Καλυψώ, η Ναυσικά, Οι Μνηστήρες. Σωστά πορτραίτα διαφανισμένα, ολοκληρωμένα και σε νοητική πληρότητα. Μέσα στην πεζή καθημερινότητα μένουν εγκλωβισμένα φωτερά και διαχρονικά.

Ακολουθεί ο παραδοσιακός κύκλος ήτοι: Ο Αϊ-Νικόλας, Ο πλάτανος, Γενέθλιος τόπος, Επί-

«Συνέβη στο Καπέσοβο»

ΣΑΒΒΑΣ Θ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Με το χαρακτηριστικό αυτό τίτλο, δανεισμένο από ένα ωραίο ημερολόγιο του Πολιτιστικού Συλλόγου Καπεσώβου «Ο ΑΛΕΞΗΣ ΝΟΥΤΣΟΣ», θα είναι το σημερινό μας σχόλιο, αναφορικά με τις πολιτιστικές δραστηριότητες των Καπεσοβιτών και ιδιαίτερα για τα ωραία ημερολόγια τους.

Χρόνια τώρα εκεί στο Καπέσοβο «συμβαίνουν» σπουδαία πολιτιστικά γεγονότα, τα οποία χαρακτηρίζονται για την πρωτοτυπία και την τελειότητά τους. Δασκαλόχορι από παλιά το Καπέσοβο δεν έπαψε με τους υπέροχους πνευματικούς του ανθρώπους να παράγει ένα πλούσιο πολιτιστικό έργο άξιο πολλής προσοχής και μεγάλου θαυμασμού.

Εκεί στο Καπέσοβο, μια συντροφιά νέων φωτισμένων ανθρώπων, με μια σύμνοια μοναδική για την εποχή μας, με παθολογική αγάπη για τονόμορφο τον τόπο τους, άτομα με ποικίλα πνευματικά ενδιαφέροντα και ανησυχίες, αποδύονται σε μια ευγενική προσπάθεια αναλώνοντας τον ελεύθερο χρόνο τους στο να εκλέγουν θέματα, που έχουν σχέση με την τέχνη τους και τον πολιτισμό και να επεξεργάζονται τρόπους για την ανάδειξη, όσο το δυνατόν καλύτερα, της πολιτιστικής παράδοσης του χωριού τους. Και είναι αλήθεια πως κάθε φορά μας εντυπωσιάζουν με τα αποτελέσματα αυτής τους της προσπάθειας και μας κάνουν να μοιραζόμαστε μαζί τους τη μαγεία όλη και την ομορφιά του έργου τους.

Στα θεατρικά δράματα, στους παραδοσιακούς χορούς και τα τραγούδια, τα παραμύθια τους μύθους και τις ιστορίες των παλιών καλών καιρών, που τα χωριά μας έφηναν από ζωή, μια ζωή γεμάτη αισθαντικότητα, αγάπη και ομορφιά.

Όλα αυτά οι Καπεσοβίτες τα κατέγραψαν με πολύ μεράκι στα ημερολόγια τους, που κάθε χρόνο μας παρουσιάζουν κι' από ένα, οδηγώντας μας από εκπλήξη σε εκπλήξη, μαργαριτάρι αληθινά, απόσταγμα επιμελούς εργασίας και κοπιώδους προσπάθειας, σπάνια συλλεκτικά στοιχεία για το ζαγορίσιο πολιτισμό.

Και θα σταθούν επιλεκτικά σε κάποια από αυτά κάνοντας την αρχή από το ημερολόγιο του έτους 1999 -το πρώτο της σειράς- αφιερωμένο στη χώρα του Ρήγα, που σηματοδότησε και τη μελλοντική επιτυχία των λοιπών πολιτιστικών δραστηριοτήτων του Συλλόγου Καπεσοβιτών. Το πολύτιμο αυτό στοιχείο από την ιστορία της πατρίδας μας -επιπλέον αντίτυπο της Χάρτας του Ρήγα- φυλάσσεται επιμελώς στο μεγαλύτερο κτίριο της Πασχαλείου Σχολής καμάρι και στολίδι μοναδικό σ' όλο το Ζαγόρι. Στο ίδιο αυτό κτίριο οι Καπεσοβίτες με δική τους πρωτοβουλία και επίπονη προσπάθεια οργάνωσαν ένα πλούσιο λαογραφικό μουσείο με εκθέματα μεγάλης αξίας και εξαιρετικής σημασίας.

Συνεχίζοντας θ' αναφερθούμε και στα άλλα ημερολόγια του Πολιτιστικού Συλλόγου Καπεσοβιτών. όλα κοιμά με άριστη εμφάνιση και ωραίο περιεχόμενο και που αποτελούν στολίδια για κάθε ζαγορίαινα βιβλιοθήκη και όχι μόνο.

Απόψεις
Άμορφεις

ΠΟΡΤΟ ΚΑΡΡΑΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ Β. ΠΙΝΔΟΥ

1. Άδειες εκχερσώσεως σε εκτάσεις 878 στρεμ. (σχίνα, λαδίνα, ασπάλαθο, φρύγανα) για δενδροκομική, ελαιουργική, αμπελοαγωγική καλλιέργεια.

2. Άδειες εκχερσώσεως για άλλα 430 στρεμ. που αποτελούν τμήμα μιας εκτάσεως 3.729,9 στρεμ. που ανήκε στη Μονή Εσφιγιμένου, πουλήθηκε στον ιδιώτη Γ. Παναγιάνη κι απ' αυτόν στον Καρά.

1968 (Χούντα). Εγκρίνεται με το Β.Δ 714 η εισαγωγή κεφαλαίων για εγκαταστάσεις Ξενοδοχειακές, διαμόρφωσης έλους, έργα οδοποιίας και αποχέτευσης στα 17000 στρεμ. και σε κάθε άλλη παρακείμενη έκταση.

Με άλλο Β.Δ (αριθ. 69) η έκταση έπαψε να χαρακτηρίζεται δασική εν όλω ή εν μέρει και κατά συνέπεια δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις του Ν. 4173/29 του Δασικού Κώδικα αλλά και κάθε άλλη διάταξη της ισχύουσας νομοθεσίας, που έχει σχέση με τα δάση, τα χαρτολιβάδια ή τις μερικούς δασοσκεπείς εκτάσεις ή λιβάδια. (Αυτό κι αν ήταν ξεκαθάρισμα. Ομορφες και παστρικές δουλειές).

1969 (Χούντα). Οι δασικές υπηρεσίες Ιωαννίνων διαχωρίζουν πρόχειρα και αυθαίρετως το 30.000 στρεμ. δάσος της Κοινότητας Λεπτοκαρυάς σε κοινοτικό και δημόσιο, με τον οικισμό να περιλαμβάνεται στο ...δημόσιο τμήμα και το κοινοτικό δάσος να απέχει απ' αυτόν μια ώρα με τα πόδια... Το διορισμένο Κοινοτικό Συμβούλιο κάνει μια ένσταση (που φυσικά απορρίφθηκε), οι κάτοικοι φοβούνται και έτσι επιτυγχάνεται οι οριστικός διαχωρισμός. Το παράξενο όμως είναι ότι το ίδιο δεν έγινε σε άλλες Κοινότητες που είχαν πολλά στρέμματα, δείγμα αυθαιρέσις της Δημοσίας Διοίκησης, που και εδώ φαίνεται πως ενεργεί ανάλογα με τις γνωριμίες και τα μέσα που διαθέτουν οι πολίτες, καταργώντας την ΙΣΟΝΟΜΙΑ.

1976. Η Κοινότητα Ν. Μαρμαρά προφέρει στα δικαστήρια, ζητώντας ακύρωση της συμβολαιογραφικής πράξης ανταλλαγής επί Χούντας (των 849,664 στρεμ.) που έγινε κατά τρόπον άδικο και με αποκάλυψη απειλής των μελών του Κοινοτικού Συμβουλίου.

1984. Εκδικάζεται για πρώτη φορά η αίτηση της Κοινότητας Ν. Μαρμαρά, που κατατέθηκε το 1976 και ...απορρίπτεται, όπως και στο Εφετείο αργότερα. (Ποιος έφερε πόσους επάνουμους δικηγόρους θα έχει η εταιρεία).

1993. Η επιχείρηση του Καρά εντάσσεται στον Κανονισμό ΕΟΚ 3529/86 και... επιδοτείται σε ποσοστό 20% για το «Πρόγραμμα Προστασίας των Δασών της»!!!!

1999. Υπόμνημα κατοίκων της Λεπτοκαρυάς Ζαγορίου προς ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΡΧΗΓΟΥΣ των κομμάτων για την κατάσταση που επικρατεί στον τόπο μας, όπου αφορά το ιδιοκτησιακό, παίρνει το Μόνο το ΔΗΚΚΙ δια του βουλευτή του κ. Ρόκου καταθέτει αναφορά στη Βουλή και παίρνει την απάντηση ότι «...Η Νομοθεσία ανέκαθεν απαιτούσε για αναγνώριση ιδιοκτητών εκτάσεων τις αναγνωριστικές πράξεις των διαφόρων οργάνων της Διοίκησης ή τις οριστικές αποφάσεις των τακτικών δικαστηρίων, ύστερα από αγωγή κυριότητας κατά του Δημοσίου». (Για (ν)τροπολογίες, αποχαρακτηρισμούς, καταμήσεις και άλλα λουλούδια δεν ανέφερε τίποτα. Αυτό τα μάθαμε αργότερα από τα Μ.Μ.Ε και τα «παράθυρα»).

2002. Στην από 7-2-2002 αίτηση μου προς το Νομαρχιακό Συμβούλιο Ιωαννίνων, που κοινοποίησα και στην Περιφέρεια Ηπείρου, έλαβα από αυτήν την εξέλιξη απάντηση, αναφορικά με τις ιδιοκτησίες μας που διασώθηκαν (789/29-3-02): «... Όσον αφορά τις υπάρχουσες σήμερα αγροτικές εκτάσεις μέσα στην έκταση του Δημοσίου δάσους Λεπτοκαρυάς, δεν υφίσταται κανένα πρόβλημα για τους κατοίκους ιδιοκτήτες των εκτάσεων αυτών αν διατηρηθεί ο αγροτικός τους χαρακτήρας. Εάν όμως διασωθούν, λόγω εγκατάλειψης και αποκτη-

σουν το δασικό χαρακτήρα (του δάσους ή της δασικής έκτασης) τότε αφενός δεν προκύπτει το θέμα ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ, διότι οι κάτοχοι πρέπει να αναγνωρίσουν την ιδιοκτησία τους έναντι του Δημοσίου και αφετέρου προκύπτει το θέμα της αλλαγής χρήσης και διαχείρισης των εκτάσεων αυτών. Δηλαδή, αν καταλαβα καλά, για να μην χάσεις την ακαλλιέργητη πια ιδιοκτησία σου, πρέπει κάθε τόσο να ΚΟΒΕΙΣ απ' αυτή ΟΛΗ την Ξυλώδη βλάστηση που αναπτύσσεται αυτoφoρά, εμποδίζοντας έτσι τη ΦΥΣΙΚΗ ΑΝΑΔΑΣΩΣΗ. Τα βλέπετε αγαπητοί οικολόγοι; Εμείς εγκαταλείποντας τις περιουσίες μας αυξήσαμε τη δασοκαλύψη της χώρας και μες ΤΙΜΩΡΟΥΝ γι' αυτό εκείνοι οι οποίοι αποδείχθηκαν ΑΝΙΚΑΝΟΙ να διασώσουν τις γυμνές και καμμένες εκτάσεις, στις οποίες αργότερα αναπτύχθηκαν «αυτοφύεις» πολυκατοικίες και εξοχικά.

2002. Στην από 15-4-02 αίτηση μου προς την περιφέρεια Ηπείρου διαπίστωνα ανακριβείς σε έγγραφα των δασικών υπηρεσιών ως προς την έκταση του δάσους Λεπτοκαρυάς και το διαχωρισμό του, ΔΕΙΓΜΑ ΠΡΟΧΕΙΡΟΤΗΤΑΣ, καθόσον δεν ήξεραν κυριολεκτικά πως γινόταν. (α' έγγραφο: Συνορεύει με ... Τσεπέλιω. β' έγγραφο: Έχει συνολική έκταση 18.000 στρεμ. με ... οπτική εκτίμηση γ' έγγραφο: Το κοινοτικό δάσος έχει έκταση 16.100 στρεμ. δ' έγγραφο: Έχει έκταση 13.700 στρεμ.). Για το λόγο αυτό ζητούσα αποκατάσταση της αδικίας και επαναφορά της των ορίων σύμφωνα με την 22/26-4-33 απόφαση του Διοικητικού Δικαστηρίου που παραχωρούσε στην Κοινότητα Λεπτοκαρυάς 18.000 στρεμ. Η απάντηση της Περιφέρειας Ηπείρου (1082/23-4-02) υπογεγραμμένη από τον Γεν. Γραμματέα της, πολιτικό πρόσωπο παρακάτω διορισμένο από την Κυβέρνηση ήταν: «Ο Δήμος Τύμφης (στον οποίο περιλαμβάνεται η Λεπτοκαρυά) έχει το δικαίωμα να προσφύγει στα πολιτικά δικαστήρια με έγερση αγωγής κατά του Δημοσίου» (Ευτυχώς δεν μας το στέρησε κι αυτό!!!). Εν ολίγοις η αυθαιρέσια και η ΑΝΙΚΑΝΟΤΗΤΑ των Δημοσίων Υπηρεσιών δεν είναι σωστό να ελέγχεται (και να τιμωρείται) από την πολιτική ηγεσία και να επιτυγχάνεται έτσι η αποκατάσταση λαθών, αλλά μεταφέρεται το πρόβλημα στα χρονοβόρα και κοστοβόρα πολιτικά δικαστήρια!!! Αυτή κι αν είναι «υψηλή πολιτική» και αντιμετώπιση των ενεργών πολιτών, που όλοι εργαζομαίμεν με τα λόγια, αλλά αγνοούν και δεν υπολογίζουν ουσιαστικά.

2003. Αρχές του 2003 ο Άρειος Πάγος αποφαινεται να επεξεραστεί η ανταλλαγή της εκτάσεως, που έγινε επί χούντας, μεταξύ της Κοινότητας Ν. Μαρμαρά και «Πόρτο Καρράς» αναφέροντας την απόφαση του Εφετείου που προαναφέραμε και ζητώντας να εκδικαστεί ξανά στο Εφετείο Θεσ/νίκης (πολύ σύστοιχα υπέδειξε και σε μας να ενεργήσουμε ο Περιφερειάρχης για να λύσουμε σωστά και ... γρήγορα την υπόθεση).

Υστερα από τα προαναφερθέντα εξαγεται το συμπέρασμα ότι με κάθε κατάσταση και τρόπο (Νόμοι, υπουργικές αποφάσεις, προεδρικά διατάγματα, αναγκαστικοί νόμοι, βασιλικά διατάγματα, (ν)τροπολογίες κλπ) υπάρχει τρόπος να καταπατάται το δικαίο των πολιτών και να φαικιδεύονται τα ανθρώπινα δικαιώματα τους.

Ο πολίτης δεν μπορεί να βρει το δικαίο του, γιατί το κράτος μας έχει οπτήσει γύρω του ένα ασφικτικό πλέγμα γραφειοκρατίας και νόμων μονομερών κατά 100% υπέρ του, που είναι ακατόρθωτο να αντιμετωπίσουν από τους αδύνατους αντιμετωπιστούς λόγω μικροχρόνιων δικαστικών αγώνων. Ετσι εγκαταλείπονται οι ορεινές και απομακρυσμένες περιουσίες, με αποτέλεσμα το κράτος μας να γίνεται γαιοκτημόνας, μισομένο τον πολυχρονόμενο σουστάνο της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, του οποίου τους νόμους υιοθέτησε, για να μπορούν μερικοί να παίρουν, με διάφορους τρόπους και να εκμεταλλεύονται, τεράστια κομμάτια.

Η ιστορία με το «Πόρτο Καρράς» άρχισε από το 1930-31, πέρασε από δημοκρατίες, βασιλείς, δικτατορίες, πολέμους και ύστερα από πολλές δεκαετίες ...βρήκε το δρόμο του. Πάνε και τα Συντάγματα, πάνε και τα ανθρώπινα δικαιώματα περί ιδιοκτησίας, πάνε και οι διεθνείς συμβάσεις, πουπροστατεύουν τη φροιά. «Τα έφαγε ο δασάρχης κάτω στη ρεματιά» (και το γνωστό τραγούδι και για να γελάσουμε λίγο). Ετσι είναι αγαπητοί. Οι νόμοι γίνονται για να καταργούνται, είτε κάποιος, Εξάλλου, τα δικτύα του πιάνουν μόνο τα μικρά έντομα. Τα δικά μας κτήματα όταν εγκαταλείπονται και διασώνονται, καταλήγουν ...«πέρα αεροπορίας», όπως λένε οι ...νόμοι. (Το πως ψηφίστηκαν και γιατί ακούουν τους πολίτες δεν το γνωρίζουμε, αλλά έχουμε το δικαίωμα να τους κρινουμε, ύστερα από τις αποκαλύψεις των «τροπολογιών»). Σε αντίθεση με μας, τα περισσότερα κτήματα (χωράφια, βοσκότοποι και κατασβραχα που δεν καλλιεργήθηκαν ποτέ), δεν χάθηκαν για τους ιδιοκτήτες τους μετά το σταμάτημα της καλλιέργειας, όπως ισχυρίζονται στην περιοχή μας, αλλά μετατράπηκαν σε οικόπεδα, χτιστήκαν και χτίζονται, αφού άλλαξε η χρήση γης με νόμους και (ν)τροπολογίες. Αυτά δεν ισχύουν για «παρτη» μας, διότι στην πορεία του χρόνου δεν βρέθηκαν βουλευτές να καταθέσουν τροπολογίες και καθηγητές πανεπιστημίων να γνωματεύσουν για να δικαιωθούμε. Δεσάστε τους.

Η ιστορία με τις (ν)τροπολογίες αποτελεί σπουδαίο μάθημα, καθόσον δίνει το δικαίωμα στους πολίτες αφενός να αμφισβάζουν και αφετέρου να ρωτούν:

1. Συμφώνησε η υπεισφιχία των κατοίκων για την ίδρυση του Πάρκου στα μέτρα μας;
2. Έχουν ληφθεί υπόψη τα δικαιώματα ιδιοκτησίας που έχουμε στην περιοχή;
3. Υπάρχουν ασφαλιστικές δικλείδες στο ιδρυτικό του Πάρκου, που να αποτρέπουν μελλοντικές μεθοδεύσεις και «τροπολογίες» εισόδου «επενδυτών» για αξιοποίηση;
4. Έχουμε το δικαίωμα να αμφισβάζουμε για την αξιοπιστία των νομοθετημένων;
5. Πρέπει να απειμπολήσουμε τα συμφέροντά μας, τα απορρέοντα από τη μακροχρόνια παρουσία μας στην περιοχή και να αποξενώσουμε τα παιδιά μας απ' αυτά;
6. Υπάρχουν τέτοιες τραγελαφικές καταστάσεις στο ΑΒΡΑΥΖΟ, υπόδειγμα κατά πολλούς;

Ο καθένας λοιπόν ας δώσει τις απαντήσεις του ανάλογα με τις ευαισθησίες και τους προβληματισμούς που έχει. Εκείνη όμως που δεν επιτρέπεται αυτόν τον καιρό είναι η απάθεια στα τεκτονόμενα, η «ελαφρά τη καρδία» αντιμετώπιση του ζητήματος και η διαχειρίση ανάλογα με το «ποση φυσάει ο άνεμος». η επίταξη η θέληση των ισχυρών, γιατί είναι ΕΓΚΛΗΜΑΤΑ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ.

Περισσότερη ευθύνη έχουν οι τοπικοί άρχοντες, διάφοροι ισχυροί παράγοντες και διαφωτιστές, γιατί έχουν τη δύναμη για αντιπαράσταση δυναμικά, αφού η εξουσία: α) Μας εξαναγκάζει σε εγκατάλειψη των περιουσιών μας, β) Δεν μας δικαιώνει, αν και πολλές έχουμε καταστραφεί από πολέμους και γ) Έχει αποδείχθει ανίκανη να διαφυλάξει την εθνική περιουσία, αδυνατώντας να εφορμήσει τους νόμους που η ίδια ψηφίζει. Τώρα όλα κρινονται «κατά τα έργα τους».

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΝΙΚ. ΜΗΣΙΜΑΡΗΣ

Λεπτοκαρυά Ζαγορίου, 31-1-04

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ ΑΠΟΖΗΜΙΩΣΕΩΝ ΔΕΝ ΕΚΛΕΙΣΕ

Όπως έγραψε η Πανελλήνια Ένωση Επαπατρισθέντων Πολιτικών Προσφύγων το ζήτημα των γερμανικών αποζημιώσεων δεν έκλεισε. Ενώ η απόφαση της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου για τις θηριωδίες των γερμανικών στρατευμάτων κατοχής ήταν θετική και στο νομικό και στο ηθικό πλαίσιο, το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο την ανέτρεψε. Αυτό όμως είναι φυσιολογικό εφόσον αφορά διακρατικές σχέσεις και σε κρατικό επίπεδο. Σπάνια ατομικά θέματα λύνονται σε αυτό το επίπεδο και δεν πρέπει οι αδικημένοι να απελπίζονται. Η αιτία της ίδρυσης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ακριβώς αυτή, δηλαδή η εξασφάλιση των δικαιωμάτων του ατόμου ακόμα και σε κρατικό επίπεδο.

Η στρατηγική που πρέπει να ακολουθήσουν οι κάτοικοι των μαρτυρικών χωριών, οι αντιστασιακές οργανώσεις και κάθε πολίτης

είναι η ενοποίηση του ζητήματος και η προώθηση μαζικών προσφυγών εναντίον της Γερμανίας μέσω του ΕΔΑΔ, ακριβώς όπως έγινε και το ίδρυμα «Αλτρουισμός για την Κύπρο» και ειδικά τα κατεχόμενα, εναντίον της Τουρκίας. Η χρονική διαφορά δεν έχει σημασία διότι υπάρχουν ανάλογες υποθέσεις και με την Αυστραλία που λύθηκαν θετικά ακόμα και 200 χρόνια μετά την εισβολή. Οι οργανώσεις πρέπει να δημιουργήσουν μια συντονιστική επιτροπή ή ένα ειδικό ίδρυμα και να κάνουν μια σύμβαση με δικηγόρους, έτσι ώστε η μαζικοποίηση των υποθέσεων ενισχύσει ολικά το ζήτημα των γερμανικών αποζημιώσεων. Η διαδικασία είναι σχετικά απλή και όντως αποτελεσματική, ειδικά με ένα κράτος που ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης κάθε υπόθεση παραμένει ανεξάρτητη και όταν πια γίνει δεκτή από το ΕΔΑΔ, δεν υπάρχει πια κρατικό σύ-

στημα που μπορεί να τη σταματήσει. Η υπόθεση είναι πια ευρωπαϊκή.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση τα πράγματα είναι ακόμα πιο απλά κι από την Κύπρο, διότι η Γερμανία δεν ήταν εγγυητρια δύναμη για την Ελλάδα. Άρα η αιτιολογία της προσφυγής είναι εντελώς ενσωματωμένη στο πλαίσιο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Θεωρούμε ότι οι δυνάμεις του καταπατημένου λαού όταν συντονιστούν μέσω της στρατηγικής που θέσαμε μπορούν να γράψουν μια νέα σελίδα της ιστορίας τους, αλλά και του μέλλοντος. Διότι η προσφυγή είναι υπόθεση όλων. Δεν κάνεις προσφυγή μόνο για σένα, μα και για την οικογένειά σου και για την πατρίδα σου. Ως πρόσφυγας υπάρχουν μόνο όταν διεκδικείς.

Δρ Νίκος Αυγερός
Στρατηγικός Σύμβουλος

Διαβάζοντας το περιοδικό «το Ζαγόρι μας», Δεκέμβριος 2003, όπου δημοσιεύεται ένα υπόμνημα για τις γερμανικές αποζημιώσεις το οποίο υπογράφουν οι Ζώης και Φίλης, πρώτα πρώτα ο Ζώης μπροστά από πολλά χρόνια και διορισμένους όχι εκλεγμένους πρόεδρους, ο δε Φίλης μπροστά 7-8 χρόνια από Γεν. Συνέλευση 12 ατόμων. Από τότε δεν ξαναέγιναν εκλογές κάμποσες φορές έγιναν συγκεντρώσεις με 15-20 άτομα και βάζαν το ζήτημα να μπουν οι ίδιοι χωρίς εκλογές και λέγανε 2-3 που μένουν και έτσι έμειναν μέχρι σήμερα. Όταν μου το έδωσε ο Φίλης και το υπέγραψα δεν υπήρχε το πρώτο κομμάτι ούτε μου είπε ότι θα προστεθεί γι' αυτό ανακαλώ την υπογραφή μου γιατί θεωρώ ανέντιμο αυτό που χρησιμοποιήσε ο Φίλης. Σε καμιά περίπτωση θα έβαζα την υπογραφή μου κάτω από Ζώη Δ. γιατί για μένα ο Ζώης Δ. δεν είναι πυροπαθής ούτε είναι εκλεγμένος πρόεδρος.

Σας στέλνω κι εγώ ένα κείμενο για τις κατοχικές επανορθώσεις από τα στρατεύματα κατοχής.

Το Γρεβενίτι ανακηρύσσεται Ιστορική Έδρα του Δήμου Ανατολικού Ζαγορίου

Το Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης ενέκρινε την ομόφωνη απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, σύμφωνα με την οποία το Γρεβενίτι ανακηρύσσεται Ιστορική Έδρα του Δήμου Ανατολικού Ζαγορίου.

Με την απόφαση αυτή αποδίδεται η οφειλόμενη τιμή στο Γρεβενίτι, ως το κεφαλοχώρι που δέσποζε στο Ανατολικό Ζαγόρι προπολεμικά και πυρπολήθηκε ολοσχερώς από τους Γερμανούς κατακτητές την περίοδο της Κατοχής, έχοντας και τους περισσότερους εκτελεσμένους από όλα τα χωριά της περιοχής.

Γερμανικών αποζημιώσεων συνέχεια

Η άφιξη του προέδρου της Γερμανικής Δημοκρατίας Ραουν στη χώρα μας, αναζωπύρωσε και πάλι το θέμα των γερμανικών αποζημιώσεων. Ολόκληρος τύπος και τα ΜΜΕ ασχολήθηκαν με το θέμα αυτό.

Μπορούμε να πούμε πως μια μεγάλη μάχη κερδήθηκε στο θέμα αυτό. Τα θύματα της ναζιστικής θηριωδίας με μια πολύ σημαντική απόφαση του Αρείου Πάγου δικαιώθηκαν.

Τώρα το μπαλάκι πέφτει στην κυβέρνηση για να διεκδικήσει τις αξιώσεις από τη Γερμανία αποζημιώσεις για τα εγκλήματα που διέπραξαν την περίοδο της κατοχής τα γερμανικά στρατεύματα.

Η απόφαση βόμβα του Αρείου Πάγου ανοίγει το δρόμο για την διεκδίκηση των αποζημιώσεων. Η ολομέλεια του Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου με πλειοψηφία 16-4 απόρριψε ως αβάσιμους τους ισχυρισμούς του γερμανικού δημοσίου, το οποίο υποστήριζε ότι αναλάμβανε ετεροδικίες και τα ελληνικά δικαστήρια δεν μπορούν να εκδικάσουν τις σχετικές υποθέσεις.

Η απόφαση που είναι αμετάκλητη ανοίγει το δρόμο για την καταβολή 9 περίπου δισεκατομμύρια στους συγγενείς των θυμάτων του Διστόμου, καθώς και για την εκδίκαση χιλιάδων αγωγών που είχαν υποβάλει

λεϊ στα ελληνικά δικαστήρια, τα θύματα της γερμανικής θηριωδίας που διεκδικούν την καταβολή αποζημιώσεων εκατοντάδων δισεκατομμυρίων δρχ.

Η απόφαση του Α.Π. είναι σημαντική και αφορά πολλά αλλά μαρτυρικά χωριά που έγιναν λαμπάδες και κολυμπήσανε στο αίμα και τον θάνατο Χρειάζεται να θυμίσουμε την τεράστια ευθύνη που έχει η κυβέρνηση μας με την σιωπή της και τη δουλοπρεπή στάση της προς τους Γερμανούς. Ο ελληνικός λαός δεν ξεχνά τα εγκλήματα πολέμου καθώς επίσης και αυτά σε βάρος της ανθρωπότητας που πάλι δεν παραγυρνάται. Και ακόμα να θυμίσουμε και τις ευκαιρίες πως η Ελλάδα αντί να πάρει χρήματα πλήρως κιόλας τους Γερμανούς με τον κατοχικό νόμο του 41 και του 43 για τις ζημιές που προκλήθηκαν εις ξένους υπηκόους δηλ. από την ιταλική επίθεση. Οι άλλες χώρες κράτησαν πιο σταθερή στάση για τις διεκδικήσεις τους απέναντι στη Γερμανία. Η Αγγλία, η Γαλλία και οι Ενωμένες Πολιτείες Αμερικής διεκδίκησαν τις αποζημιώσεις τους με τη συνθήκη της Βόννης το Μάιο 1952. Η Ολλανδία, το Βέλγιο, η Δανία, το Λουξεμβούργο, η Νορβηγία και η Γαλλία σε μερικές συμφωνίες σε διμερή πλαίσια.

Η ναζιστική Γερμανία είχε επί-

σης καταβάλει κατοχικό δάνειο, σύμφωνα με τον πολιτικό λόγο Τάσο Ηλιάδη και στη Γιουγκοσλαβία το 1971 χορήγησε άτοκο δάνειο στην Κωλονία ύψους 1 δις μάρκα με χρόνο πληρωμής 40 χρόνων και δικαστική περίοδο χάριτος το πρώτο τετράμηνο του 1995 είχε καταβάλει 93.639 μάρκα για επανορθώσεις αποζημιώσεις. Απ' αυτά το 40% δόθηκαν προς το Ισραήλ, το 20% εκτός Γερμανίας αντιστασιακούς και Ισραηλίτες της Γερμανίας και το υπόλοιπο 40% σε διάφορες χώρες το 1996. Το Γερμανικό Κοινοβούλιο ενέκρινε τα συνταξιοδοτικά 35.000 Γερμανοεβραίων που είχαν καταφύγει στην Ευρώπη λόγω ναζιστικών διώξεων. Καλώ πρώτα πρώτα την κυβέρνηση να μπει επικεφαλής στον αγώνα ολόκληρου του ελληνικού λαού για τη διεκδίκηση κατοχικού δανείου και την αποζημίωση των θυμάτων σε έμφυχο υλικό, ανθρώπινες ψυχές και χιλιάδες καίμενα σπίτια, αποθήκες, αχυροκαλύβες κλπ. μαγαζιά Πάντα στην πρώτη γραμμή να βρίσκονται πυροπαθείς και τα θύματα που δύστυχώς στο Ζαγόρι μας στο νομό μας είναι αρκετοί.

Στο Ζαγόρι μας είναι πολλά τα χωριά που έγιναν ολοκαύτωμα τα υπόλοιπα λεηλατήθηκαν.
Σας ευχαριστώ
Με τιμή στο Ζαγόρι μας
Λιώτος Λάμπης
Πρόεδρος της Εθνικής Αντίστασης Νομού Ιωαννίνων

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Ο Μορφωτικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος Καβαλαρητών Ζαγορίου 2050. Το μηνιαίο ετήσιο έργο είναι πολύ εύχρηστο και αναγκαίο για μέλη, παλαιά (νέον και παλαιόν), νηστεϊκές καταλύσεις, σειρά κινητών εορταστικών ημερών, ενημέρωση για την παρακολούθηση των ημερομηνιών και όλες τις πληροφορίες των τηλεφώνων. Παράλληλα έχει ατομικό κατάλογο για την καταχώρηση των επανέκδοσής του και μάλιστα βελτισμένη. Σας γνωρίζουμε ότι η έκδοση έγινε απλή για οικονομικούς λόγους. Όσοι επιθυμούν την απόκτησή του ας επικοινωνήσουν στο τηλ. 2656031597.

Εκ του Συλλόγου

Λουτενσάιντ 10/1/2004

Αγαπητοί Συμπατριώτες,
Καλή σας μέρα. «Χρόνια πολλά και ευτυχισμένος ο καινούργιος χρόνος».

Δεν βρίσκω λόγια να σας ευχαριστήσω για το πιο όμορφο δώρο που πήρα με το έμπα του καινούργιου χρόνου! «ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ».

Χαρά και συγκίνηση μαζί ένιωσα όταν μετά από αρκετά χρόνια, ξαναλαβαίνω την εφημερίδα σας (τεύχος 308), που τόσο είχε κλείσει στην καρδιά μου και στο νομ μου έχω κλείσει τα πανέμορφα ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΑ από τη δεκαετία του '50 όταν τα πρωτοεπισκέφθηκα (μαθητικές κατασκηνώσεις) και με εξέπληξαν τόσο πολύ!!!

Όμως, από το 1980 και μετά τα επισκέπτομαι σχεδόν κάθε καλοκαίρι και τα έχω κατ' επανάληψη φωτογραφίσει αλλά και καταγράψει αρκετά από τα ήθη και τα έθιμα και πολλά άλλα. Κατά τις εκεί επισκέψεις μου έτυχε να γνωρίσω αρκετούς Ζαγορίσιους, ανθρώπων των επιστημών και των Γραμμάτων και να αποκομίσω γνώσεις πάμπολλες! Γνώρισα και γεύθηκα πατροπαράδοτη φιλοξενία και γεύσεις Ζαγορίσιες. Όλα και όλοι παραμένουν χαράμενα στη μνήμη μου. Τον έρωτά μου στα ΖΑΓΟΡΟΧΩΡΙΑ τον μετέδωσα και στα παιδιά μου, που όταν βρίσκουν την ευκαιρία κατά το διάστημα των καλοκαιρινών διακοπών περιοδεύουν και αυτά με τη σειρά τους το ΖΑΓΟΡΙ.

Εδώ στη Γερμανία που ζω από το 1964, έχω προβεί σε διάφορες εκθέσεις φωτογραφίας (περίπου 20), και προβολή σλάιτς με θέμα την παραδοσιακή ΗΠΕΙΡΟ. Οπωσδήποτε μέσα στις φωτογραφίες που εκθέτω, αρκετές είναι αυτές που έχουν θέμα το ΖΑΓΟΡΙ (πέτρινα γιοφύρια, εκκλησίες, φαράγγι Βίκου, διάφορα τοπία, από τη ζωή των Ζαγορίσιων κ.λ.π.). Επίσης Οδοιπορικό στο Ζαγόρι μεταδόθηκε

Επιστολές

από το Ραδιοφωνικό σταθμό Ιωαννίνων και κάποιον άρθρο που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Ηπειρωτικά Νέα» της Κορίνθου.

Αυτά τα τελευταία και κάποια αποσπάσματα από το βιβλίο της φίλης μου Δέσπω Καρβέλη και που αναφέρονται στην Δοβρά (Ασπράγγελλος) σας στέλνω για να πάρετε μια γεύση Ζαγορολατρείας που με κυριεύει!

Με την ευκαιρία θέλω να σας εμπιστευθώ, ότι, εδώ και 3-4 χρόνια έχω ξεκινήσει την έρευνα καταγραφή Χανιών -χανιτζήδων- αγωγιάτων κ.λ.π. για να προβώ στην έκδοση κάποιου βιβλίου. Γι' αυτό το σκοπό θα ήθελα να σας παρακαλώ να συνδράμετε με όποιον εσείς τρόπο νομίζετε στην αποκόμιση πληροφοριών-στοιχείων για όλα αυτά εκεί στο δικό σας χώρο στον ΖΑΓΟΡΙΣΙΟ (Κ. Πεδινά, Κήποι, Κουκούλι, Τσεπέλοβο, Ασπράγγελοι, κ.α.), έστω και διά μέσου της εφημερίδας σας.

Όμως, σαν πολύ μακρηγόρησα και κλείνω εδώ για σήμερα.

Με την ελπίδα πως θα μου απαντήσετε και θα λαβαίνω ανελλιπώς την εφημερίδα σας.

Σας ευχαριστώ και σας χαιρετώ με άπειρη εκτίμηση.

Ανδρέας Καρζής

***

Σουσάκι Κορινθίας, 10 Γενάρη του 2004.

Αγαπητοί μου φίλοι και συμπατριώτες, εκλεκτό επιτελείο του περιοδικού «Το Ζαγόρι μας»,

Προβλήματα... σε μερικά Ζαγοροχώρια

ερημώθηκαν (ιδίως τον χειμώνα...) κι έτσι αντιμετωπίζουν κάμποσα προβλήματα επιβίωσης και συντήρησής τους, ως παραδοσιακοί οικισμοί. Συγκεκριμένα:

α) Οι μόνιμοι άνθρωποί τους λιγόστεψαν, όπως είπαμε ή και εξαλείφθηκαν σε μερικές περιπτώσεις, που το βλέπουμε και το διαπιστώνουμε, αμερόληπτα πια, εμείς οι ίδιοι... αυτό το γεγονός.

β) Η επιστροφή των σπιτιών τους κατέστη έτσι δύσκολη, προβληματική, ή και αδύνατη... αφού οι πρώην παραδοσιακοί χτίστες λιγόστεψαν ή και εξαφανίστηκαν κι αυτοί. Τα δε παραδοσιακά οικοδομικά υλικά που υπήρχαν πρώτα πολλά και αμέτρητα... Τώρα δεν ανευρίσκονται εύκολα πλέον εκεί.

γ) Πράγματι παρατηρείται τελευταία, όπως στο Δίκορφο π.χ. μεγάλη έλλειψη τέτοιων υλικών, όπως: της μαύρης και λευκής πλάκας για τη σκεπή των παραδοσιακών σπιτιών τους. Η προμήθειά τους δε κατέστη πλέον δυσκόλοτατη, ή και δυσχερέστατη κάμποσες φορές. Ετσι και η επισκευή των άριστων και πανέμορφων παραδοσιακών σπιτιών τους έγινε σήμερα πολύ προβληματική και μερικές φορές αδύνατη.

Ένα προεδρικό διάταγμα του 1979, που υπάρχει και λειτουργεί

ακόμη, λέει πολλά και διάφορα για τους όρους και τους περιορισμούς της δόμησης στα Ζαγοροχώρια γενικά. Όμως δεν αναφέρεται δυστυχώς καθόλου στην πρακτική και αποδοτική αντιμετώπιση των σημερινών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν πλέον κάμποσα χωριά της περιοχής μας.

Π.χ. πολύ αποδοτική και πρακτική θα ήταν: μια συνεργασία ορισμένων γειτονικών και διπλανών πρώην κοινοτήτων για την εξεύρεση και την προμήθεια της μαύρης πλάκας... που είπαμε παραπάνω. Ακόμη πιο συγκεκριμένα: Δίκορφο, Ελάτη, Μανασή και Καλουτά, που έχουν οπωσδήποτε αυτό το κοινό πρόβλημα που αναφέραμε, έως και σήμερα... θα μπορούσαν να εξεύρουν μια κοινή πηγή προμήθειας δίπλα στο γεωγραφικό τους χώρο, όπως γίνονταν προ πενήντα περίπου χρόνων... συνεργαζόμενοι με ειλικρίνεια και αγάπη γι' αυτό το υπά-

γεια σας.

Μια και πατήσαμε στο κατώφλι του 2004, να σας ευχηθώ κι εγώ με τη σειρά μου: Καλή χρονιά, με παγκόσμια την ειρήνη και την αδελφοσύνη των λαών της γης. Με υγεία προσωπική και οικογενειακή, και κάθε καλό κι αγαθό, στη ζωή σας και στο έργο σας! Ευμερία και αισιοδοξία στους Ζαγορίσιους, όπου κι αν βρίσκονται. Κρατώ «το Ζαγόρι μας», στα «δοκιμασμένα» χέρια μου, και χαίρομαι ιδιαίτερα για αυτή του την «επίσκεψη», εδώ στο εξοχικό μου στο Σουσάκι -κείμενα, φωτογραφίες, ονόματα Ξυπνούν στη μνήμη μου εποχές και χρόνια -και ξεχνιέμαι και ταξιδεύω στο χτες!! Το διαβάζει και το οικογενειακό μου περιβάλλον, γιατί έχουμε και συγγενείς -πολύ αγαπητά μας πρόσωπα- από τους Ασπράγγελλους, και η τακτική επικοινωνία μας, αλλά και η επίσκεψή μας, και στα χωριά του Ζαγορίου, μας γεμίζει ιδιαίτερη χαρά. Σας ευχαριστώ για την τιμητική αποστολή του περιοδικού και την αγάπη σας στο πρόσωπό μου. Το διαβάζω και τον κρεβάτι. Όμως μου ξεφεύγουν οι σελίδες. Το θέμα αυτό με απασχολεί από πολύ καιρό. Όμως αποφάσισα, ζητώ συγγνώμη τώρα, να σας ζητήσω, μια μικρή πρόσθετη εργασία, να βάλετε δύο συνεδητρες, να μην μας ανακατώνονται οι σελίδες. Αυτή τη δουλειά, την κάνω εγώ, εδώ και μερικά χρόνια, όπως κι αυτή τη στιγμή, και γελάω, γιατί σας βλέπω να με κοιτάτε και να μου χαμογελάτε!! Δύο συνεδητρες, δεν είναι μεγάλο κόστος. Υπογράφει όμως το σεβασμό στον αναγνώστη και την ευχάριστη ανάγνωση. Το περιοδικό, διατηρεί τη προσωπικότητά του και μπαίνει στο αρχείο μου ακέραιο. Καλή χρονιά.

Με ιδιαίτερη εκτίμηση κι αγάπη.
Δέσπω Καρβόλη

χον σημερινό μας πρόβλημα.

Γι' αυτό πρέπει να μεριμνά οπωσδήποτε ο καθένας μας από τους νυν Ζαγορίσιους... και να αγωνιά ακόμη για τη συντήρηση και τη διατήρηση, την ύπαρξη και την μη εξαφάνιση των όμορφων και παιλαίων παραδοσιακών μας σπιτιών, σχολείων και εκκλησιών κάθε χωριού μας που παρανοιάζουν τέτοιου προβλήματος τον 21ον αιώνα που βρισκόμαστε τώρα.

Ελπίζω δε και πιστεύω ότι: θα προβληματιστούν και θα ενεργοποιηθούν γι' αυτό το υπάρχον πλέον πρόβλημα και ζήτημα του Ζαγορίου μας γενικά... όλοι οι σημερινοί υπεύθυνοι του κάθε χωριού μας, οι τοπικοί σύμβουλοι του, οι δημοτικοί του σύμβουλοι που υπάρχουν, αλλά και ο κάθε Δήμαρχος που σήμερα και του αύριο, που θα υπάρχει στο Ζαγόρι. Και μια τέτοια ενεργοποίηση και δραστηριοποίηση όλων μας ανεξαρτήτως, που πάμε και στον το καλοκαίρι το χωριό μας... Κάτι καλό θα φέρει στα πρώην όμορφα, παραδοσιακά, ιστορικά και αξεχαστα Ζαγοροχώρια μας.

Ματθαίος Λέκκος.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ

Ο Σύνδεσμος Σημανελιτών Θεσ/νίκης «Η ΤΥΜΦΗ», την Κυριακή 15 Φεβρουαρίου 2004 και ώρα 12 το μεσημέρι πραγματοποιήσε τον ετήσιο χορό του στο κοσμικό κέντρο «ΑΝΤΙΘΕΤΟ» στη Θέριμη. Μετά την μεγάλη περσινή επιτυχία φέτος υπήρξε περισσότερο κέφι, αφού μαζί μας είχαμε την Ορχήστρα, «Ιδιόμελο» Αφρί Ματθαίου και κλέφτο τον Νικολάκη Κουβάλη, βξειδιωμένην στα Ηπειρωτικά και ιδιαίτερα στα Ζαγορίσια.

Ο Πρόεδρος του Συλλόγου
Νόνιας Κων/νος, Τηλ. 2310 442786

ΝΕΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΥΛΛΟΓΩΝ - ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Μια ξεχωριστή Ζαγορίσια παρουσία στο Πανεπιστήμιό μας

Το Πανεπιστήμιό μας γιόρτασε τη γιορτή των Τριών Ιεραρχών στην αίθουσα τελετών «Γεώργιος Μυλωνάς», με λαμπρότητα. Μετά την μεγαλοπρεπή είσοδο του Πρυτανικού σώματος με την χαρακτηριστική αμφίεση στο βήμα καμαρώσαμε ένα δικό μας παιδί το Ζαγορίσιο Αναπληρωτή Καθηγητή του Τμήματος Πληροφορικής του Πανεπιστημίου μας κ. **Δημήτριο Φωτιάδη** με θέμα «Η ανάπτυξη των προσανατολισμένων στην έρευνα Περιφερειακών Πανεπιστημίων».

Τον καμαρώσαμε και του ευχόμαστε και σ' ανώτερα, στους δε γονείς του να ζήσουν να τον καμαρώνουν.

Γιώργος-Ελένη Δούβλη

Ο Αποκριάτικος χορός της Λεπτοκαρυάς

Ο πολιτιστικός σύλλογος «Το Λιασκοβέτσι» οργάνωσε και συντόνισε και φέτος τις πολιτιστικές του δραστηριότητες.

Στις 11 Γενάρη έκοψε την πρωτοχρονιάτικη πίτα στο χωριό. Τυχερός αυτής της χρονιάς είναι ο Κώστας Μπλανάς, ένας απ' τους τριάντα μόνιμους κατοίκους του χωριού.

Στις 6 Φλεβάρη στα Γιάννενα και στο κέντρο διασκέδασης «Εντελβίαις» πραγματοποιήθηκε ο χορός με το συγκρότημα παραδοσιακής μουσικής του Ηλία Πλαστήρα. Πάρα πολλοί οι παρευρισκόμενοι απ' το χωριό, φίλοι των χωριανών, καθώς κι απ' άλλα χωριά της περιοχής, όπως απ' τους Φραγκάδες, τη Δόλιανη, τους Νεγάδες, το Κουκούλι, τη Λαίστα, το Βραδέτο. Το συγκρότημα έπαιξε τραγούδια της τάβλας ενόσω οι συνδαιτημένες έτρωγαν. Στη συνέχεια το χορό άνοιξε η μικρούλα Ουρανίτσα, κόρη του Σπύρου Φανίτσιου που χόρευε όμορφα παραδοσιακά τραγούδια. Υπήρχε κέφι, καλή διάθεση και χορός. Το γλέντι γενικεύτηκε. Ακούστηκαν πολλά παλιά τραγούδια. Οι γλεντζέδες δεν μπορούσαν να πάνε στον ύπνο.

Εύχομαι και του χρόνου. Καλή Σαρακοστή και το Πάσχα με υγεία.

Χ.Π.Κ.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ

Προς την Ένωση των Ζαγορίσιων Αθηνών και ιδιαίτερα προς τον αξιόλογο, ακούραστο και δημιουργικό πρόεδρό της, τον κύριο Αριστόβουλο Χρόνη.

Εκφράζω με βαθειά συγκίνηση τις θερμότερες ευχαριστίες μου για την τιμητική θέση του Επίτιμου Προέδρου της Ένωσης που μου δώσατε στην Ένωσή μας και που θεωρώ υποχρέωσή μου να προσφέρω, όσο ζω, ότι μπορώ, ανάλογα με τις δυνάμεις μου. Καμαρώνω για την καταγωγή μου και πάντα στο πλευρό σας.

Αγλαΐα Βολογιαννίδου-Λευθεριώτου

Η ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΣΤΟ ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙ

Στις 24 Ιανουαρίου του 2004, παρά τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες με θερμοκρασίες κάτω από το μηδέν, τα μέλη της Ένωσης Δικαστικών και Εισαγγελέων καθώς και του Συνδέσμου Ανωτάτων και Ανωτέρω Δικαστικών Λειτουργών της χώρας μας, περί τα 400 άτομα, επισκέφθηκαν το Μονοδένδρι, γενέτειρα των Ριζαζών αλλά και πατρίδα πλεόντων των είκοσι εκλεκτών υπηρέτων της Νομικής Επιστήμης, όπου ξεναγήθηκαν από τον κ. Άγγελο Κίτσο στα αξιοθέατα του χωριού, τη χαράδρα του Βίκου και το μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής, το υπέθροιο θέατρο, το Εκθεσιακό Κέντρο, την Έκθεση Παραδοσιακής τέχνης και στη συνέχεια επακολούθησε δεξίωση από το Ριζάρειο Ίδρυμα στις εγκαταστάσεις των εκεί λειτουργούντων Σχολών του Ιδρύματος.

Οι επίσημοι επισκέπτες έμειναν κατενθουσιασμένοι από όσα είδαν και έζησαν κατά τη σύντομη αυτή επίσκεψή τους στο Μονοδένδρι, το οποίο πάντα προκαλεί το θαυμασμό και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσων το επισκέπτονται. Σ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΠΑΠΙΓΚΟ

Ανακοίνωση

Η κοινότητα ΠΑΠΙΓΚΟΥ διά τέταρτη συνεχή χρονιά οργανώνει 7ήμερη εκδρομή (18-25 Απριλίου ε.ε.) στην Ευρώπη - ΣΑΝ ΜΟΝΙ - ΓΕΝΕΥΗ - ΛΩΖΑΝΗ - ΝΙΚΑΙΑ - ΜΟΝΑΚΟ-ΜΟΝΤΕ ΚΑΡΛΟ - ΦΛΩΡΕΝΤΙΑ.

Πληροφορίες στα τηλέφωνα: 26530 41257 και 26510 75484.

Περισσότερες πληροφορίες στο φύλλο Μαρτίου ε.ε.

ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ - ΔΩΡΕΕΣ

ΑΝΩ ΠΕΔΙΝΑ

— Στη μνήμη των ιεροψαλτών του Ιερού Ναού Αγίου Δημητρίου Άνω Πεδινών **Τιμολέοντα Ξάνθου, Δρόσου Παπανικολάου** και της θείας μου **Λουκίας Παππά-Καρπούζη** η οποία προσέφερε πολλά στις εκκλησιές του χωριού μας μαζί με τον άξιο ιερωμένο Πάτερ Ιάκωβο προσφέρω το ποσό των 30 ευρώ.

Ιάσων Ξάνθος, Βόλος

ΑΡΙΣΤΗ

— Ο **Γιάννης Ζώης** έδωσε για τη συνέχιση των εργασιών αγιογραφίσεως του Ιερού Ναού Αγίου Νικολάου Αρίστης το ποσό των 180 ευρώ στη μνήμη της συζύγου του **Ελένης** και του γαμπρού του **Χαρίση Πέτσα**.

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί.

— Κατέθεσαν για την αγιογράφιση του παρεκκλησίου Αγίου Νικολάου Αρίστης οι παρακάτω, τα εξής ποσά:

- **Γεώργιος Δημητριάδης** ευρώ 360
- **Πολύμνια Πρίτσου Σάββα** 360
- **Βασίλης και Βούλα Κοντοκάλη** 200
- **Βαία και Χρυσόστ. Νικο-**

λαΐδης 180

- **Γεώργιος Παπαδόπουλος** 180
- **Ηλίας Γιώργης** 180
- **Αριστούλα και Χρυσάνθη Ζώη** 180
- **Κων/νος Μίσιος** 180
- **Χρυσάνθη και Σπύρος Πετράκης** 180

— **Πηνελόπη Μακρή** (εις μνήμη μητέρας της) 180

- **Δημήτριος και Ολυμπία Κοντοκάλη** 100
- **Μαρία και Δημήτριος Δήμου Κοντοκάλη** 100
- **Αγγελική Συκιώτη** 100
- **Οδυσσεάς Κύρκου** 50
- **Αφροδίτη και Νίκος Μπέλλος** 50

- **Γεώργιος Ζαχάρης** 50
- **Γεωργία Ζήση** 50
- **Νίτσα Γκότση** 50
- **Δημήτρης και Σταυρούλα Πέτσα** 40
- **Δημήτρης και Αντιγόνη Ντάφλου** 30

- **Ευδοξία Τζιότζιου** 20
- **Θάλια Αγιοβασιλιώτου-Γερολάζου** 20
- **Θωμάς Λογοθέτης** 20
- **Ελένη Μαρματζάκη** 10
- **Λευκοθέα Τόζιου** 10

Η Εκκλησιαστική Επιτροπή ευχαριστεί όλους θερμά.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ

ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ ΑΠΟΥΣΙΑΣ

ΚΑΛΛΙΟΠΗ Κ. ΣΤΑΡΑ

Μια ευχή για το δρόμο και μια αγκαλιά για το γρισιμό.

Ένας κήπος λουλουδιασμένος στην αυλή του σπιτιού και στην ψυχή της. Μια θέληση ισχυρή όπου υποτάσσονταν το μικροκαμωμένο κορμί.

Τι να θυμηθώ και τι να κοινωνήσω στους αναγνώστες με διακριτικότητα και σεβασμό στην προσωπική μας σχέση;

Θα αφήσω τις πίττες, το πάντα ανοιχτό σπίτι και τα γλυκά και τα κεντίδια με το βελονάκι και θα σας πω για μια πανσέληνο που λχνίσασα τα ρεβίθια στ' αλώνι με το απογευματινό αεράκι, για μια βραδιά στην αρχαία Δωδώνη που ήταν εκείνη και ο Τελερσίας οι πιο μεγάλοι της παράστασης, για την κοινή μας γιορτή στη Θεσσαλονίκη στα φοιτητικά χρόνια και για τα παλιά κρασιά του πατέρα μου που έκαναν ωραίο ρεϊό στη νηστεία του Δεκαπενταύγουστου.

Τώρα εκείνη ανασταίνεται κάτω απ' τον ίσιο του σφενταμιού και ξεκουράζει το κορμί που το τέλεψε η ζωή η μακρόβια, κι εμείς μυρίζουμε ακόμα το άρωμα που άφησε η παρουσία της στη γη και το άγγιγμα της στην καθημερινή μας ζωή που μας έπλασε και μας καθορίζει.

Η Καλλιόπη Κ. Στάρα, το γένος Ξενοφών Βαλάνου ήρθε στον κόσμο στις 26 του Μάη του 1913 στα Κάτω Σουδενά, κι έφυγε στις 17 Μάρτη του 2003. Η οικογένειά της, της αφιερώνει τούτες τις αράδες σαν ελάχιστη ευγνωμοσύνη στην απλότητα και στη χάρη της.

Καλλιόπη Στάρα

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Α. ΠΕΔΙΝΑ

Θάνατοι

— Πέθανε αιφνίδια και κηδεύτηκε στα Γιάννενα η καλότατη **Βασιλική Καραλή-Πάμπου**. Περιφημη υφάντρα, από τις παλιές απόφοιτες της Λαμπριαδείου, χρόνια δασκάλα Υφαντικής στο Μέκκειο.

Στον αδελφό της Γιώργο και την οικογένειά του, θερμά συλλυπητήρια.

Ελένη Δούβλη, Μιχάλης Οικονομίδης.

— Πέθανε και κηδεύτηκε στο χωριό ο **Χριστόδουλος (Τόλος) Γκόντος**. Μια ζωή μάστορας στο χωριό και επίτροπος στην εκκλησία. Φεύγοντας έκλεισε κι ακόμη ένα σπίτι στα Πάνω Σουδενά.

Στα παιδιά του θερμά συλλυπητήρια.

Ελένη Δούβλη.

Συγχαρητήρια

— Ο **Τιμολέων Ξάνθος** γιος του Πανωσουδενιώτη Ιάσωνα και της Πόπης αφού πήρε το πτυχίο του οδοντοτεχνίτη πέτυχε στην Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών.

Στον ίδιο και τους φίλους γονείς, θερμά συγχαρητήρια.

Γιώργος-Ελένη Δούβλη

ΑΣΠΡΑΓΓΕΛΟΙ

Αρραβώνες

— Η **Ιωάννα Ζώτου**, δικηγόρος, κόρη των φίλων και συναδέλφων Μενελάου και Ιουλίας, δασκάλων επί χρόνια στα χωριά μας, αρραβώνιασε με τον μισο-Απραγγελιώτη οδοντίατρο **Γιώργο Ρέντζιο**.

Να 'ναι χαρούμενα κι ευτυχήσιμα και καλά στέφανα.

Γιώργος-Ελένη Δούβλη

«Το Ζαγόρι μας»

Θάνατοι

— Έφυγε για το τελευταίο και μεγάλο ταξίδι στα 57 της χρόνια η χωριανή μας **ΔΗΜΗΤΡΑ Α. ΒΑΡΕΛΑ**. Ελαφρύ το χόμα της Αττικής γης που την σκέπασε. Στο Τόλη μας και λοιπούς συγγενείς, θερμά συλλυπητήρια.

Οικ. Μιχ. Κομπάρου και Αγγελ. Γκίτσα

ΒΙΤΣΑ

Αρραβώνες

— Την αγαπητή μας **Χαρίκλεια Χρ. Παπαδημητρίου** και τον **Δημήτριο Γεωργίου Σταμούλη** από τη Ζίτσα, που έδωσαν αμοιβαία υπόσχεση γάμου, εγκάρδια συγχαίρουμε και τους ευχόμαστε καλά στέφανα.

Κούλα-Φίλιππας

ΔΙΛΟΦΟ

Θάνατοι

— Η 95χρονη Διλοφιώτισσα

Ισμήνη - Αικατερίνη Αργύρη, γιαγιά της δασολόγου του Δήμου μας Βάσως Πατσιά, από τις 6-1-2004 αναπαύεται στο Δίλοφο. Χάρηκε παιδιά, εγγόνια, δισέγγονα. Σε όλους τους δικούς της εγκάρδια συλλυπητήρια.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΕΛΑΦΟΤΟΠΟΣ

Ένας ξεχωριστός γάμος

— Στις 28 Δεκεμβρίου η **Χαρούλα Η. Βλαστού** κι ο **Τάκης Καπογιάννης** ένωσαν τις «μουσικές» ζωές τους. Όλα ήταν διαφορετικά, απλά κι όμορφα σ' αυτό το γάμο. Απλή και πανέμορφη η ύψη στο άσπρο σύνολο με το κοντό πέπλο, απλός κι άνετος κι ο γαμπρός χωρίς την τυπική γραβάτα, καταπληκτικής ομορφιάς το εκκλησάκι των Αγίων Ισιδώρων κτισμένο μέσα στο βράχο του Λυκαβητού, απλός, φιλικός κι εγκάρδιος ο ιερέας που τέλεσε το μυστήριο.

Ας είναι τόσο όμορφη κι αθάμβη κι η ζωή τους.

Ελένη Δούβλη.

— Ο γείτονάς μου **Νίκος Βλαστός**, γιος των συναδέλφων Κώστα και Κατίνας ένωσε τη ζωή του με την καλή του **Λορέν** στο δημαρχείο Ασπραγγέλων.

Στο ζευγάρι και τους γονείς όλες οι ευχές.

Ελένη Δούβλη.

ΚΑΣΤΑΝΩΝΑΣ

Γεννήσεις

— Στο αγαπητό μας ζευγάρι **Νίκο Γιαννιόπουλο** και **Λέτα Σπυροπούλου - Γιαννοπούλου** που χάρισαν στον Γιάννη τους μια χαριτωμένη αδερφούλα.

Να τους ζήσει και να τη χαρούν και ύψη.

Η.Α.Κ.

ΚΑΤΩ ΣΟΥΔΕΝΑ

Γεννήσεις

— Το ζεύγος του γιατρού **Αγνησίλου Παρτσάλη** απέχτησε τον πρώτο του γιο.

Να τους ζήσει να τον χαίρονται οι γονείς και οι παππούδες.

Ελευθερία - Κώστας Φωτέτσιος

ΚΗΠΟΙ

Θάνατοι

— Τον περασμένο μήνα πέθανε και κηδεύτηκε στην Αθήνα, όπου διέμενε, η **Ρούλα Στεφ. Ντισσοπούλου** σε ηλικία 70 ετών.

Στο σύζυγό της Στέφανο, στα παιδιά της και σε όλους τους συγγενείς, θερμά συλλυπητήρια.

«Το Ζαγόρι μας» - Β.Τ.

ΛΕΠΤΟΚΑΡΥΑ

Συγχαρητήρια

— Στην αγαπημένη μας **Ελισάβετ Αγόρου** (εγγονή του Λεωνίδα Κατσιούπη) που έδωσε αμοιβαία υπόσχεση γάμου με τον εκλεκτό της καρδιάς της **Στέφανο Τσόγκα**, θερμά συγχαρητήρια και καλά στέφανα.

Οικογένεια

Γεωργίου Γκαγκοπούλου.

— Θερμά συγχαρητήρια στις αγαπημένες μας γειτονοπούλες **Αριστέα Παναγιωτακοπούλου** που πήρε το πτυχίο της Αγγλικής Φιλολογίας και τη **Ροδόκλεια Τσιμή** που πήρε το πτυχίο της Φυσικής ευχόμεθα καλή σταδιοδρομία και στους γονείς τους να τις χαίρονται και να τις καμαρώνουν.

Οικογένεια

Γεωργίου Γκαγκοπούλου

ΝΕΓΑΔΕΣ

Θάνατοι

— Ο 88χρονος **Γεώργιος Οικονόμου** από τις 13-1-2004 αναπαύεται στην Παναγία Λοφίσκο Ιωαννίνων. Θερμά συλλυπητήρια στα παιδιά του Έλλη και Τάκη Καλέα, συνταξιούχο υπάλληλο του Δήμου μας και λοιπούς συγγενείς.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΣΚΑΜΝΕΛΙ

Γεννήσεις

— Η **Μπάλλα Βασιλική** και ο **Αχνούλας Άγγελος** χάρισαν στις 2 χαριτωμένες κορούλες τους μια υγιέστατη αδελφούλα στις 20-1-2004.

Να τους ζήσει, να 'ναι τυχερή. Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΤΣΕΠΕΛΟΒΟ

Αρραβώνες

— Η **Αγγελική Δούβαλη** και ο **Θεόδωρος Βαλσαμίδης** έδωσαν αμοιβαία υπόσχεση γάμου. Να ζήσουν και καλά τους στέφανα.

Φαίδρα Τσαβαλία

— Στον ξάδερφό μας **Σωκράτη Γκαγκόπουλο** και στη **Χαρά Ντέλα**, που έδωσαν αμοιβαία υπόσχεση γάμου, θερμά συγχαρητήρια.

Φαίδρα, Νικολέτα και Ευγενία Τσαβαλία

— Ο Τσεπελοβίτης **Τσουμάνης Δημήτρης** του Γιώργου και της Κατερίνας, το γένος Ανδρέα Μπελεγράτη, αρραβωνιάστηκε την εκλεκτή της καρδιάς του Αθηναία **Μαγδαληνή Λάου**. Ευτυχισμένα, χαρούμενα, αγαπη-

μένα να 'ναι και καλά στέφανα. Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα.

Θάνατοι

— Στις 22 Δεκεμβρίου 2003 πέθανε η **Σοφία Ράπη**. Στους συγγενείς της θερμά συλλυπητήρια.

— Στις 5 Ιανουαρίου 2004 έφυγε από κοντά μας η **Κλεοπάτρα Τάγκα**. Θερμά συλλυπητήρια στους δικούς της.

— Στις 20 Ιανουαρίου 2004 πέθανε ο **Πέτρος Μάντζιος** στα Γιάννενα όπου και διέμενε. Η κηδεία του έγινε την επομένη στο αγαπημένο του χωριό. Συλλυπητήρια στους δικούς του.

— Στις 31 Ιανουαρίου 2004 έφυγε από κοντά μας η **Φρόσω Βλαχοπούλου**, η γυναίκα του θείου Κλη. Θερμά συλλυπητήρια στους συγγενείς της και να τη θυμούνται πάντα.

Φαίδρα Τσαβαλία

— Η **Παρασκευή Γεροκώστα** του Χριστοδούλου και της Ευαγγελής, είχε γεννηθεί τα Χριστούγεννα του 1936 και από τις αρχές του 2004 αναπαύεται στην Κληματία Ιωαννίνων. Στους συγγενείς της συλλυπητήρια.

— Η **Τάγκα Κλεοπάτρα** το γένος Νικολάου και Αγγελικής Ντέτσικα γεννήθηκε στις Λυγαριές. Χάρηκε παιδιά, εγγόνια, δισέγγονα και από τις 6-1-2004 αναπαύεται στον Αη-Θανάση Τσεπελόβου κοντά στον άνδρα της Αλέξιο. Σε όλους τους συγγενείς της συλλυπητήρια.

— Ο μεγαλύτερος Τσεπελοβίτης μέχρι σήμερα, ο συνταξιούχος δασοφύλακας **Πέτρος Μάντζιος** του Νικολάου που είχε γεννηθεί στις 6-1-1906, έφυγε από κοντά μας στις 20-1-2004, μια πραγματικά χεμωιάτικη μέρα με βροχή πλημμύρα και χαλάζι. Χάρηκε παιδιά, εγγόνια, δισέγγονα. Εγκάρδια συλλυπητήρια στις κόρες του Αλεξάνδρα και Κατερίνα και υπόλοιπους συγγενείς.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΦΡΑΓΚΑΔΕΣ

Θάνατοι

— Η 82χρονη Φραγκαδιώτισσα Αλική Αδαμίδη από τις 9-1-2004 αναπαύεται στον Άγιο Νικόλαο Κοπάνων. Στα παιδιά, εγγόνια και λοιπούς συγγενείς της θερμά συλλυπητήρια.

Δέσποινα Γκερλέ-Μπίτσα

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Δολλάρια 100
Ράπτης Θωμάς

Ευρώ 100
Τζουριάδη Μαρία

Ευρώ 80
Μελπομένη Γιαννακού

Ευρώ 50
Οικονόμου Ιοκάστη
Κοκκομελής Κων/νος
Δάνου Ειρήνη

Ευρώ 40
Σουκοβέλος Γιώργος
Ράπτη Ρωξάνη
Γιαννάκου Αλίκη
Ελευθεριώτου Μαίρη

Ευρώ 30
Βάλλας Αγαμέμων
Σκλαβενίτου Αντιγόνη
Σουσιοπούλου Πελαγία
Σιούρης Στέργιος
Μακρής Ευριπίδης
Κάβια όλγα
Λιόγκας Θρασύβουλος
Γεωργάκης Αλέξανδρος
Δώδος Δημήτριος
Βασδέκη Πανωραία
Σπυροπούλου Γλυκερία
Παπανικολάου Νικόλαος
Γιαννοπούλου Αλίκη
Τότσκας Θεόκριτος
Κοματσέλης Παναγιώτης
Τριανταφύλλου Βασιλική
Χαρίσης Ευστράτιος
Ζώης Ιωάννης
Ανώνυμος
Ζώης Άρης

Ευρώ 25
Τσόδουλος Βλάσης
Λάππα Λίτσα
Κουλούρας Ιωάννης
Διαμάντη-Καλαντζή Μαρίνα
Φλεριανού Ελένη

Ευρώ 20

Ακονίδης Γρηγόριος
Ξάνθος Μιχαήλ
Σάρρος Άλκης
Χρόνη Αριστέα
Καραπιδάκη-Παππά Αμαλία
Κομπάρος Μάκης
Καραβατιάς Αλέκος
Κοντοκάλης Βασίλειος
Βαρτζώκα Αλεξάνδρα
Βαρτζώκα Γεωργία
Κοντογιώργος Αλέξανδρος
Αβραμίδης Ιωάννης
Μακρή Δήμητρα
Σταμούλη Λούλα
Παπανίκας Παύλος
Τσουμάνης Παύλος
Ράπτης Πλάτων
Γιζάς Βασίλειος του Ανδρέα
Γέπη Αθηνά
Καρράς Γιώργος
Καρπούζη Μαριγώ
Καρπούζης Χαρίτων
Βλαχοπούλου-Κουμπή Κλεονίκη
Καραγιάννης Ευάγγελος
Ζινδριλής Κων/νος
Βαταβάλη Χάιδω
Κοντοκάλη-Δήμου Μαρία
Ζούμπου Αγγελική
Τσεκούρα Έλλη
Λαμπριδής Δημήτριος
Παλιάτσος Αθανάσιος
Παλιάτσου Έφη
Κοντοδήμος Χαρίλαος
Κοντοδήμου-Τζαμπούρα Νίκη
Γιαννακού Ευγενία
Θεοδοσίου Γεώργιος
Δουζμπε-Αλεξοπούλου Νίκη
Βασδέκης Θεόδωρος
Σουλής Νικηφόρος
Ζήγος Θεόδωρος
Κωλέτας Γιώργος
Βαστέλη Θέλμα
Βέλλου Θάλεια
Βέλλου Απόστολος
Γκάνος Βασίλειος
Βασδέκης Δημήτριος
Παπανικολάου Άννα
Στεφοπούλου-Βλαχοπούλου
Ισμήνη
Βέλλης Αλέξιος
Αγγέλης Νικόλαος
Καραγεωργοπούλου Βασιλική

Ευρώ 15
Γαμπρίσιος Χρήστος
Ζαχαράκης Χαράλαμπος
Νικολαΐδης Θωμάς
Ρογκότης Ευστάθιος
Χρόνη-Παππά Μαρίκα
Κοντοκάλης Δημήτριος
Φωτέτσος Κων/νος
Μαρκοπούλου Παναγούλα
Λαζαρίδου-Σιούρα Θεοδοσία
Παπαϊωάννου Ιωάννης
Βαγγελή Μαρία
Ρίζος Γιώργος
Βλαστός Ηλίας
Κοκορδάτος Παύλος
Ταπεινόπουλος Γιώργος
Λέκκος Ματθαίος
Τζάνου Ελένη
Πανάγου Μερόπη
Δαλκαβούκη Πόπη

Βαλαούρας Λεωνίδας
Γκαράνης Ηλίας
Καφέτσος Αθανάσιος
Αντωνιάδης Γεώργιος
Ξάνθος Αλέκος

Ευρώ 10
Κρομμύδας Νικόλαος
Δέρβας Ιωάννης
Μπενετάτου Ήβη
Γκίτσας Αγησίλαος
Παπαγιαννοπούλου Μαριγώ
Μπότσου Χρυσούλα
Γεωργίτσης Τέλης
Καπελίδης Γιώργος
Καπελίδης Μανώλης
Ζινδριλής Γιώργος
Ζινδριλής Χριστόδουλος
Σουσιόπουλος Διομήδης
Βασδέκη Κλειώ
Τότσκας Γιώργος
Σοφianoπούλου Αλκμήνη
Νικολάτου Ιφιγένεια
Παπαρούσης Διονύσιος
Παρουσιδής Ευστάθιος
Βαταβάλη Ηλέκτρα
Μαντέλου-Βουλτζάτη Αγκαία
Μπάγκα Μερόπη
Τσένης Πύρρος
Οικονομίδης Ιωάννης
Κεφάλος Βασίλειος
Ψυχούλας Ευάγγελος
Αποστολίδης Βασίλειος
Αποστολίδης Κων/νος
Παναγιώτου-Τσέφα Φωτεινή
Τσέφας Γιώργος
Ιγνατιάδης Γιώργος
Μάτσιος Χρήστος
Τζιάσιος Αντώνιος
Φώτου Κων/να
Πετρέλη Μαρία
Σκράπη Παρασκευή
Ζηκοπούλου-Σιαμπίρη Αφροδίτη
Ευαγγέλου Γρηγόριος
Θάνου Δημήτριος
Θάνου Πηνελόπη
Τζόκα-Παπανικολάου Αναστασία
Τζόκας Νικόλαος του Ηρακλή
Παπαζήκος Παύλος
Γιώτη Αρσινόη
Κρυστάλλη-Βλάχου Άννα
Σίμου Ευθαλία
Δαλκαβούκη Φιλομήλα
Δαλκαβούκης Γιώργος
Γκερλέ-Μπίτσα Δέσποινα
Λαζαρίδου Μαρία
Πασιά Βασιλική
Καψάλης Κων/νος
Πανταζής Λάζαρος
Ματσίκας Πέτρος
Κοντογιάννης Κων/νος
Σουσιόπουλος Ιωάννης
Σουσιόπουλος Νικόλαος
Σουσιοπούλου-Αδρίμη Έφη
Κώστας Γεώργιος
Τζίμας Ιωάννης
Κισσές Ιωάννης
Τσιουμάνης Ιωάννης
Τζιουμάκας Θεόδωρος
Καρτσαφλέκη-Σακκελαρίου
Ναυσιικά
Στρούλιας Γεώργιος
Καρανίκας Νικόλαος
Λέτσα Σταυρούλα

ΤΟ ΖΑΓΟΡΙ ΜΑΣ

Ιδρυτής:
ΚΙΜΩΝ ΚΥΡΙΑΖΗΣ

★

Ιδιοκτήτης - Εκδότης:
ΙΣΤΟΡΙΚΗ
ΚΑΙ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ
ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΖΑΓΟΡΙΟΥ

Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΣΤΑΘΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΒΑΡΖΩΚΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ ΕΥΡΥΠΙΔΗΣ
ΤΖΙΟΒΑΣ ΦΡΙΕΟΣ
ΤΣΑΟΥΣΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ

★

ΣΥΝΤΑΣΣΕΤΑΙ

ΑΠΟ ΤΟ Δ. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΝΤΙΝΑΛΕΞΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ

Πρόεδρος
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΑΒΒΑΣ
Α' Αντιπρόεδρος
ΓΚΕΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
Β' Αντιπρόεδρος
ΤΖΙΟΒΑΣ ΒΑΣΙΛΗΣ
Γεν. Γραμματέας
ΤΣΕΚΟΥΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
Ταμίας
ΚΥΡΙΑΖΗ ΚΑΛΛΥ
Μέλος
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΩΣΤΑΣ
Μέλος

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

ΚΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΜΕΝΕΛΑΟΣ
ΜΕΡΤΖΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ-ΔΟΥΒΛΗ ΕΛΕΝΗ
ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΡΕΜΟΥ-ΤΣΟΥΠΗ ΜΑΡΙΑ
ΣΚΟΥΡΤΗ ΕΛΕΝΗ
ΣΥΚΙΩΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ
ΥΦΑΝΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

★

Συνδρομές, εισφορές

Περιοδικό «Το ΖΑΓΟΡΙ μας»
Σίνα 4 Ιωάννινα 454 44
και Μυροκαλειό
ΚΑΛΛΥ ΚΥΡΙΑΖΗ
Λόρδου Βύρωνος 21
Τηλ. 26510 26266
Ιωάννινα 45444

Ετήσια ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Εσωτερικού 10 ΕΥΡΩ
Ευρώπης 30 ΕΥΡΩ
Εκτός Ευρώπης 30 \$ ΗΠΑ

ΔΙΕΚΠΕΡΑΙΩΣΗ
ΡΟΥΛΑ ΕΥΘΥΜΙΟΥ

★

Τυπογραφεία:

Γ. ΔΟΥΒΑΛΗΣ - Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ
28ης Οκτωβρίου 41 (Στοά Καμπέση)
Τηλ. 26510 20544 - 26510 27845
Ιωάννινα 454 44

**ΠΡΟΣΦΟΡΕΣ
ΠΡΟΣ ΤΟ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ**

— Στη μνήμη του αγαπημένου μας **Λάμπρου Ρίζου**, που χάθηκε πρόωρα πριν τρία χρόνια η σύζυγος, οι γονείς και τα αδέρφια του προσφέρουν στο περιοδικό Το «Ζ» μας είκοσι (20) ευρώ.

— Επίσης άλλα δέκα (10) ευρώ στη μνήμη της **Ευγενούλας Καραγιάννη** αδελφής του Κώστα Ρίζου.

Κώστας και Αρτεμισία Ρίζου και τα παιδιά τους.

— Η **Πελαγία Δ. Σιουσιοπούλου** 50 ευρώ.

— Η **Βασιλική Π. Κοματσέλη** 20 ευρώ.

Το Δ.Σ της ΙΛΕΖ τους ευχαριστεί θερμά.